

■ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ  
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ  
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ,  
ΑΠΟ ΤΟ **ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ** ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

■ ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ

■ Βλέπε ενότητα: «Επιτυχόντες» στο site φροντιστηρίου:

[www.theoritiko.gr](http://www.theoritiko.gr)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

■ Βλέπε ενότητα: «Προγράμματα Σπουδών» στο site

φροντιστηρίου: [www.theoritiko.gr](http://www.theoritiko.gr)

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

-ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ  
2020

Αγαπητή/ έ υποψήφια/ε,

Το **ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ** Φροντιστήριο, διανύοντας ακόμη μια χρονιά **συντονισμένων προσπαθειών** και **επιτυχημένων αποτελεσμάτων** στο φροντιστηριακό χώρο και απευθυνόμενο όχι μόνο στους μαθητές του, αλλά και στο σύνολο των υποψηφίων, **προσφέρει μια νέα πλούσια σειρά εκδόσεων – βιβλίων.**

Εκτός από την πλήρη & ολοκληρωμένη σειρά εσωτερικών εκδόσεων, οι οποίες ανανεώνονται διαρκώς, το Φροντιστήριό μας ως μια **πολύτιμη συνεισφορά** στον αγώνα όλων των υποψηφίων για τις εξετάσεις του Λυκείου, επιμελήθηκε τα εξής:

- Έκδοση **τυπολογίου – βιβλίου σύμφωνα με τη νέα ύλη** : «Τεχνική με πίνακες για τα μαθήματα: Αρχαία, Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, Ιστορία και Κοινωνιολογία».
- Έκδοση βιβλίου: «Προετοιμαστείτε για τη Γ΄ Λυκείου» με απαραίτητες γνώσεις και επαναληπτικές ασκήσεις από την Α΄ και Β΄ Λυκείου.
- Έκδοση νέου τόμου με **Διαγωνίσματα Προσομοίωσης** για όλα τα Πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα Ανθρωπιστικών Σπουδών.

Επίσης σας υπενθυμίζουμε τις **πολλές και τακτικές εκδόσεις των 35 τελευταίων ετών**, που διανεμήθηκαν **δωρεάν** σε πλήθος μαθητών και συναδέλφων καθηγητών, σε περισσότερα από 800.000 αντίτυπα, καθώς και τη **διαρκή παρουσία** του, με **πολύ χρήσιμα προτεινόμενα θέματα**, σε συνεργασία με όλο το φάσμα του ημερήσιου Τύπου: «**Ελευθεροτυπία**» (1992), «**Μεσημβρινή**» (1992), «**Έθνος**» (1994), «**Απογευματινή**» (1994), «**Καθημερινή**» (1994), «**Αδέσμευτος Τύπος**» (1996), «**Ελευθεροτυπία**» (1996), «**Ελευθεροτυπία**» (1997), «**Ελευθεροτυπία**» (1999), «**Ελευθεροτυπία**» (2000), «**Ελευθεροτυπία**» (2001), «**Ελεύθερος Τύπος**» (2007-2008).

Επιπροσθέτως, αξιοποιώντας τη σύγχρονη τεχνολογία προσφέρουμε **ειδική έκδοση σε CD-ROM**, με πληροφορίες για το **ΝΕΟ ΛΥΚΕΙΟ**, πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό για όλους τους υποψηφίους & τους συναδέλφους καθηγητές στον ιστότοπό μας:

[www.theoritiko.gr](http://www.theoritiko.gr)

Εκεί θα βρείτε:

- ΟΛΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2000-2019 ΜΕ ΤΙΣ ΛΥΣΕΙΣ – ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥΣ
- ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ (35<sup>ος</sup> Τόμος) ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΝΕΑ ΥΛΗ
- ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΝΕΑ
- ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΕΞΟΔΟΥΣ, κάνοντας «κλικ» στον ΟΔΗΓΟ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ

Διεύθυνση Σπουδών  
ΡΟΥΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ  
ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

☎ Πληροφορίες:

210 3824659

210 3830085

210 2114118

210 2113353

✉ Ηλεκτρονική Διεύθυνση:

[www.theoritiko.gr](http://www.theoritiko.gr)

Κτήριο 1<sup>ο</sup> & Γραμματεία:

Κάνιγγος 12, Πλ. Κάνιγγος, 3<sup>ος</sup> όροφος

Κτήριο 2<sup>ο</sup> & Γραμματεία:

Αγίας Λαύρας 97, Άνω Πατήσια (σταθμός ΗΣΑΠ)

Γραμματεία:

Δρίβα Χρύσα

Ζεππάτου Κατερίνα

Καραντία Μαρία – Αλίκη

Ρούτη Αμαλία

Τσετσέκου Σπυριδούλα

- Το φροντιστήριο «**ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ**» εκδίδει κάθε χρόνο πλήρη σειρά βιβλίων και φροντιστηριακών βοηθημάτων έτσι ώστε να υπάρχει απόλυτη κάλυψη των μαθητών του, όσον αφορά στο παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό.
- Για την καλύτερη εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού, στα Φροντιστήρια λειτουργεί τμήμα DTP (Desktop Publishing), στο οποίο με τη χρήση των πλέον σύγχρονων ηλεκτρονικών υπολογιστών και περιφερειακών μονάδων, γίνεται η επιμέλεια της παρουσίασης όλων των εκδόσεων και των εντύπων μας.
- Υπεύθυνη τμήματος DTP: Καραντία Μαρία – Αλίκη
- Για τις εκδόσεις συνεργάζονται όλοι οι καθηγητές του Φροντιστηρίου «**ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ**».

**ΕΤΣΙ ΚΑΤΑΦΕΡΝΟΥΜΕ ΝΑ ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΟΥΜΕ  
ΤΟΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ «ΤΥΧΗ» ΣΤΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ !**

# Εφαλτήριο Επιτυχίας

Το «ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ»:

- **ΟΡΓΑΝΩΝΕΙ** τα προγράμμάτα του έτσι, ώστε να καλύπτουν όλα τα μαθήματα σε αριθμό ωρών, να είναι επαρκή για την εμπέδωση της εξεταστέας ύλης και απολύτως προσαρμοσμένα στο σχολικό πρόγραμμα των μαθητών.
- **ΚΑΝΕΙ ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΙΣ** σε προηγούμενες απαραίτητες γνώσεις, ώστε να καλυφθούν πιθανά κενά.
- **ΕΚΔΙΔΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ**, με πλήθος ερωτήσεων, ώστε κάθε ιδιάζουσα περίπτωση να καλύπτεται και η προετοιμασία των υποψηφίων να γίνεται σύμφωνα με το πνεύμα και το επίπεδο των εξετάσεων.
- **ΕΧΕΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΕΝΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ – ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ**, που ενημερώνονται διαρκώς σχετικά με το γνωστικό τους αντικείμενο.
- **ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΕΙ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ**:  
Test εμπέδωσης της ύλης και 3ωρα διαγωνίσματα προσομοίωσης σε επίπεδο πανελλαδικών εξετάσεων.
- **ΕΛΕΓΧΕΙ** συνεχώς την εργατικότητα και αποδοτικότητα των μαθητών και ενημερώνει έγκαιρα τους γονείς.
- **ΟΡΓΑΝΩΝΕΙ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΕ ΟΜΟΙΟΓΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΑ** έτσι ώστε η διδασκαλία να αποδίδει τα μέγιστα σε κάθε μαθητή.
- **ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ** με επιπλέον ώρες διδασκαλίας.
- **ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΙ** τους μαθητές, για τις επαγγελματικές διεξόδους και **ΒΟΗΘΑΕΙ** στη σωστή συμπλήρωση του μηχανογραφικού τους.
- **ΟΡΓΑΝΩΝΕΙ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ** για την αξιοποίηση του χρόνου και τον αποτελεσματικό τρόπο μελέτης.

Στο «ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ», με αίσθημα ευθύνης προσφέρουμε άοκνα στους υποψηφίους ένα αποτελεσματικό έργο μέγιστης βοήθειας εδώ και 35 χρόνια και βρισκόμαστε πια στην ευχάριστη θέση να διαπιστώνουμε την αναγνώριση από χιλιάδες προηγούμενους μαθητές μας και τωρινούς επιστήμονες αλλά και από αξιόλογους συναδέλφους.

# ΝΕΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

---

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ .....

♦ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ .....6-25

♦ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ.....26-53

ΛΑΤΙΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ..... 54-74

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ..... 75-94

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ..... 95-124

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ .....125-166

\* Τα Λατινικά Προσανατολισμού απευθύνονται σε Αποφοίτους

## ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

## ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Σ' αυτήν την εποχή αν ανέτρεχε κάποιος θα μπορούσε να αντιληφθεί τι είδους τύχαιναν να είναι ως προς την ανδρεία αυτοί που αντιμετώπισαν στο Μαραθώνα τη δύναμη των βαρβάρων και τιμώρησαν την υπερηφάνεια όλης της Ασίας και πρώτοι έσπησαν τρόπαια (ήττας) των βαρβάρων, αφού καθοδήγησαν και δίδαξαν τους άλλους ότι δεν ήταν ακατάβλητη η δύναμη των Περσών αλλά κάθε πλήθος και κάθε πλούτος υποχωρεί στην ανδρεία. Εγώ, λοιπόν, ισχυρίζομαι ότι εκείνοι οι άνδρες είναι όχι μόνο πατέρες των σωμάτων μας αλλά και της ελευθερίας και της δικής μας και όλων γενικά όσοι κατοικούν σ' αυτήν εδώ την ήπειρο.

2.

α)

- **γενόμενος**: υποθετική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «ἂν γνοίη» (λανθάνων υποθετικός λόγος της απλής σκέψης)
- **οἷοι**: κατηγορούμενο στο «οἱ δεξάμενοι» από τη μετοχή «ὄντες»
- **ὄντες**: κατηγορηματική μετοχή ως κατηγορούμενο στο «οἱ δεξάμενοι» από το «ἐτύχανον».
- **τὴν ἀρετὴν**: αιτιατική της αναφοράς στο «οἷοι»
- **ὅλης**: κατηγορηματικός προσδιορισμός στο «τῆς Ἀσίας».
- **πρώτοι**: επιρρηματικό κατηγορούμενο τάξης/ σειράς.
- **τῶν βαρβάρων**: γενική αντικειμενική στο «τρόπαια».
- **ἀρετῇ**: αντικείμενο του ρήματος «ὑπέικει».
- **τούς ἄνδρας**: υποκείμενο του «εἶναι», ετεροπροσωπία.
- **μόνον**: επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού.

## β)

- «ὅτι οὐκ ἄμαχος εἶη ἡ Περσῶν δύναμις».
- «(ὅτι) πᾶν πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος ἀρετῇ ὑπείκει».

Πρόκειται για δύο δευτερεύουσες ονοματικές ειδικές προτάσεις που λειτουργούν ως αντικείμενο στη ρηματική διάσταση του «διδάσκαλοι». Εισάγονται με τον ειδικό σύνδεσμο ὅτι και εκφέρονται η πρώτη με ευκτική του πлагίου λόγου που δηλώνει το υποκειμενικό, ενώ η δεύτερη με οριστική που δηλώνει το πραγματικό.

## 3) α)

|            |      |          |          |        |         |        |
|------------|------|----------|----------|--------|---------|--------|
| Ονομαστική | οἷος | δυνάμεις | ἡγεμών   | Πέρσης | πλήθη   | πατήρ  |
| Γενική     | οἴου | δυνάμεων | ἡγεμόνος | Πέρσου | πληθῶν  | πατρός |
| Δοτική     | οἴῳ  | δυνάμεσι | ἡγεμόνι  | Πέρσῃ  | πλήθεσι | πατρὶ  |
| Αιτιατική  | οἶον | δυνάμεις | ἡγεμόνα  | Πέρσῃν | πλήθη   | πατέρα |
| Κλητική    | ---  | δυνάμεις | ἡγεμών   | Πέρσα  | πλήθη   | πάτερ  |

## 3) β)

|             |       |      |          |       |
|-------------|-------|------|----------|-------|
| ΟΡΙΣΤΙΚΗ    | ἔγνω  | ἐστί | ὑπείκει  | φημί  |
| ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ  | γνῶ   | ἦ    | ὑπείκη   | φῶ    |
| ΕΥΚΤΙΚΗ     | γνοιή | εἶη  | ὑπείκοι  | φαίην |
| ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ | γνώτω | ἔστω | ὑπεικέτω | ---   |

Επιμέλεια: Μαντουβάλου Μ. Ηλιόχαρη

2<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Επειδή γνωρίζουμε, άνδρες Αθηναίοι, ότι εσείς έχετε συνηθίσει πρόθυμα να βοηθάτε όσους αδικούνται και να ανταποδίδετε τη μεγαλύτερη χάρη στους ευεργέτες (σας), έχουμε έρθει να (σας) ικετεύσουμε να μην ανεχτείτε την καταστροφή μας από τους Θηβαίους παρόλο που υπάρχει ειρήνη. Και αφού ήδη πολλοί κατέφυγαν σε σας και πέτυχαν όλα όσα ζήτησαν, θεωρούμε ότι κατεξοχήν εσείς αρμόζει να προνοήσετε για τη δική μας πόλη· γιατί δεν θα διαπιστώνατε κανέναν να έχει πέσει σε τόσο μεγάλες συμφορές αδικότερα από μας ούτε να διάκειται πιο φιλικά περισσότερο χρόνο (από μας) προς τη δική σας πόλη. Επιπλέον βρισκόμαστε εδώ για να ζητήσουμε τέτοιου είδους, στα οποία δεν ενυπάρχει κανείς κίνδυνος και όλοι ανεξαιρέτως οι άνθρωποι θα θεωρήσουν εσάς τους πιο δίκαιους και ενάρετους απ' τους Έλληνες αν πειστείτε.

2. α.

- **Ἀθηναῖοι**: επιθετικός προσδιορισμός στο «ἄνδρες»
- **τοῖς εὐεργέταις**: έμμεσο αντικείμενο στη μετοχή «ἀποδιδόντας»
- **ἰκετεύοντες**: τελική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «ἤκομεν», «ὕμεις»
- **οὔσης**: εναντιωματική μετοχή, γενική απόλυτη με υποκείμενο το «εἰρήνης»
- **περιπεπωκότας**: κατηγορηματική μετοχή συνημμένη στο αντικείμενο του ρήματος «ἂν εὖροιτε», «οὐδένας»

β.

- «εἰδότες» → Ἐπεὶ ἴσμεν
- «δεπόμενοι» → ἵνα δεπώμεθα

3. α.

- **προθύμως**: προθυμότερον, προθυμότατα
- **μεγίστην**: μεγάλην, μείζονα
- **πολλῶν**: πλειόνων, πλείστων
- **μάλισθ'**: μάλα, μάλλον
- **ἀδικώτερον**: ἀδίκως, ἀδικώτατα



β.

|                |           |              |               |
|----------------|-----------|--------------|---------------|
| Ενεστώτας      | εἰδότες   | ἀποδιδόντας  | περιορᾶν      |
| Παρατατικός    | ---       | ---          | ---           |
| Μέλλοντας      | εἰσόμενοι | ἀποδώσοντας  | περιόψεσθαι   |
| Αόριστος       | γνόντες   | ἀποδόντας    | περιιδεῖν     |
| Παρακείμενος   | ἐγνωκότες | ἀποδεδωκότες | περιεωρακέναι |
| Υπερσυντέλικος | ---       | ---          | ---           |

|                |                 |                |
|----------------|-----------------|----------------|
| Ενεστώτας      | καταφευγόντων   | εὕρiskoιτε     |
| Παρατατικός    | ---             | ---            |
| Μέλλοντας      | καταφευξομένων  | εὕρήσοιτε      |
| Αόριστος       | καταφυγόντων    | εὕροιτε        |
| Παρακείμενος   | καταπεφευγόντων | εὕρηκότες εἴτε |
| Υπερσυντέλικος | ---             | ---            |

Επιμέλεια: Μαντουβάλου Μ. Ηλιόχαρη

3<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Και, όπως φαίνεται, ως προς τη μαντική, δίνω σε σας την εντύπωση ότι είμαι κατώτερος από τους κύκνους, οι οποίοι όταν αντιληφθούν ότι πρέπει να πεθάνουν, αν και τραγουδούσαν τον προηγούμενο καιρό, τότε λοιπόν περισσότερο και καλύτερα τραγουδούν επειδή χαίρονται, διότι πρόκειται να πάνε κοντά στο Θεό, του οποίου βέβαια είναι υπηρέτες. Οι άνθρωποι, όμως, λόγω του φόβου τους για το θάνατο, και για τους κύκνους λένε ψέματα και ισχυρίζονται ότι αυτοί λόγω λύπης τραγουδούν το τελευταίο τους άσμα επειδή θρηνούν το θάνατο και δεν αναλογίζονται ότι κανένα απ' τα πτηνά δεν τραγουδά όταν κρυνώνει ή πεινά ή κάποιο άλλο πόνο διέρχεται.
2. α.
  - **τὴν μαντικὴν**: αιτιατική της αναφοράς στο «φαυλότερος»
  - **τῶν κύκνων**: γενική συγκριτική στο «φαυλότερος»
  - **οὔπερ**: γενική αντικειμενική στο «θεράποντες»
  - **αὐτῶν**: γενική υποκειμενική στο «δέος»
  - **τοῦ θανάτου**: γενική αντικειμενική στο «δέος»
  - **τῶν κύκνων**: αντικείμενο στο ρήμα «καταψεύδονται»
  - **τῶν πετομένων**: επιθετική μετοχή ως γενική διαιρετική στο «οὐδέν»
  - **λύπην**: σύστοιχο αντικείμενο στο ρήμα «λυπῆται»
- β.
  - «ὥς ἔοικε» → δευτερεύουσα αναφορική παραβολική που εκφράζει τρόπο σε σχέση με την κύρια, εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα «ὥς» και εκφέρεται με οριστική που δηλώνει το πραγματικό.
  - «ἐπειδὴν αἰσθωνται» → δευτερεύουσα επιρρηματική χρονικοὑποθετική πρόταση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου-υπόθεσης στη δευτερεύουσα αναφορική. Εισάγεται με το χρονικοὑποθετικό σύνδεσμο «ἐπειδὴν» και εκφέρεται με υποτακτική γιατί με απόδοση την οριστική ενεστώτα «ἄδουσι» σχηματίζει λανθάνοντα υποθετικό λόγο που δηλώνει αόριστη επανάληψη σε παρόν/μέλλον.
  - «ὅτι... ἀποθανεῖν» → δευτερεύουσα ονοματική ειδική ως αντικείμενο στο ρήμα «αἰσθωνται», εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο «ὅτι» και εκφέρεται με οριστική που δηλώνει το πραγματικό.

- «οἱ ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ τότε δὴ πλεῖστα καὶ κάλλιστα ᾄδουσι γεγηθότες» → δευτερεύουσα αναφορικοαιτιολογική προσδιοριστική στο κύκνων, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «οἱ» και εκφέρεται με οριστική που δηλώνει το πραγματικό.
- «ὅτι μέλλουσι... ἀπιέναι» → δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στη μετοχή «γεγηθότες», εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο «ὅτι» και εκφέρεται με οριστική που δηλώνει το πραγματικό.
- «οὔπερ... θεράποντες» → δευτερεύουσα ονοματική αναφορική προσδιοριστική στο «θεόν», εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «οὔπερ» και εκφέρεται με οριστική που δηλώνει το πραγματικό.

## 3. α.

|                |           |               |                 |
|----------------|-----------|---------------|-----------------|
| Ενεστώτας      | εἶναι     | αἰσθάνονται   | ᾄδουσι          |
| Παρατατικός    | ---       | ---           | ᾄδον            |
| Μέλλοντας      | ἔσεσθαι   | ---           | ᾄσονται, ᾄσουσι |
| Αόριστος       | γενέσθαι  | αἰσθωνται     | ᾄσαν            |
| Παρακείμενος   | γεγονέναι | ἠσθημένοι ὥσι | ᾄκασιν          |
| Υπερσυντέλικος | ---       | ---           | ᾄκεσαν          |

|                |                     |                    |
|----------------|---------------------|--------------------|
| Ενεστώτας      | ἀπιέναι/ ἀπέρχεσθαι | καταψεύδονται      |
| Παρατατικός    | ---                 | κατεψεύδοντο       |
| Μέλλοντας      | ἀπιέναι             | καταψεύσονται      |
| Αόριστος       | ἀπελθεῖν            | κατεψεύσαντο       |
| Παρακείμενος   | ἀπεληλυθέναι        | κατεψευσμένοι εἰσί |
| Υπερσυντέλικος | ---                 | κατεψευσμένοι ᾄσαν |

## β.

- ἔοικε: εοίκασι
- οὔπερ: ὤνπερ
- τό δέος: τά δέα/ δέν
- ῥιγῶ: ῥιγῶσιν
- λύπην: λύπας

Επιμέλεια: Μαντουβάλου Μ. Ηλιόχαρη

4<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί ούτε σε δίκη ούτε σε πόλεμο ούτε εγώ ούτε κανείς άλλος δεν πρέπει αυτό να σκέφτεται, πώς δηλαδή θα ξεφύγει το θάνατο κάνοντας τα πάντα. Και πράγματι στις μάχες πολλές φορές γίνεται φανερό ότι θα μπορούσε κανείς να ξεφύγει το θάνατο κι αν αφήσει τα όπλα και αν τραπεί σε ικεσία των εχθρών και άλλα πολλά τεχνάσματα υπάρχουν σε κάθε κίνδυνο, ώστε να διαφεύγει το θάνατο, αν κανείς τολμά να κάνει και να λέει τα πάντα. Αλλά προσέχετε μήπως δεν είναι αυτό δύσκολο, άνδρες, το να ξεφύγει δηλαδή κανείς το θάνατο, αλλά πολύ δυσκολότερο (μήπως είναι το να ξεφύγει) την κακίαν· γιατί τρέχει γρηγορότερα απ' το θάνατο. Και τώρα εγώ επειδή είμαι αργός και ηλικιωμένος απ' το πιο αργό πιάστηκα, ενώ οι κατήγοροι μου επειδή είναι ικανοί και επιτήδαιοι από το γρηγορότερο, δηλαδή την κακία.
2. α.
  - «ὅπως... θάνατον»: δευτερεύουσα ονομαστική πλάγια ερωτηματική μερικής αγνοίας ως επεξήγηση στο «τοῦτο». Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα «ὅπως» και εκφέρεται με οριστική μέλλοντα που δηλώνει το σκοπούμενο αποτέλεσμα.
  - «ὅτι το γε... διωκόντων» και «(ὅτι) ἄλλαι μηχαναί... κινδύνους»: Πρόκειται για δυο δευτερεύουσες ονομαστικές ειδικές ως υποκείμενα στην απρόσωπη έκφραση «δῆλον γίγνεται». Εισάγονται με τον ειδικό σύνδεσμο «ὅτι» και η πρώτη εκφέρεται με δυνητική ευκτική που δηλώνει πιθανό στο παρόν – μέλλον ενώ η δεύτερη με οριστική που δηλώνει το πραγματικό.
  - «ὥστε... θάνατον»: δευτερεύουσα επιρρηματική απαρεμφατική συμπερασματική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του συμπεράσματος στην δεύτερη ειδική πρόταση. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο «ὥστε» και εκφέρεται με απαρέμφατο που δηλώνει επιδιωκόμενο σκοπό.
  - «ἐάν... λέγειν»: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της υπόθεσης στη δευτερεύουσα συμπερασματική με την οποία σχηματίζει εξαρτημένο υποθετικό λόγο που δηλώνει αόριστη επανάληψη σε παρόν/μέλλον.
  - «μή οὐ... ἐκφυγεῖν» και «ἀλλά (μή)... πονηρίαν»: Πρόκειται για δυο δευτερεύουσες ονομαστικές ενδοιαστικές προτάσεις που

λειτουργούν ως αντικείμενα στο «ὀράτε». Εισάγονται με τον ενδοιαστικό σύνδεσμο «μή» και εκφέρονται με υποτακτική που δηλώνει το προσδοκώμενο.

β.

- **ἐν δίκη**: εμπρόθετος χρονικής διάρκειας ή κατάστασης
- **ποιῶν**: τροπική μετοχή συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος «ἀποφεύζεται», «οὗτος»
- **ἀφείς**: υποθετική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «ἐκφύγοι ἄν»
- **τῶν διωκόντων**: επιθετική μετοχή ως γενική αντικειμενική στο «ίκετείαν»
- **ἐκάστοις**: κατηγορηματικός προσδιορισμός στο «κινδύνους»
- **ἐκφυγεῖν**: ἀναρθρο τελικό ἀπαρέμφατο ως επεξήγηση στο «τοῦτ'»
- **θανάτου**: γενική συγκριτική στο «θᾶπτον»
- **ἐμοί**: επιθετικός προσδιορισμός στο «οἱ κατήγοροι»

3. α.

|                |               |                     |         |
|----------------|---------------|---------------------|---------|
| Ενεστώτας      | ἀποθνήσκειν   | ἐκφεύγοι            | ἀφίεις  |
| Παρατατικός    | ---           | ---                 | ---     |
| Μέλλοντας      | ἀποθανεῖσθαι  | ἐκφεύξοιτο          | ἀφήσων  |
| Αόριστος       | ἀποθανεῖν     | ἐκφύγοι             | ἀφείς   |
| Παρακείμενος   | ἀποτεθνηκέναι | ἐκπεφευγώς εἶπ      | ἀφεικώς |
| Υπερσυντέλικος | ---           | ---                 | ---     |
| Ενεστώτας      | τρεπόμενος    | θεῖ                 |         |
| Παρατατικός    | ---           | ἔθει                |         |
| Μέλλοντας      | τρεψόμενος    | θεύσεται, δραμεῖται |         |
| Αόριστος       | τραπόμενος    | ἔδραμε              |         |
| Παρακείμενος   | τετραμμένος   | δεδράμηκε           |         |
| Υπερσυντέλικος | ---           | ἐδεδραμήκει         |         |

β.

- **δίκη**: δίκαις
- **πᾶν**: πάντα
- **ἀφείς**: ἀφέντες
- **ίκετείαν**: ίκετείας
- **τις**: τινές

Επιμέλεια: Μαντουβάλου Μ. Ηλιόχαρη

5<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. α. Επιπλέον, Σωκράτη, μου φαίνεται ότι δεν επιχειρείς δίκαιο πράγμα, να προδίδεις δηλαδή τον εαυτό σου, ενώ είναι δυνατόν να σωθεί και να επιδιώκεις να γίνουν τέτοια πράγματα σε σένα τα οποία θα τα επεδίωκαν και οι εχθροί σου και τα επιδίωξαν επειδή ήθελαν να σε καταστρέψουν. Επιπλέον και τους γιους σου νομίζω ότι προδίδεις, τους οποίους αν και μπορείς να τους αναθρέψεις και να τους εκπαιδεύσεις κατευθείαν τους εγκαταλείπεις, και όσο εξαρτάται από σένα, ό,τι τυχόν τους τύχει, αυτό θα πράξουν. Και θα τους τύχουν όπως είναι φυσικό αυτά τα οποία είναι συνηθισμένα να γίνονται στα ορφανά στην ορφάνια τους. Ή, λοιπόν, δεν πρέπει να κάνεις παιδιά ή πρέπει να ταλαιπωρείσαι μαζί τους ανατρέφοντάς τα και εκπαιδεύοντάς τα. Εσύ όμως μου φαίνεται ότι επιλέγεις τα πιο εύκολα.

β. Ο θάνατος του Σωκράτη θα αφήσει τα παιδιά του ορφανά και εκτεθειμένα στους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται. Δεν θα τα αναθρέψει ούτε θα τα διαπαιδαγωγήσει όπως είναι καθήκον των γονιών αλλά θα αδιαφορήσει γι' αυτά, λειτουργώντας προδοτικά σχεδόν.

2. προδοῦναι: πρόδος  
καταλιπών: καταλέλοιπε  
εἰκός: εἰοκέναι  
αἰρεῖσθαι: ἐλώμεθα  
ἐξόν: ἐξῆν  
σου: οὗ  
τό μέρος: τῷ μέρει  
ὅ,τι: ἅτινα  
παῖδας: παίδων  
ῥαθυμότατα: ῥᾶστα

## 3. α)

**μοι:** δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο «δοκεῖς»

**βουλόμενοι:** αιτιολογική μετοχή συνημένη στο υποκείμενο (ἐχθροί)

**ἐξόν (το δεύτερο του κειμένου):** εναντιωματική απόλυτη αιτιατική μετοχή (υποκείμενο: ἐκθρέψαι/ ἐκπαιδεῦσαι)

**οἷάπερ:** υποκείμενο (του ρήματος «εἶωθε» και του απαρεμφάτου «γίγνεσθαι»)

**αἰρεῖσθαι:** ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο ρήμα «δοκεῖς»

**β)** Κρίτων εἶπε ὅτι καί τοιαῦτα σπεύδοι γενέσθαι, ἅπερ ἂν καί οἱ ἐχθροί τούτου σπεύσαιεν.

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

## 6° ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. α) Γιατί εμείς νομίζουμε ότι, αν πλέουμε στη θάλασσα με πολλές τριήρεις και πιέζουμε τις πόλεις να καταβάλλουν τις συμμαχικές εισφορές και να στέλνουν εδώ συνέδρους θα πετύχουμε κάτι απ' αυτά που πρέπει. Πολλές φορές όμως εξαπατηθήκαμε ως προς την αλήθεια. Απ' όσα ελπίζαμε τίποτα δεν έγινε, αντίθετα εξαιτίας τους προέκυψαν, όπως είναι λογικό, έχθρες και πόλεμοι και μεγάλες δαπάνες. Και στο παρελθόν επειδή ασχολούμασταν με πολλά οδηγηθήκαμε στους πιο μεγάλους κινδύνους ενώ επειδή ήταν δίκαιη η πόλη και βοηθούσε τους αδικημένους και δεν επιθυμούσε τα ξένα, αναλάβαμε την ηγεμονία των Ελλήνων με τη θέλησή τους. Τώρα αυτά ασυλλόγιστα και πολύ πρόχειρα ήδη τα περιφρονούμε για πολύ χρονικό διάστημα.

β) Ο Ισοκράτης επικρίνει την πολυπραγμοσύνη της Αθήνας και την ιμπεριαλιστική πολιτική της. Εξαιτίας της προέκυψαν εχθρικές σχέσεις με τις άλλες πόλεις, συγκρούσεις πολυδάπανες, εν τέλει δεν ευοδώθηκαν οι προσδοκίες του κράτους, γι' αυτό προτείνει αλλαγή πολιτικής.

## 2. α)

**πέμπειν:** τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο ρήμα «βιαζώμεθα»

**τῶν δεόντων:** γενική διαιρετική στην αντωνυμία «τί»

**πόλεμοι:** υποκείμενο στο ρήμα «γεγόνασιν»

**δικαίαν:** κατηγορούμενο του αντικειμένου «τήν πόλιν»

**έκόντων:** κατηγορηματικός προσδιορισμός στο «Ελλήνων»

## β)

**Υπόθεση:** ἦν πλέωμεν καί βιαζώμεθα (ἦν + υποτακτική)

**Απόδοση:** οἰόμεθα διαπράξεσθαι (ειδικό απαρέμφατο)



Ο υποθετικός λόγος είναι εξαρτημένος και δηλώνει το προσδοκώμενο γεγονός. Συγκεκριμένα:

Υπόθεση: ἦν πλέωμεν - βιαζώμεθα (ἦν + υποτακτική)

Απόδοση: διαπραζόμεθα (οριστική μέλλοντα)

### 3. οἶόμεθα: ὥου

διεψεύσμεθα: διέψευσσο

ἀποβέβηκεν: ἀποβαῖμεν

κατέστημεν: κατάστηθι

παρέχειν: παράσχωσι

τριήρεσι: ὧ τριῆρες

συντάξεις: ταῖς συντάξεσι

μεγάλαι: τόν μέγαν

πρότερον: πρῶτον

δικαίαν: αἱ δίκαιαι

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμπρα

7<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Σωκράτη, εγώ βέβαια νόμιζα ότι πρέπει αυτοί που ασχολούνται με τη φιλοσοφία να γίνονται πιο ευτυχισμένοι. Όμως εσύ μου φαίνεται ότι απολαμβάνεις τα αντίθετα της φιλοσοφίας. Ζεις, λοιπόν, έτσι όπως ούτε ένας δούλος δε θα μπορούσε να μείνει ζωντανός υπό την εξουσία του κυρίου του. Τρέφεσαι με τρόφιμα και πίνεις τα πιο ευτελή ποτά και φοράς ρούχο όχι μόνο φτωχικό αλλά και το ίδιο καλοκαίρι και χειμώνα και περνάς τη ζωή σου χωρίς παπούτσια και ρούχα.
2. Παρά την αντίληψη ότι η ενασχόληση με την φιλοσοφία οδηγεί στην ευτυχία, ο Αντιφώντας θεωρεί ότι ο Σωκράτης βιώνει το αντίθετο. Οι συνθήκες ζωής του είναι ανάλογες της ζωής ενός δούλου σχεδόν. Το φαγητό είναι ιδιαίτερα φτωχικό, τα ρούχα του ευτελή και ίδια σε κάθε εποχή, δε φοράει παπούτσια λόγω οικονομικής στενότητας και επιπλέον η έλλειψη χρημάτων κάνει τη ζωή του μίζερη.
3. α) Ζῆτε γοῦν οὕτως ὥς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ὑπὸ δεσπόταις διαιτώμενος μείνιει.

β)

| Ενικός αριθμός |          | Πληθυντικός αριθμός |            |
|----------------|----------|---------------------|------------|
| ἡ ἡδίων        | ἡ ἀνιαρά | αἱ ἡδίονες          | αἱ ἀνιαραί |
| ἡδίονος        | ἀνιαρᾶς  | ἡδιόνων             | ἀνιαρῶν    |
| ἡδίονι         | ἀνιαρᾷ   | ἡδίοσι              | ἀνιαραῖς   |
| ἡδίονα         | ἀνιαράν  | ἡδίονας             | ἀνιαράς    |
| ἡδιον          | ἀνιαρά   | ἡδίονες             | ἀνιαραί    |

γ)

- ἀποδείκνυ
- ὑπειληφώς ἴσθι
- πέπεισο
- ἔλοῦ

4. α)

- ὥς οὐδ' ἂν .... μείνειε : δευτερεύουσα αναφορική παραβολική .
- ἃ καί κτωμένους ... ζῆν: (δύο) δευτερεύουσες αναφορικές προσδιοριστικές στα «χρήματα».
- ὥσπερ καί τῶν ... ἀποδεικνύουσιν: δευτερεύουσα αναφορική παραβολική.
- εἰ οὖν οὕτω ... διαθήσεις: δευτερεύουσα υποθετική (ως υπόθεση με απόδοση το ρήμα «νόμιζε» για να δηλωθεί το πραγματικό είδος τύποις, ουσία προσδοκώμενο).
- ὥστε πέπεισμαι ... ζῆν : δευτερεύουσα συμπερασματική.
- ὥσπερ ἐγὼ ζῶ (εννοείται το ρήμα): δευτερεύουσα αναφορική παραβολική.
- τί χαλεπόν ... βίου: δευτερεύουσα πλάγια ερώτηση ως Α στο «ἐπισκεψώμεθα» .

β)

- σῖτου → σύστοιχο Αντικείμενο στο σιτῇ
- τοὺς συνόντας → επιθετική μετοχή ως Αντικείμενο στο διαθήσεις.
- ὑπειληφέναι → ειδικό απαρέμφατο ως Αντικείμενο στο δοκεῖς.

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

8<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Άνδρες φίλοι και σύμμαχοι, πολύ μεγάλη ευγνωμοσύνη (ας χρωστάμε) στους Θεούς, διότι μας αξίωσαν να πετύχουμε αυτά που νομίζαμε πως είμαστε άξιοι. Γιατί τώρα, έχουμε και άφθονη γη και εύφορη και αυτούς (ενν. τους δούλους) που θα μας τρέφουν καλλιεργώντας αυτή (ενν. τη γη)· έχουμε επίσης και σπίτια και έπιπλα σ' αυτά (ενν. τα σπίτια). Και κανείς βέβαια από εσάς κατέχοντας αυτά ας μη νομίσει ότι κατέχει ξένη περιουσία· γιατί υπάρχει παντοτινή συνήθεια μεταξύ όλων των ανθρώπων, όταν κυριευθεί μια πόλη αυτών που αντιστέκονται, να ανήκει και η ζωή και η περιουσία αυτών που βρίσκονται στην πόλη σε αυτούς που την κυρίεψαν. Δε θα έχετε λοιπόν άδικα οτιδήποτε διατηρείτε αλλά δε θα τους αφαιρέσετε από φιλάνθρωπία, αν αφήνετε αυτούς να διατηρούν κάτι.
2. Ο Κύρος, μιλώντας στους αξιωματικούς του υποστηρίζει ότι κανείς από τους Πέρσες δε θα πρέπει να νομίζει ότι κατέχει ξένη περιουσία. Κι αυτό γιατί υπάρχει μια αιώνια συνήθεια ανάμεσα στους ανθρώπους σύμφωνα με την οποία και η ζωή και όλα τα υπάρχοντα των πολιτών μιας πόλης που έχει κυριευτεί ανήκει στους κατακτητές – νικητές. Γι' αυτό και όσοι από αυτούς αφήνουν στους πττημένους να κατέχουν το οτιδήποτε θεωρούνται φιλάνθρωποι.
3. α)
  - τοῖς θεοῖς : τῶ θεῶ
  - οἰκίας : οἰκίαν
  - κατασκευάς : κατασκευήν
  - ἀνθρώποις : ἀνθρώπων
  - τά σώματα : τό σώμα
  - τῇ πόλει : ταῖς πόλεσι(ν)
  - τά χρήματα : τό χρῆμα
  - φιλάνθρωπία : φιλάνθρωπίας

β)

- μεγίστη : μεγάλη – μείζων
- πολλήν : πλε(ί)ονα + πλείω - πλείστην
- ἀγαθήν : ἀμείνονα + ἀμείνω - ἀρίστην
- βελτίονα + βελτίω - βελτίστην
- κρείττονα + κρείττω - κρατίστην
- λώονα + λώω - λώστην

4. α) τυχεῖν : ἐτύχετε – τύχτε – τύχοιτε – τύχετε, τυχεῖν, τυχών/ τυχοῦσα/ τυχόν

β)

- ἐνομιζομεν : ἐνομιζόμεθα
- νομισάτω : νομισάσθω
- ἀφαιρήσεσθε : ἀφαιρήσετε
- ἔχτε : ἔχσθε

5. α) υπόθεση : ἦν ἔατε (ἦν + υποτακτική)  
 απόδοση : οὐ ἀφαιρήσεσθε (μέλλοντας)  
 είδος : προσδοκώμενο

Μετατροπή σε μη πραγματικό

υπόθεση : εἰ εἶατε (οριστική ιστορικού χρόνου)

απόδοση : ἂν ἀφείλεσθε (δυνητική οριστική)

β)

- ἡμῖν : ἔμμεσο αντικείμενο στο ἔδοσαν
- ὧν : γενική της αξίας από το ἄξιοι
- ἔχων : υποθετική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στο νομισάτω
- πολεμοῦντων : επιθετική μετοχή, ως γενική κτητική στο πόλις
- ἀδικία : δοτική του τρόπου (ή της αιτίας) στο ἔξετε

Επιμέλεια: Νίκα Νατάσα

9<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Και οι Θηβαίοι, όταν έφτασαν στην πεδιάδα, δηλαδή στο ναό του Απόλλωνα, εκεί στρατοπέδευαν· και την επόμενη μέρα προχωρούσαν. Και δια μέσου της γέφυρας δεν επιχειρούσαν να περάσουν μέσα στην πόλη· γιατί στο ναό της Αλέας (Αθηνάς) διακρίνονταν παραταγμένοι οι οπλίτες. Έχοντας λοιπόν στα δεξιά τους τον Ευρώτα προχωρούσαν καίγοντας και λεπλατώντας σπίτια γεμάτα από πολλά αγαθά. Και από αυτούς που βρίσκονταν στην πόλη οι γυναίκες ούτε ανέχονταν να βλέπουν τον καπνό, επειδή ποτέ δεν είδαν εχθρούς· και οι Σπαρτιάτες, επειδή είχαν ατείχιστη την πόλη, αφού τοποθετήθηκαν ο καθένας σε άλλο σημείο, μολονότι πολύ λίγοι και ήταν και φαίνονταν φύλαγαν (την πόλη). Αποφάσισαν λοιπόν οι έφοροι και να πουν εκ των προτέρων στους Είλωτες, αν κάποιος ήθελε να παίρνει όπλα και να τίθεται σε θέση για μάχη, ότι παίρνουν εγγυήσεις πως θα γίνουν ελεύθεροι όσοι πολεμήσουν μαζί τους.
2. Οι Θηβαίοι έχοντας στρατοπεδεύσει έξω από τη Σπάρτη αποτελούν έναν ορατό κίνδυνο για τους Λακεδαιμόνιους, οι οποίοι βλέπουν τις περιουσίες τους να καταστρέφονται. Η πόλη τους είναι ατείχιστη, ενώ λίγοι είναι και οι άνδρες που παίρνουν θέση για να την υπερασπιστούν. Κάτω από αυτές τις δυσμενείς συνθήκες, οι άρχοντες σκέφτηκαν να αξιοποιήσουν τους Είλωτες. Αυτοί αποτελούσαν σημαντικό μέρος του πληθυσμού στη Σπάρτη και θα μπορούσαν στην παρούσα φάση πολεμώντας μαζί με τους Σπαρτιάτες να συμβάλλουν στη σωτηρία της πόλης. Ως δέλεαρ προς αυτούς τους προσφέρεται η ελευθερία τους.
3. α)
  - τῷ πεδίῳ : τῶν πεδίων – τά πεδία
  - τῷ τεμένει : τῶν τεμενῶν – τά τεμένη
  - τῇ ὑστεραῖᾳ : τῶν ὑστεραιῶν - ὑστεραίας
  - τῷ ἱερῷ : τῶν ἱερῶν – τά ἱερά
  - δεξιᾷ : δεξιῶν – δεξιάς
  - τοῖς τέλεσι : τοῦ τέλους – τό τέλος
  - τοῖς Εἰλωσιν : τοῦ Εἰλωτος – τόν Εἰλωτα

β)

| Ενικός αριθμός |                   | Πληθυντικός αριθμός |                    |
|----------------|-------------------|---------------------|--------------------|
| πολύ ἀγαθόν    | ἀτείχιστος πόλις  | πολλά ἀγαθὰ         | ἀτείχιστοι πόλεις  |
| πολλοῦ ἀγαθοῦ  | ἀτειχίστου πόλεως | πολλῶν ἀγαθῶν       | ἀτειχίστων πόλεων  |
| πολλῷ ἀγαθῷ    | ἀτειχίστῳ πόλει   | πολλοῖς ἀγαθοῖς     | ἀτειχίστοις πόλεσι |
| πολύ ἀγαθόν    | ἀτείχιστον πόλιν  | πολλά ἀγαθὰ         | ἀτειχίστους πόλεις |
| πολύ ἀγαθόν    | ἀτείχιστε πόλι    | πολλά ἀγαθὰ         | ἀτείχιστοι πόλεις  |

4. α) ἐγένοντο – γένωνται – γένοιντο – γενέσθων (-ωσαν)  
γενέσθαι, γενόμενος – γενομένη – γενόμενον  
β) διαταχθεῖς: διετάχθησαν – διαταχθῶσι(ν) – διαταχθεῖεν – διαταχθέντων  
διαταχθῆναι  
γ) φαινόμενοι : φάνηθι

5. α)

- ἐναντίοι : επιρρηματικό κατηγορούμενο του τόπου στο ὁπλῖται
- πορθοῦντες : τροπική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο Θηβαῖοι, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο παρήσαν
- ἀγαθῶν : γενική αντικειμενική στο μεστάς
- (ἄτε) ἰδοῦσαι : αιτιολογική μετοχή (αντικειμενικής αιτιολογίας), συνημμένη στο υποκείμενο γυναῖκες, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ἠνείχοντο
- τέλεσι : δοτική προσωπική στο ἔδοξε

β) ἄτε ἰδοῦσαι : ἐπειδὴ οὐδέποτε ἴδοιεν πολεμίους

γ) ἐπεὶ ἐν τῷ πεδίῳ ἐγένοντο ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἀπόλλωνος : δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, κρίσεως, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ἐστρατοπεδεύσαντο. Εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο ἐπεὶ και εκφέρεται με οριστική (ἐγένοντο), για να δηλώσει με ἔμφαση το πραγματικό γεγονός. Εκφράζει το προτερόχρονο σε σχέση με την προσδιοριζόμενη πρόταση.

Επιμέλεια: Νίκα Νατάσα

10<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Από αυτά λοιπόν θα μπορούσε κανείς να διαπιστώσει ότι όλες οι κατηγορίες έχουν διατυπωθεί όμοια, ούτε με δίκαιο τρόπο ούτε με βάση καμιά αλήθεια· θέλω, όμως, και να εξετάσω καθεμιά απ' αυτές ξεχωριστά, και προπάντων όσα ψέματα είπε εις βάρος μου σχετικά με την ειρήνη και με την αποστολή μου ως πρεσβευτή, αποδίδοντας σε μένα όσα έχουν γίνει απ' αυτόν μαζί με τον Φιλοκράτη. Αναγκαίο όμως είναι, άνδρες Αθηναίοι, και επιβεβλημένο επίσης να σας υπενθυμίσω στην εποχή εκείνη πώς είχαν τα πράγματα, για να εξετάζετε το καθένα χωριστά σύμφωνα με την παρούσα κατάσταση. Όταν δηλαδή ξέσπασε ο Φωκικός πόλεμος, όχι εξαιτίας μου (γιατί εγώ τουλάχιστον δεν είχα πολιτευτεί ακόμα τότε), πρώτα εσείς είχατε τέτοια διάθεση, ώστε να θέλετε να σωθούν οι Φωκείς, αν και βλέπατε ότι ενεργούσαν άδικα και να είστε ευχαριστημένοι για τους Θηβαίους, αν πάθαιναν οτιδήποτε, αγανακτώντας εναντίον τους, όχι παράλογα ούτε άδικα· γιατί δεν εκμεταλλεύτηκαν με μετριοπάθεια όσα είχαν πετύχει στα Λεύκτρα.
2. Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει στο λόγο του ο Δημοσθένης, στην αντιπαράθεση Φωκίων και Θηβαίων στα πλαίσια του φωκικού πολέμου, οι Αθηναίοι ετέθησαν με το μέρος των πρώτων. Μάλιστα, είχαν θετική στάση απέναντι στους Φωκείς, μολονότι γνώριζαν πως ήταν άδικοι. Από την άλλη, ανέμεναν με ευχαρίστηση την ήττα των Θηβαίων. Ο ρήτορας θεωρεί εύλογη και δικαιολογημένη τη στάση των Αθηναίων, που εκθρεύονταν τους Θηβαίους εξαιτίας της αλαζονείας που επέδειξαν οι τελευταίοι μετά τη νίκη στα Λεύκτρα.
3. α)
  - ούδεμιᾶς : οὐδενός
  - πάντα : πᾶς
  - μάλιστα : μάλα



- ἑαυτῷ : σφίσιν αὐτοῖς και ἑαυτοῖς
- πρῶτον : προτέρων

β)

- ἀνατιθείς : ἀνάθου
- θεωρῆτε : θεωροῖο
- συστάντος : συνιστᾶσι(ν)
- ἐφπσθῆναι : ἐφήδου
- ἐκέχρηντο : κεχρῆσθαι

4. α)

- οὐδεμιᾶς : επιθετικός προσδιορισμός στο ἀληθείας
- αὐτῶν : γενική διαιρετική στο ἕκαστον
- συστάντος : χρονική μετοχή (προτερόχρονο), γενική ἀπόλυτη, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο διέκεισθε
- πολέμου : υποκείμενο της μετοχής συστάντος
- φωκικοῦ : επιθετικός προσδιορισμός στο πολέμου

β)

- ὅσα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ... ἐμοί : δευτερεύουσα ονοματική αναφορική πρόταση κρίσεως, ως αντικείμενο του απαρεμφάτου ἐξετᾶσαι.
- ὡς κατ' ἐκείνους ... πράγματα : δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση κρίσεως, μερικής ἄγνοιας, ως αντικείμενο στο απαρέμφατο ἀναμνησai.
- οἷς γάρ ... Λεύκτροις : δευτερεύουσα ονοματική αναφορική πρόταση κρίσεως ως αντικείμενο στο ρῆμα ἐκέχρηντο.

γ) συστάντος: Ἐπεὶ γάρ ὁ φωκικός πόλεμος συνέστη

Επιμέλεια: Νίκα Νατάσα

## ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

## ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Σωστό
- δ. Λάθος
- ε. Σωστό

2. Η αρετή εκτός από ἔξις είναι και μεσότητα, ισορροπία ανάμεσα στην υπερβολική και την ελλειπτική εκδήλωση παθών και πράξεων. Ο Αριστοτέλης για να εκφράσει τις ιδέες του θα προσδιορίσει αρχικά την έννοια της μεσότητας για να καταλήξει έπειτα στον συσχετισμό της με τη ηθική αρετή.

Το μέσον μπορεί να προσδιοριστεί με βάση δύο κριτήρια:

- α) αντικειμενικά (κατά τό πρᾶγμα) και
- β) υποκειμενικά (πρός ἡμᾶς).

Η αντικειμενική μεσότητα είναι η αριθμητική μεσότητα με βασικό γνώρισμα ότι η μεσότητα αυτή είναι μία και αμετάβλητη. Είναι το μέσο που ισαπέχει από τα δυο άκρα του πράγματος, δεν επιδέχεται άρνηση ή αντίρρηση, γιατί ορίζεται με βάση τα αριθμητικά δεδομένα.

Για παράδειγμα, ο μέσος όρος του 10 και του 2 είναι:  $10+2=12:2=6$ .

Η υποκειμενική μεσότητα, η μεσότητα που αφορά τον άνθρωπο δεν προσδιορίζεται με αντικειμενικά αριθμητικά δεδομένα. Δεν είναι μία και μοναδική ούτε ίδια για όλους αλλά ποικίλλει ανάλογα με το άτομο. Είναι η μεσότητα που έχει επιλεγεί από τον λόγο, αποτέλεσμα ελεύθερης προαίρεσης. Το παράδειγμα του Μίλωνα θα την διασαφηνίσει σε μια αθλητική ομάδα αν η τροφή δέκα μηνών είναι πολλή για έναν αθλητή ενώ των δυο μηνών λίγη, ο γυμναστής δεν θα επιλέξει το μέσο, την τροφή των

έξι μηνών, γιατί είναι λίγη για τον έμπειρο Μίλωνα αλλά μεγάλη ποσότητα για έναν αρχάριο αθλητή.

Η ηθική αρετή είναι υποκειμενικά καθορισμένη μεσότητα, η ανθρώπινη ελευθερία και υπευθυνότητα θα αναζητήσει και θα επιλέξει ανάμεσα σε ενδεχόμενες διαφορετικές συμπεριφορές την ορθή.

Η έννοια της αρετής ως μεσότητα δεν ανήκει στην πρωτοτυπία της σκέψης του Αριστοτέλη. Τα ρητά «μέτρον ἄριστον», «μηδέν ἄγαν», η έννοια της συμμετρίας στον Πλάτωνα μαρτυρούν ότι υπήρχε στην φιλοσοφική σκέψη των αρχαίων Ελλήνων η έννοια του μέτρου. Όμως αξίζει να επισημάνουμε ότι οι όροι «αντικειμενικός» και «υποκειμενικός» δεν υπήρχαν στην εποχή του Αριστοτέλη, είναι δικές του επινοήσεις ώστε να εκφραστούν μέσω των όρων «κατά το πρᾶγμα» και «προς ἡμᾶς» οι απόψεις του για την αρετή ως μεσότητα, μια ακόμα απόδειξη της επιστημονικής του σκέψης και της υψηλής του νοητικής ικανότητας.

**3.** Η υψηλή νοητική ικανότητα και η επιστημονικότητα της αριστοτελικής σκέψης είναι εμφανής σ' όλο το έργο του. Στο απόσπασμά μας έχουμε τέτοια δείγματα:

**α)** Η χρήση παραδειγμάτων.

**β)** Η δημιουργία κατάλληλων λέξεων ή φράσεων για να εκφραστεί με σαφήνεια η σκέψη του.

**4.**

- α.** Σωστό
- β.** Λάθος
- γ.** Λάθος
- δ.** Σωστό
- ε.** Σωστό

5.

- πλεῖον  $\neq$  ἔλαττον  $\Rightarrow$  πλήθος, ελλατωματικός
- ὑπερβολήν  $\neq$  ἔλειψιν  $\Rightarrow$  βλήμα, υπόλοιπο
- συνεχεῖ  $\neq$  διαιρετῶ  $\Rightarrow$  κατοχή, αρχαιρεσίες

6. Στην πρόταση των φίλων του να δραπετεύσει λόγω της άδικης ετυμηγορίας του δικαστηρίου, ο Σωκράτης απαντά αρνητικά. Ισχυρίζεται ότι δεν μπορεί κάποιος που αμφισβητεί το δίκαιο ή το άδικο μιας δικαστικής απόφασης ή το περιεχόμενο ενός νόμου να δείχνει απειθαρχία στις αποφάσεις του δικαστηρίου γιατί θα καταρρεύσει έτσι το σύστημα δικαιοσύνης και άρα το κράτος. Προσωποποιημένοι οι νόμοι, για να αποκτήσουν μεγαλύτερο κύρος, τονίζουν με έμφαση ότι οφείλουν όλοι να αποδεχθούν το περιεχόμενο και την ισχύ των νόμων, οι οποίοι εκπροσωπούν το δέον, για να προστατευθεί η κοινωνική συνοχή. Ο Σωκράτης δέχεται μια αντικειμενική ίδια για όλους ηθική αρετή. Η ορθή στάση, η ενάρετη είναι η τήρηση των νόμων. Από την άλλη ο Αριστοτέλης, θεωρώντας την αρετή μεσότητα, προσδιοριζόμενη από τις προσωπικές μας ανάγκες προσέδωσε στην ηθική αρετή υποκειμενική διάσταση. Βέβαια, να τονιστεί ακόμα ότι στην αντικειμενικότητα των νόμων υπάρχει μία μορφή υποκειμενισμού, αφού από εποχή σε εποχή ή από τόπο σε τόπο οι νόμοι εκφράζουν διαφορετική ηθική. Επιπλέον προχωρώντας ο Αριστοτέλης προς τον τελικό ορισμό της αρετής θα της προσδώσει αντικειμενικότητα, εξαρτώντας την από την λογική και ιδίως από την λογική του φρόνιμου ανθρώπου.

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

2<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.

- α. Η ταχύτητα αντιστάθμιζε την **σωματική δύναμη (ισχύς)**.
- β. Τα φτερά ή η υπόγεια κατοικία αντιστάθμιζαν **το μικρό σώμα (σμικρότητα)**.
- γ. Όσα ζώα είχαν δύναμη δεν χρειάζονταν **άλλα όπλα**.
- δ. Όσα ζώα είχαν μεγάλο μέγεθος **αυτό εξασφάλιζε τη σωτηρία τους (αὐτῷ ἔσωζεν)**.
- ε. Για να αντιμετωπίσουν τις καιρικές μεταβολές τους έδωσε **πυκνά τριχώματα και στερεά δέρματα**.
- στ. Με πολυγονία προίκισε **τα φυτοφάγα ζώα**.
- ζ. Ολιγονία έδωσε **στα σαρκοφάγα ζώα**.
- η. Δεν έδωσε ίδια τροφή σε όλα τα ζώα για να μην **κινδυνεύσει κάποιο είδος από τον αφανισμό**

2. Ο Πρωταγόρας θα ντύσει την εξήγησή του για τη δημιουργία του ζωικού βασιλείου αλλά και του ανθρώπου με μυθολογικά στοιχεία. Οι θεοί σε ένα ορισμένο σημείο του χρόνου καθορισμένο από την είμαρμένη φτιάχνουν στο εσωτερικό της γής όλα τα είδη των ζώων, ανάμεσά τους και τον άνθρωπο με διαταγή κάποιας ανώτερης δύναμης. Δίνουν μορφή και σχήμα όχι όμως και δυνάμεις. Αυτές θα αναλάβει να τις δώσει ο Επιμηθέας.

Όλα τα ζώα φτιάχτηκαν με ανάμειξη τεσσάρων στοιχείων, χώματος, φωτιάς, νερού και αέρα, αν και τα δύο τελευταία δεν αναφέρονται ρητά. Επιπλέον οι θεοί δεν πλάθουν τα έμβια όντα με τα πιο πάνω στοιχεία αλλά χύνουν τα στοιχεία αυτά σε καλούπια (τυποῦσι). Σ' αυτό το σημείο ακολουθεί τις κοσμολογικές αντιλήψεις του Παρμενίδη και του Εμπεδοκλή. Πολλοί κοσμολογικοί μύθοι αναφέρουν ότι οι άνθρωποι προήλθαν από τη γή, όπως η δημιουργία του ανθρώπου από χώμα στην Παλαιά Διαθήκη.

Στον μύθο του ο Πρωταγόρας εστιάζει το ενδιαφέρον του στον άνθρωπο κυρίως. Παρακολουθούμε τη δημιουργία των ζώων και πως απέκτησαν τις ιδιότητές τους καθώς και το πώς ο άνθρωπος απέκτησε τις αρετές εκείνες

που συνιστούν την ανθρώπινη ουσία και όλα αυτά σε αντίθεση με τον Ησίοδο, ο οποίος στη Θεογονία του αναφέρει την ύπαρξη ανθρώπων μετά την δημιουργία των θεών αλλά χωρίς να μας εξηγεί πως πλάστηκαν και από ποιόν. Για τον Πρωταγόρα οι θεοί δεν είναι άναρχοι αλλά δημιουργήθηκαν και αυτοί όπως προκύπτει από την έκφραση «καί τούτοις». Γενικά στην ελληνική σκέψη δεν υπάρχει κοσμογονία όπως σε άλλες θρησκείες ή στην Γένεση, μόνο θεογονία.

Η αναφορά στους θεούς – δημιουργούς φαίνεται ότι έρχεται σε αντίφαση με τον αγνωστικισμό του Πρωταγόρα, κάτι που κατ' ουσίαν δεν ισχύει. Η αναφορά στους θεούς έχει αλληγορική σημασία, και όπως θα φανεί στην εξέλιξη του μύθου ενδιαφέρεται κυρίως για την εξήγηση της γέννησης του θρησκευτικού συναισθήματος και όχι για το θέμα της ύπαρξης των θεών. Σαφώς όμως δεν θα θελήσει να προκαλέσει την θρησκευτική πίστη των ακροατών.

**3.** Στη φράση του Πρωταγόρα «γῆς ἔνδον» ενυπάρχει η αρχέγονη αντίληψη της Μπτέρας – Γης (Παμμήτωρ). Από τη Γη (ή Χθών) κατάγονται όλες οι θεότητες. Η γη εξάλλου προμηθεύει όλα τα υλικά αγαθά για την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών. Γι' αυτό αντιμετώπιζαν με θαυμασμό, την έβλεπαν ως «τροφό, μπτέρα καί ἀγαθή οἰκονόμο». Στο μύθο με το επίρρημα «ἔνδον» αναφέρεται η αντίληψη της αυτοχθονίας, δηλαδή ότι μερικές φυλές ξεφύτρωσαν από τη γη, την οποία έκαναν πατρίδα τους, έζησαν σ' αυτή έχοντας ξεχωριστά προνόμια, ένα αίσθημα προνομιακής σχέσης με τη γη και ευγενικής καταγωγής. Και στο απόσπασμα του Απολλωνίου, το οποίο αναφέρεται στην καταγωγή των Θηβαίων, προβάλλεται η ίδια αρχέγονη αντίληψη. Σύμφωνα μ' αυτό ο Κάδμος «έσπειρε» τα δόντια του δράκοντα και γεννήθηκαν- φύτρωσαν οι πρόγονοι των Θηβαίων (γι' αυτό ονομάζονταν «σπαρτοί»), αυτόχθονα πλάσματα από τη γη των Θηβών (Αόνια Πεδιάδα), ιδιαίτερα απειλητικά.

**4.** Όταν οι θεοί αποφασίζουν να φέρουν στο φώς τα όντα από χώμα και φωτιά αναθέτουν στους Τιτάνες Προμηθέα και Επιμηθέα να μοιράσουν δυνάμεις και ικανότητες, όπως πρέπει. Ο Προμηθέας μετά από παράκληση

του αδελφού του, αποσύρεται από το έργο αυτό αφήνοντας την πρωτοβουλία στον Επιμηθέα, τον οποίο θα ήλεγχε αργότερα.

Ο Επιμηθέας με στόχο να επιβιώσουν τα όντα μερίμνησε:

- α) για προστασία από τους εχθρούς
- β) για προφύλαξη από τις καιρικές συνθήκες
- γ) για εξασφάλιση τροφής και
- δ) για ισορροπία του οικοσυστήματος.

Ο Επιμηθέας (όπως δηλώνει και το όνομά του, επί + μῆδομαι) ήταν ο επιπόλαιος, ο επιρρεπής σε σφάλματα που ερχόταν να διορθώσει με καθυστέρηση. Σε αντίθεση με τον προνοητικό αδελφό του, ο Επιμηθέας γινόταν συχνά όργανο των θεών και στην περίπτωση του μύθου μας οι μειωμένες διανοητικές του ικανότητες οδήγησαν στην άστοχη μοιρασιά όλων των δυνάμεων στα άλογα όντα αφήνοντας τον άνθρωπο «ἀκόσμητον», χωρίς κανένα εφόδιο.

5.

- α. Σωστό
- β. Λάθος
- γ. Λάθος
- δ. Λάθος
- ε. Λάθος

6.

- παραιτεῖται,
- ἰσχύν,
- πορίζων,
- τυποῦσι,
- κεράννυται,
- ἐπήρκεσε,
- ἰοῦσιν,
- μείξαντες,
- ἀναλίσκομένοις.

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

3<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## A1.

## i.

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Σωστό

## ii.

- α. «Ἐπὶ πάντας», ἔφη ὁ Ζεὺς, «καὶ πάντες μετεχόντων».
- β. «οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν».

iii. Οι άνθρωποι χάρις στις τεχνικές γνώσεις και τη φωτιά που τους χάρισε ο Προμηθέας κατάφεραν να δημιουργήσουν την θρησκεία – θρησκευτική τέχνη (ἐνόμισεν θεούς), τη γλώσσα (διορθώσατο φωνήν καί ονόματα) και να αναπτύξουν βασικά στοιχεία υλικοτεχνικού πολιτισμού, όπως οι κατοικίες, τα ρούχα, τα υποδήματα, οι τροφές και τα στρώματα (οικήσεις, ἐσθῆτας, ὑποδέσεις, τροφάς, τὰς ἐκ γῆς, στρωμνάς). Να τονιστεί ότι τα επιρρήματα «πρῶτον», «ἔπειτα» δείχνουν απλώς τους τομείς στους οποίους ωφελήθηκε ο άνθρωπος, δεν αναφέρονται στη χρονική ακολουθία των εξελίξεων. Ουσιαστικά χρησιμοποιείται ένα πρωθύστερο σχήμα, δεδομένου ότι είναι αυτονόητο ότι η κάλυψη των βιοτικών αναγκών προηγήθηκε ως πρωταρχικής σημασίας και ακολούθησε η θρησκευτική λατρεία ή η γλώσσα.

A2. Ο άνθρωπος χάρις στη φιλόανθρωπη παρέμβαση του Προμηθέα απέκτησε τη φωτιά και την έντεχνη σοφία, καταφέροντας μέσω αυτών να μεταβάλει τη φύση, να κυριαρχήσει σ' αυτή και να διαμορφώσει «σαν θεός» το περιβάλλον διαβίωσής του. Η φωτιά και οι τεχνικές γνώσεις είναι το θεϊκό μερίδιο που έλαβαν οι άνθρωποι χάρις στον Προμηθέα. Είναι θεϊκό γιατί ως τότε το κατείχαν μόνο οι θεοί, οι άνθρωποι το απέκτησαν με θεϊκή παρέμβαση και επιτρέποντας στον άνθρωπο να αναπτύξει πολιτισμό του επέτρεψε κατά συνέπεια να αναγνωρίσει την ύπαρξη θεών.

Ο άνθρωπος μέσω αυτής της δωρεάς απέκτησε πνευματική συγγένεια με τους θεούς, τους γνώρισε και τους λάτρεψε, τη στιγμή μάλιστα που ο ευεργέτης του, ο Προμηθέας, δικάστηκε από τους θεούς. Η αναγνώριση των μεταμορφωτικών ιδιοτήτων της φωτιάς και οι δυνατότητες που δίνει



στον κάτοχό της (να λιώνει τα μέταλλα και να κατασκευάζει εργαλεία και όπλα, να μαγειρεύει το φαγητό του διαφοροποιούμενος από τα άλλα ζώα, να αντιμετωπίζει το κρύο, να τη χρησιμοποιεί ως όπλο ακόμα και να φωτίζει τη νύχτα, να βρίσκεται γύρω της με άλλους ανθρώπους προετοιμάζοντας την κοινωνική του οργάνωση) έκαναν τον Πρωταγόρα να υποστηρίζει ότι η κατοχή και η αξιοποίησή της κατέστησαν τον άνθρωπο συγγενή των θεών. Αντίστοιχη είναι και η φράση του Ηράκλειτου «ἀείλων πῦρ» χαρακτηρίζει τη φωτιά ανάγοντας σ' αυτήν την αρχή του κόσμου. Μπορούμε επίσης να τονίσουμε ότι στη φράση περί «θείας μοίρας» υπονοείται και η αρχαιοελληνική αντίληψη ότι η ανθρώπινη λογικότητα ανάγεται στον θεό ή ότι είναι ο θεός μέσα μας ενώ θυμίζει το χριστιανικό δόγμα για τη δημιουργία του ανθρώπου «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν» του θεού.

Ο Πρωταγόρας στο σημείο αυτό του κειμένου εξηγεί τη γέννηση του θρησκευτικού αισθήματος στον άνθρωπο, αναγνωρίζει ότι η λατρεία είναι μια έμφυτη ορμή μας, προσιδιάζει στον άνθρωπο και αντιπροσωπεύει ιστορικά μια φάση πνευματικής ωρίμανσης σε σχέση με την πρωτόγονη νοστροπία. Η λατρεία των θεών είναι ένα ανθρωπολογικό δεδομένο που χρήζει ερμηνείας. Το ένστικτο της πίστης, όπως τονίζει ο Guthrie, είναι θεμελιώδες στον άνθρωπο και η απόδοσή του σε θεϊκή συγγένεια δεν είναι κάτι περίεργο σε μια αφήγηση με συμβολικό περιεχόμενο. Βέβαια ο Πρωταγόρας στο χαμένο σήμερα βιβλίο του «Περί Θεών» σ' ένα σωζόμενο απόσπασμα διατυπώνει αγνωστικιστικές θέσεις για τους θεούς, καταλήγοντας σ' έναν σχετικισμό τονίζει ότι η γνώση μας γι' αυτά τα θέματα είναι σχετική, ο νους και οι αισθήσεις μας δε μας επιτρέπουν να γνωρίσουμε τα άδηλα. Παρά ταύτα δεν πρέπει να θεωρήσουμε πως όσα λέει στο κείμενο μας έρχονται σε αντίθεση με τον αγνωστικισμό του. Όχι μόνο δεν παίρνει θέση για την ύπαρξη του αντικειμένου της λατρείας αλλά μην ξεχνάμε ότι οι θεοί είναι σύμβολα στον μύθο και ότι απευθύνεται σ' ένα ακροατήριο που δε θα ήθελε να το προκαλέσει με τις προσωπικές του απόψεις. Τέλος, η αναφορά στους θεούς μπορεί να εξηγηθεί και με βάση την ανάγκη συνοχής του μύθου και λογικής, νοηματικής αλληλουχίας οι άνθρωποι δηλαδή πήραν κάτι από τους θεούς, σώθηκαν και αυτό τους έκανε να πιστέψουν σ' αυτούς.

**A3.** Ο Δίας εκτός της κατηγορηματικής εντολής του να δοθεί η αιδώς και η δίκη σ' όλους τους ανθρώπους, ζητά από τον Ερμή να επιβάλει και έναν νόμο

εκ μέρους του, όποιον δε συμμετέχει σ' αυτές τις δύο αξίες να τον θανατώσουν, «κτείνειν ώς νόσον πόλεως».

Η επιβολή αυτής της βαρύτατης ποινής αλλά και ο χαρακτηρισμός ως νόσο της πόλεως γι' αυτόν που δε χαρακτηρίζεται από το αίσθημα της ντροπής και του δικαίου αναδεικνύουν τη σημασία των αξιών αυτών για τη συγκρότηση πόλεως. Μάλιστα η ποινή του θανάτου μπορούμε να πούμε ότι αντιβαίνει στη φιλόανθρωπη παρέμβαση του Δία να σώσει τον άνθρωπο αλλά αναδεικνύει τον σεβασμό και τη δικαιοσύνη ως αναγκαίες προϋποθέσεις κοινωνικής συγκρότησης και ευρυθμίας. Είναι αναγκαίο να καταδειχθεί στον μύθο πόσο επικίνδυνη είναι η ηθική διάβρωση των μελών μιας κοινωνίας για τη συνοχή της αλλά και η δυνατότητα ίασης της νόσου των άρρωστων μελών της από την πόλη.

Στο κείμενο στο σημείο αυτό μπορούμε να εντοπίσουμε ένα οξύμωρο, μια αντίφαση. Πώς είναι δυνατό να υπάρχουν άνθρωποι που δε θα διαθέτουν την αιδώ και τη δίκη εφόσον ο Δίας έδωσε ρητή εντολή στον Ερμή για καθολική συμμετοχή όλων;

Αρχικά πρέπει να τονιστεί ότι αυτές οι δύο αξίες δόθηκαν σ' ένα μεταγενέστερο στάδιο εξέλιξης όχι στην αρχική φάση σχηματισμού του ανθρώπου. Ο Δίας, λοιπόν, δεν μπορούσε να εξασφαλίσει την καθολικότητα αφού δεν είναι στοιχεία της αρχικής μας φύσης. Η αιδώς και η δίκη, οι προϋποθέσεις της αρετής, δόθηκαν στον άνθρωπο ως δυνατότητες, εν δυνάμει και η ανάπτυξη τους είναι ευθύνη δική του. Ο άνθρωπος έχει την ελευθερία να καλλιεργήσει αυτές τις δυνατότητες και να συμβάλει στη συνοχή και στην πρόοδο της κοινωνίας, να τις μετατρέψει με διδασκαλία, προσωπικό αγώνα και επιμονή σε πολιτική αρετή εν ενεργεία. Όσοι δεν τις αναπτύσσουν, όσοι επιλέγουν να θέσουν σε κίνδυνο την κοινωνία θα τιμωρούνται. Έτσι δικαιολογείται η ύπαρξη του νόμου του Δία, ενώ αν αφαιρέσουμε το μυθικό περίβλημα σημαίνει ότι ο νόμος αυτός είναι «έργο του χρόνου, της πικρής πείρας και της ανάγκης».

#### A4.

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

## A5.

## i.

- πολιούχος: πόλεις
- βαθμός: βωμούς
- διακρατικός: Σώκρατες
- ιδίωμα: ιδιώταις
- διάσπαρτος: σποράδην
- ανεξίτηλος: ἴωσιν

## ii. Στα νέα ελληνικά η λέξη «κόσμος» είναι:

α) το πλήθος των ανθρώπων και

β) το σύμπαν, ο πλανήτης, ενώ στα αρχαία ελληνικά είχε την έννοια της ευπρέπειας, της τάξης, της αρμονίας, του διακόσμου, του καλλωπισμού αλλά και του σύμπαντος, στη φιλοσοφία του Πυθαγόρα. Πλήθος κόσμου συνέρρεε καθημερινά για να παρακολουθήσει την παράσταση.

**A6.** Ο Πρωταγόρας, όπως και άλλοι σοφιστές, θεωρούν ότι η γλώσσα είναι επινόηση του ανθρώπου, πολιτισμική κατάκτηση που δόθηκε «νόμω» και όχι «φύσει» στον άνθρωπο. Στην αρχική τους κατάσταση οι άνθρωποι επικοινωνούσαν όπως και τα άλλα ζώα, με άναρθρες κραυγές. Μετά τη θεϊκή παρέμβαση όμως αξιοποιώντας το θεϊκό μερίδιο οι άνθρωποι ως έλλογα όντα έδωσαν συγκεκριμένη μορφή στις άναρθρες κραυγές, συνδύασαν ήχους δημιουργώντας τον έναρθρο λόγο, σχημάτισαν λέξεις και δημιουργήσαν προτάσεις. Πραγματικά εντυπωσιάζει η αναφορά σε φθόγγους και λέξεις, δηλαδή σε μορφή και περιεχόμενο (διπλή άρθρωση της γλώσσας), παρόλο που ιστορικά είναι λανθασμένη η αναφορά για διαμόρφωση γλώσσας έξω από την ανθρώπινη κοινωνία, την οποία προϋποθέτει η γλώσσα. Ο άνθρωπος πάντως με τη γλώσσα έδωσε μορφή στις σκέψεις του μέσω συμβόλων, οργάνωσε το συνειδησιακό του περιεχόμενο, εξέφρασε επιθυμίες, συναισθήματα σε άλλους, θέτοντας τις βάσεις της κοινωνικοποίησής του, γιατί χάρη σ' αυτή εμπεδώνονται τα πολιτιστικά επιτεύγματα, μεταδίδεται η γνώση και η παράδοση. Σίγουρα όμως παρά το ότι η γλώσσα είναι μια από τις πρώτες κατακτήσεις του ανθρώπου, καθοριστική για την πολιτιστική εξέλιξη, η φράση

«διηρθρώσατο φωνήν καί ὀνόματα ταχύ» δε σημαίνει ότι η διαδικασία κατάκτησης της γλώσσας έγινε σύντομα και αυτόματα αλλά ότι ίσως ξεκίνησε άμεσα, με την εμφάνιση του ανθρώπου στη γη. Ήταν όμως μια διαδικασία αργή, το επίρρημα «ταχύ» πρέπει να νοηθεί εδώ ως «νωρίς», στα πρώτα στάδια ύπαρξης του ανθρώπου.

Οστόσο οι απόψεις για τη γλώσσα δίστανται όπως δείχνει το απόσπασμα από την Ιστορία του Ηρόδοτου.

Ο Ηρόδοτος στο απόσπασμα, ισχυρίζεται ότι η γλώσσα δεν είναι δημιούργημα της ανθρώπινης βούλησης και νόησης αλλά δίνεται εξ αρχής στον άνθρωπο από τον θεό. Αυτή είναι η λεγόμενη θεοκρατική αντίληψη. Κατά τον Ηρόδοτο ο βασιλιάς Ψαμμήτιχος των Αιγυπτίων, προκειμένου να διαπιστώσει την προέλευση του πρώτου ανθρώπου απομόνωσε δύο βρέφη παίρνοντάς τα από τις μητέρες τους ώστε να μην ακούν καμία ανθρώπινη ομιλία. Όταν έφτασαν στην ηλικία των δύο ετών, προέφεραν τη λέξη «βεκός», φρυγική λέξη που σημαίνει «ψωμί» κάτι που τον οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι πρώτοι άνθρωποι που πλάστηκαν από τους θεούς ήταν οι Φρύγες και πως η γλώσσα δόθηκε «φύσει» στον άνθρωπο, ο θεός προίκισε με το δώρο της επικοινωνίας, τη γλώσσα τον άνθρωπο τη στιγμή της δημιουργίας του.

Η σύγχρονη γλωσσολογία επιβεβαιώνει όμως τη θέση των σοφιστών, ότι η γλώσσα είναι ένας κώδικας επικοινωνίας που συνεχώς εξελίσσεται ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες και τις ανθρώπινες ανάγκες

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

4<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## Α.

- α. Σωστό
- β. Σωστό
- γ. Σωστό
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

## Β.

1. Είναι θεμελιώδης στη φιλοσοφία του Αριστοτέλη η διάκριση, συχνά αντιθετική, των εννοιών «δύναμις» και «ἐνέργεια». Δύναμις είναι η δυνατότητα που έχει ένα πράγμα ή ένα ον να γίνει ή να κάνει κάτι, ενώ ἐνέργεια είναι η πραγμάτωση αυτής της δυνατότητας. Ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η δεύτερη έχει μεγαλύτερη αξία από την πρώτη. Στο κείμενό μας συνδέει τη δύναμιν με το πρότερον και την ἐνέργεια με το ὕστερον, εννοώντας ότι οι δυνάμεις έχουν μόνο χρονική προτεραιότητα έναντι των ενεργειών, όχι αξιολογική.

Ο φιλόσοφος χρησιμοποιεί το ζεύγμα αυτό, στο εμπειρικό παράδειγμα των αισθήσεων και των τεχνών για να ορίσει την ηθική αρετή ως αποτέλεσμα εθισμού, προσωπικής άσκησης και όχι ως φυσικό κτήμα. Παρατηρεί ότι τις αισθήσεις τις κατέχουμε ως δώρα της φύσης, είναι ἐμφυτες ιδιότητες, δεν τις αποκτήσαμε αφού πρώτα τις χρησιμοποιήσαμε. Σε όσα δηλαδή έχουμε εκ φύσεως προηγείται η δύναμις και ακολουθεί η ἐνέργεια, για παράδειγμα, επειδή γεννιόμαστε με την ιδιότητα να ακούμε, ακούμε απευθείας με τη γέννησή μας. Για τις ηθικές αρετές, όμως, δεν ισχύει αυτό, δεν ακολουθείται αυτή η σειρά, αντίθετα «τὰς δ' ἄρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον». Για να γίνουμε ηθικά ἐνάρετοι πρέπει να προηγηθεί η εμπειρία, η ἐνέργεια, η επανάληψη των πράξεων και μετά ακολουθεί η απόκτηση της αρετής. Είναι σαφές ότι η ηθική αρετή δεν είναι φύσει στοιχείο γιατί δεν ακολουθεί την πορεία όσων υπάρχουν εκ φύσεως. Καταληκτικά το ίδιο ζεύγμα το χρησιμοποιεί και στο παράδειγμα των τεχνών· αναλογικά, τονίζει ότι, ό,τι συμβαίνει με τις

ηθικές αρετές συμβαίνει και με τις τέχνες. Δηλαδή για να αποκτήσουμε μια τεχνική δεξιότητα πρέπει πρώτα να ασκηθούμε σε αυτή (ένέργεια → δύναμις), ανάλογα και η κατάκτηση μίας ηθικής αρετής είναι καρπός ηθικών πράξεων (ένέργεια → δύναμις).

2. Η νέα αριστοτελική έννοια του χωρίου είναι αυτή της «ἔξεως». Η ἔξις ετυμολογικά παράγεται από τον μέλλοντα του ρήματος ἔχω (ἔξω) και την παραγωγική κατάληξη -ις, που δηλώνει ενέργεια.

Αρχικά σήμαινε την κατοχή, την ενέργεια για κατοχή, απόκτηση και αργότερα την ιδιότητα που απέκτησε άνθρωπος με την επανάληψη μιας πράξης με τη συνεχή επίδραση του ίδιου παράγοντα. Είναι η ιδιότητα που προκύπτει από συνήθεια και μ' αυτή την έννοια την χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης. Να τονίσουμε ότι εκτός της ίδιας της λέξης που έχει ενεργητική σημασία το ρήμα «γίνονται», αλλά και οι μετοχές «πράττοντες», «ἐθιζόμενοι» εκφράζουν ενέργεια υποδηλώνοντας την πεποίθηση του Αριστοτέλη ότι οι ἔξεις δεν είναι εκ φύσεως αλλά αποτέλεσμα ενεργειών. Η αρετή επομένως που είναι ἔξις, όπως θα φανεί παρακάτω κατακτάται, δεν είναι φυσικό κτήμα.

Ο άνθρωπος λοιπόν, επαναλαμβάνοντας όμοιες ενέργειες, διαμορφώνει ιδιότητες, ἔξεις τόσο καλές, όσο και κακές. Η ποιότητα των ἔξεων, των ιδιοτήτων μας είναι ανάλογη της ποιότητας των ενεργειών που επαναλαμβάνουμε («δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιᾶς ἀποδιδόναι»), δεν αρκεί να κάνει κάποιος πολλές φορές μια πράξη για να διαμορφώσει θετικές ἔξεις και να κατακτήσει την αρετή. Είναι αναγκαία η ισχυρή βούληση, η υπευθυνότητα για ορθές επιλογές και πραγμάτωση του εθισμού, είναι αναγκαίοι οι πράξεις που επαναλαμβάνουμε να είναι αντίστοιχες με αυτές που κάνουμε, όταν γίνουμε κάτοχοι της αρετής.

3.

- α. Ο Αριστοτέλης δεν διαπληκτίστηκε με **τον Θεόφραστο**.
- β. Ο Αριστοτέλης στην Ακαδημία δεν διδάχθηκε από **τον Σπεύσιππο**.
- γ. Ο Αριστοτέλης δεν δίδαξε **στον Περίπατο**.
- δ. Ο Αριστοτέλης δεν έζησε **στην Σικελία**.

- ε. Στην τρίτη περίοδο της φιλοσοφικής του δραστηριότητας δεν ανήκει το «Περί ἑρμηνείας».

4.

|               |   |              |
|---------------|---|--------------|
| ■ ευλάβεια    | → | ἐλάβομεν     |
| ■ μετάλλαξη   | → | συναλλάγμασι |
| ■ επίσχεση    | → | ἔχει         |
| ■ απρόθυμος   | → | ἐπιθυμίας    |
| ■ πυροτέχνημα | → | τεχνῶν       |
| ■ λιποτάκτης  | → | λοιποί       |
| ■ αναμάρτητος | → | ἀμαρτάνουσιν |
| ■ δεοντολογία | → | δεῖ          |
| ■ αδειούχος   | → | δεινοῖς      |
| ■ αποδοτικός  | → | ἀποδιδόναι   |

5. Η ηθική ποιότητα του ανθρώπου δεν είναι φυσικό χαρακτηριστικό, είναι πρωτίστως αποτέλεσμα άσκησης και προσωπικού αγώνα («ἐξ ἑθους») αλλά και παρέμβασης πολιτειακών παραγόντων, όπως ο νομοθέτης και ορθής διδασκαλίας ώστε να γίνει η άσκηση με κανόνες και ορθό τρόπο («εὖ»).

Σε μια πολιτικά οργανωμένη κοινωνία οι νομοθέτες πρέπει να θεσπίσουν αρχές δικαίου και να στρέψουν τους πολίτες στις ηθικές πράξεις, ώστε να γίνουν ενάρετοι, να έχουν ηθική ποιότητα και να επιτελούν πράξεις που θα οδηγήσουν στο υπέρτατο αγαθό, την συλλογική ευδαιμονία. Όταν το «βούλημα» αυτό, η ηθική τελείωση των πολιτών δεν επιτευχθεί, τότε η πολιτεία χαρακτηρίζεται «φαύλη» λιγότερο καλή, πολιτεία που δεν πραγμάτωσε το στόχο της ευδαιμονίας. Τα μέλη μιας τέτοιας πολιτείας, όπως φαίνεται και στο παράλληλο κείμενο, άτομα χωρίς αρετή και αίσθηση δικαίου δεν ζουν σε συμφωνία με την κοινωνική ηθική της πόλης, δεν επικρατεί ευταξία· οι άνθρωποι ζουν ως θηρία, είναι αλαζονικοί, ακόλαστοι, θρασεῖς. Καθίσταται, λοιπόν, οφθαλμοφανές ότι η κατάκτηση της αρετής διασφαλίζει την αγαστή συνύπαρξη των ανθρώπων την κοινωνική ομαλότητα και ισορροπία.

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

5<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.

- πρόχειρα: χειροπιαστά παράδοξα φαινόμενα π.χ. φυσικοί μαγνήτες και Ενασχόληση με στοιχεία της καθημερινότητάς τους.  
→ Κλιμάκωση από το πιο κοντινό στον άνθρωπο στο πιο μακρινό και δυσερμήνευτο → Μελέτη φυσικών φαινομένων που σχετίζονται με τη σελήνη, τον ήλιο και ακολούθως με την ίδια τη γένεση του σύμπαντος  
→ φυσική φιλοσοφία.

2. α.

- Έναρθρα απαρέμματα (αντί αφηρημένων ουσιαστικών  
→ Στατικότητα) → Δηλώνεται emphaticά ο ενεργητικός χαρακτήρας της φιλοσοφικής δραστηριότητας και η ιστορικότητα της φιλοσοφίας.

β.

- Συγχρονία: καί νῦν  
ζητούμεν: παροντικός χρόνος σε α' πληθυντικό.

Διαχρονία: χρήση χρονικών προσδιορισμών

- Χρήση του ρήματος ἄρχομαι (ἤρξαντο).
- Παρελθοντικοί χρόνοι: ἐδίωκον.

3. Ελευθερία φιλοσοφίας

- Αποδέσμευση από οποιαδήποτε χρησιμότητα
- Δεν εξαρτάται από τίποτε άλλο
- «Καθαρή» γνώση.

Σύνδεση με τη συγχρονία και τη διαχρονία. Μόνο ένα ελεύθερο πνεύμα μπορεί να φιλοσοφήσει αληθινά και μόνο όταν οι Έλληνες προόδευσαν στην ελευθερία (ισογορία, παρηψία) αναπτύχθηκε ο φιλοσοφικός λόγος και δεν είναι τυχαίο ότι αυτό έγινε στη δημοκρατική Αθήνα του 5<sup>ου</sup> π.Χ. αιώνα.



- Σκόπιμη αναλογία με τον ελεύθερο άνθρωπο, που είναι αδέσμευτος και απροκατάληπτος.

4. Κοινά σημεία «Αριστοτέλη - Ντεκάρτ»:

- Προσπάθεια προσδιορισμού της φιλοσοφίας
- Συσχετισμός με τη σοφία και με τη θεωρητική γνώση
- Αναζήτηση των πρώτων αρχών και αιτιών – ένταξη της φιλοσοφίας στις θεωρητικές επιστήμες.
- Όχι απόρριψη της ενασχόλησης με θέματα κλιμακούμενης σημασίας/σπουδαιότητας.

5. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Σωστό
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

6.

- δοκσιόσοφος → φιλοσοφεῖν
- εντοπιότητα → ἀτόπων
- βάδην → συμβεβηκός
- εμπειρία → διαπορήσαντες
- είδηση → εἰδέναι
- φυγόκεντρος → φεύγειν
- προφητικός → φαμέν
- ελευσίνιος → ἐλεύθερος

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

6<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Οξύμωρο σχήμα: «γηράσκων νεάζη» και «νέος ἄμα καὶ παλαιὸς ᾗ».

→ Υπέρβαση ηλικιακών διαφοροποιήσεων.

- Οι μεγαλύτεροι θα αισθάνονται νέοι, νιώθοντας χαρά και ευγνωμοσύνη για όσα έχουν βιώσει και τις φιλοσοφικές αλήθειες που έχουν κατακτήσει, ενώ οι νέοι θα είναι παράλληλα και ώριμοι καθώς θα έχουν απαλλαγεί απ' το φόβο για όσα θα γίνουν.

2. Θεραπευτικός σκοπός:

- «πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον» → Απαλλαγή από φόβους για τη διασφάλιση μιας ευτυχισμένης ζωής.

Συλλογισμός:

- Η ψυχική υγεία αφορά και τους νέους και τους μεγαλύτερης ηλικίας ανθρώπους.
- Η φιλοσοφία διασφαλίζει την ψυχική υγεία.
- Άρα: οι πάντες πρέπει να φιλοσοφούν.  
→ Απονία, Αταραξία → Γαλήνη ψυχής.

3. «Μελετᾶν οὖν χρὴ τὰ ποιοῦντα τὴν εὐδαιμονίαν, εἴπερ παρούσης μὲν αὐτῆς πάντα ἔχομεν, ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν»:

- Προτρεπτικός τόνος → Διάρκῃς μελέτῃ των βασικῶν αρχῶν της φιλοσοφίας για τη διασφάλιση της ευδαιμονίας. Όταν ο άνθρωπος το καταφέρει, νιώθει ότι έχει τα πάντα, ενώ, όταν δεν έχει κατακτήσει την ευδαιμονία, κάνει τα πάντα για να επιτύχει αυτό το στόχο. (παρούσης ≠ ἀπούσης: Συγχρονία)
- «Εὐδαιμονία»: Τελ(ε)ολογική αντίληψη: Τελικός σκοπός ζωής για όλους τους ανθρώπους. Είναι το απώτατο αγαθό. Στην επικούρεια φιλοσοφία ταυτίζεται με τη μετρημένη ἡδονή, την απαλλαγή από φόβους και την κατάκτηση της αταραξίας της ψυχῆς, της ψυχικῆς γαλήνης.
- «Εὐδαίμων ἄνθρωπος»: Αυτάρκης, απαλλαγμένος απ' το φόβο.

## 4. Καβαφικός ήρωας:

- Δεν έχει ουσιαστική σχέση με τη φιλοσοφία.
- Εμφανίζει στοιχεία καιροσκοπισμού.
- Έκλυτος βίος. Ροπή προς τις ηδονές (άνευ ορίων) και την ακολασία – Επιζητεί την καλοπέραση.
- Επιπόλαιη ενασχόληση με τη φιλοσοφία.
- Περιφρόνηση για το γέροντα δάσκαλό του.
- Δεν έχει αντιληφθεί το πραγματικό νόημα της ευδαιμονίας.
- «Ξοδεύει» τη ζωή του.

## 5.

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Λάθος
- δ. Λάθος
- ε. Σωστό

## 6.

- |                 |   |                       |
|-----------------|---|-----------------------|
| ▪ κοπιάτω       | → | κοπιώδης, κοπιαστικός |
| ▪ πάρωρος       | → | ωραίος, ώριμος        |
| ▪ παρεληλυθέναι | → | ελεύθερος, ελευσίνιος |
| ▪ χάριν         | → | χαρωπός, χαρμόσυτος   |
| ▪ ἔχειν         | → | σχετικός, εξοχικός    |

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

7<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.
  - α. «γῆς ἔνδον».
  - β. «χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος γενέσεως».
  - γ. «καὶ εἰς εὐνὰς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω».
  - δ. «ἀμφιεννύς», «ὑποδῶν».
  
2. Δεν εἶναι αντιφατικός ο αγνωστικισμός του Πρωταγόρα:
  - Μύθος – ὄχι προσωπικές απόψεις.
  - Θεοί: Σύμβολα
  - Εὐνοία ακροατηρίου
  - Ανάγκη γενέσεως του θρησκευτικού συναισθήματος.
  - «Και τούτοις»: Θεοί: **ὄχι** αἰώνιοι και ἀναρχοι.
  
3. Ισορροπία οικοσύστηματος → Νόμος αναπλήρωσης → Εξισορρόπηση των δυνάμεων στα ζῶα ὥστε να:
  - Προστατευθoύν ἀπ’ τα ἄλλα ζῶα και τις καιρικές συνθήκες
  - Ἴχουν «στρωμνὴ οἰκεία»
  - Διασφαλίζουν την τροφή και την αναπαραγωγή τους.
  - Προνόπησε ο Επιμηθέας τόσο για τα μικρά, ευάλωτα ζῶα, ὅσο και για τα μεγαλόσωμα, σαρκοφάγα ζῶα.
  
4.
  - Η δημιουργία των ὄντων ἀπ’ την ανάμειξη τεσσάρων στοιχείων: φωτιάς, νερού, χῶματος και ἀέρα.
  - Ισορροπία οικοσυστήματος
  - Δύσκολος αγώνας επιβίωσης – «Ὑπαρξη νείκους» - ἐχθρας.

5.

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

6.

|                   |   |            |
|-------------------|---|------------|
| ▪ καταμερισμός    | → | είμαρμένος |
| ▪ προέλευση       | → | ἦλθεν      |
| ▪ κατάσχεση       | → | ἔχων       |
| ▪ εξωραϊσμός      | → | ώρας       |
| ▪ πατροπαράδοτο   | → | ἔδωκεν     |
| ▪ διαφήμιση       | → | ἔφη        |
| ▪ απόγονος        | → | γένει      |
| ▪ παγκοσμιοποίηση | → | ἐκόσμι     |

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

8<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Επιμύθιο: Οι Αθηναίοι επιτρέπουν μόνο στους ειδικούς να μιλούν για τα τεχνικά θέματα, ενώ για τα πολιτικά θέματα όλοι μπορούσαν να εκφράσουν την άποψή τους, γιατί είχαν διδαχθεί την πολιτική αρετή.

2.

α. «Αιδώς»:

- Ντροπή – Ηθική συστολή
- Αυτοσεβασμός – Αλληλοσεβασμός
- Αυτοκυριαρχία – Αυτοέλεγχος
- Σεμνότητα – Κοσμιότητα – Φιλοτιμία
- Σεβασμός εθιμικού δικαίου και κοινωνικών επιταγών, κ.ά.

β. «Δίκη»:

- Αίσθημα δικαίου – Δικαιοσύνη
- Έννομη τάξη
- Ισότητα – Ισοτιμία
- Τήρηση γραπτών και άγραφων νόμων
- Σεβασμός δικαιωμάτων

3. Λειτουργικότητα του νόμου του Δία:

- Αναγκαιότητα και καθολικότητα πολιτικής αρετής.
- Έμμεση απόδειξη του διδακτού της αρετής.
- Σπουδαιότητα → Οργάνωση πόλης
- Επιβίωση

Κοινωνικός ρόλος ποινής → Παραδειγματικός και αποτρεπτικός χαρακτήρας ποινής

4.

|             | ΠΟΛΗ                                                      |                        |
|-------------|-----------------------------------------------------------|------------------------|
|             | Αιτίες                                                    | Σκοποί                 |
| Πρωταγόρας  | Εξωτερική πίεση                                           | Άμυνα, ασφάλεια        |
|             | Φόβος αφανισμού απ' τα θηρία και τις φυσικές αντιξοότητες | → επιβίωση             |
| Αριστοτέλης | Έμφυτη κοινωνικότητα                                      | Ζῆν → εὖ ζήν           |
|             |                                                           |                        |
|             | Ἄνθρωπος: Φύσει ζῶν πολιτικόν                             | Αυτάρκεια              |
|             |                                                           | → Ανώτερη ποιοτικά ζωή |

5.

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Λάθος
- ε. Λάθος

6.

- βάδην → βωμούς
- κρατικός → Σώκρατες
- άξονας → άγοντα/ συναγωγοί
- ικετευτικός → ίκανή
- εργοτάξιο → δημιουργοί/ δημιουργική
- αλλοτρίωση → άλλων
- εισιτήριο → ἴωσι
- έντοκος → ΤΕΚΤΟΝΙΚῆς/ ΤΕΧΝῶΝ

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

9<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.

## ▪ Γλαύκων:

Σχήμα κύκλου: Έκπληξη – Επιφυλακτικότητα

## ▪ Σωκράτης:

Επεξηγηματικό σχόλιο: Παραλληλισμός δεσμοτών με τον μικρόκοσμο των Αθηναίων και τους φαύλους πολιτικούς.

2.

## ▪ Σκιές:

Απεικασματα ιδεών → Εἰκασία

## ▪ Φωτιά:

Αβέβαιη, προεπιστημονική γνώση → Πίστις

## ▪ Φως ήλιου:

Γνώση – παιδεία – αλήθεια → Διάνοια

## ▪ Ήλιος:

Ἄγαθόν → Υπέρτατη ιδέα → Νόησις / Ἐπιστήμη

3.

## ▪ Ορφικοί και Εμπεδοκλής

## ▪ «Προμηθέας Δεσμώτης» του Αισχύλου

## ▪ Σπήλαιο στη Βάρη της Αττικής



4.

- Εγκλωβισμός – Απομόνωση → Έλλειψη φωτός
- Έντονα αλληγορικός λόγος – Χρήση συμβόλων

| Πλάτων                                          |   | Καβάφης                                                                   |
|-------------------------------------------------|---|---------------------------------------------------------------------------|
| • Υπόγεια σπηλιά                                | = | Σκοτεινές κάμαρες                                                         |
| • Κόσμος των ιδεών                              | = | Παράθυρα: Διέξοδος                                                        |
| • Καταλυτικός ρόλος του φωτός και στα δύο χωρία |   |                                                                           |
| • Πολλοί δεσμώτες                               | ≠ | Ένας ήρωας                                                                |
| • Καθηλωμένοι                                   | ≠ | <u>Αρχικά</u> : Συνειδητοποιημένος – εκφράζει τις ανησυχίες του ο ποιητής |
|                                                 |   | Στο <u>τέλος</u> : ο ποιητής παραιτείται                                  |

5. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):

- α. Σωστό
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Λάθος
- ε. Σωστό

6.

- **πάθει:**  
Τα πάθη του τον κατέστρεψαν.
- **θαύματα:**  
Ανέκαμψε πλήρως ο ασθενής, γι' αυτό όλοι μιλούν για θαύμα.
- **ζῶα:**  
Μαγεύτηκε απ' τα πολλά και διαφορετικά είδη ζώων που είδε στο αττικό ζωολογικό πάρκο.

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

10<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.
  - «ποιῶν ... ὠφελεῖν»: Οικειοπραγία – Καταμερισμός εργασιών βάσει δυνατοτήτων
  - Αυτάρκεια → Ευδαιμονία
  - Όχι πολυπραγμοσύνη – Μέτρο – Αλληλεγγύη
2. Ορισμοί του Αγαθού:
  - Το είναι και ό,τι διατηρεί το είναι.
  - Ο κόσμος, η τάξη, η ενότητα, που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα.
  - Ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.
  - Το αληθινό φως της ψυχής και του νου.
  - Η πηγή του όντος και της γνώσης.
  - Η ύψιστη οντολογική και γνωσιολογική αρχή.
  - Ο τελικός σκοπός, αφού όλα κατατείνουν σ' αυτό.
3. Ο εξαναγκασμός των φιλοσόφων είναι δίκαιος, αφού η πόλη τους έδωσε την καλύτερη αγωγή και παιδεία. Έτσι τώρα οφείλουν να της το ανταποδώσουν, αλλιώς ενδέχεται να πάρουν την εξουσία φαύλοι πολιτικοί. Μόνο αυτοί ως «βέλτιστες φύσεις» μπορούν να διασφαλίσουν την ευδαιμονία της πόλης.
4.
 

**Ομοιότητες:**

  - Αυστηρότητα του νόμου και της δικαιοσύνης → Έννοιες καθολικά αναγκαίες.
  - Η σημασία του νόμου και του δικαίου στη σφυρηλάτηση ισχυρών συνεκτικών δεσμών μεταξύ των ανθρώπων.
  - Καταμερισμός εργασιών.

5. Ο Κέφαλος ισχυρίζεται ότι η δικαιοσύνη είναι η εντιμότητα στις συναλλαγές. Έτσι, ο πλούσιος έχει τη δυνατότητα να είναι δίκαιος, επειδή μπορεί να εξοφλεί τα χρέη του, ενώ ο γιος του ο Πολέμαρχος ισχυρίζεται ότι δικαιοσύνη είναι να αποδίδεις τα ίσα, καλό στον φίλο, κακό στον εχθρό. Παραβλέπει, όμως, το γεγονός ότι ο φίλος ενδέχεται να είναι άδικος και ο εχθρός δίκαιος. Ο Γλαύκων, που ήταν φερέφωνο της αριστοκρατικής ηθικής, θεωρεί τη δικαιοσύνη ως μια υποκριτική κοινωνική σύμβαση που επιβάλλεται από τους πολλούς και αδύνατους για την αυτοπροστασία τους.

6.

| φίλε         | ὄλη        |
|--------------|------------|
| φιλοσοφικός  | ολοήμερο   |
| φιλολογικός  | ολόκληρος  |
| φιλοζωικός   | ολοσχερής  |
| φιλειρηνικός | ολόπλευρος |
| φιλαρμονική  | ολομόναχος |

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

11<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):
  - α. Σωστό
  - β. Λάθος
  - γ. Σωστό
  - δ. Λάθος
  - ε. Λάθος
  
2.
  - **§3 Νομοθέτης:**  
 «ὀρθῶς κείμενοι νόμοι»  
 → Εθισμός στην πρόπουσα συμπεριφορά. → Διαμόρφωση αγαθών πολιτών.
  
  - **§7 Επιστήμων:**  
 «Μέσον πρὸς ἡμᾶς» : Αποφυγή ἑλλειψης και υπερβολῆς  
 → Κατάκτηση του «γνῶθι σαυτόν».  
 Η αρετή είναι μεσότητα, που προσδιορίζεται με υποκειμενικά κριτήρια. Ο ειδήμων πρέπει να λάβει υπ' ὄψιν του τις ανάγκες, τις περιστάσεις, το σκοπό, την ιδιοσυγκρασία του κάθε ατόμου.
  
3. Ορθολογιστική και επιστημονική σκέψη Αριστοτέλη:
  - **§3:** Χρήση παραδειγμάτων και επαγωγικῷ συλλογισμοῦ.
  - **§7:** Χρήση ειδικού λεξιλογίου – αριστοτελικών ὀρων: «μέσον κατά τό πρᾶγμα καί μέσον πρὸς ἡμᾶς».

4.

**Ομοιότητες:**

- Χρήση απτών τεκμηρίων.
- Αναφορά στην έλλειψη, την υπερβολή και το μέτρο.
- Αναφορά παραδειγμάτων απ' την αθλητική ζωή και τον τρόπο διατροφής.

5. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):

α. Σωστό

β. Σωστό

γ. Λάθος

δ. Λάθος

ε. Λάθος

6. α) Να γραφούν συνώνυμα των λέξεων στον ίδιο τύπο:

- |                |   |           |
|----------------|---|-----------|
| ▪ άμαρτάνουσιν | → | σφάλλουσι |
| ▪ άγαθούς      | → | χρηστούς  |
| ▪ κακοί        | → | φαῦλοι    |
| ▪ έπιστήμων    | → | ειδήμων   |
| ▪ προστάξει    | → | κελεύσει  |

β)

| μέσον       |
|-------------|
| μεσόγειος   |
| μεσοπόλεμος |
| μεσοκάθετος |
| μεσήλικας   |
| μεσαίωνα    |

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

## ΛΑΤΙΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (\* Μόνο για Αποφοίτους)

1<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Όταν ο Οκταβιανός επέστρεψε στη Ρώμη μετά τη νίκη στο Άκτιο, τον προϋπάντησε κάποιος άνθρωπος που κρατούσε (κρατώντας) κοράκι· το είχε διδάξει να λέει αυτά: «Χαίρε, Καίσαρα, νικητή στρατηγέ». Ο Καίσαρας ενδιαφέρθηκε πολύ να αγοράσει το κοράκι· το αγόρασε λοιπόν για είκοσι χιλιάδες σπστερτίους. Αυτό το παράδειγμα παρακίνησε κάποιον παπουτσή να διδάξει σε ένα κοράκι όμοιο (ίδιο) χαιρετισμό. Για πολύ καιρό μάταια κόπιαζε (ματαιοπονούσε)· κάθε φορά που το πουλί δεν απαντούσε, ο παπουτστής συνήθιζε να λέει: «Το λάδι και τον κόπο μου έχασα (κρίμα στον κόπο μου)». Επιτέλους το κοράκι έμαθε το χαιρετισμό και ο παπουτστής, επιθυμώντας χρήματα, το έφερε στον Καίσαρα. Όταν άκουσε το χαιρετισμό ο Καίσαρας είπε: «Σπίτι ακούω αρκετούς τέτοιους (σαν κι αυτόν) χαιρετισμούς». Τότε ήλθαν στο νου του κορακιού τα λόγια του κυρίου του: «Το λάδι και τον κόπο μου έχασα (κρίμα στον κόπο μου)». Στα λόγια αυτά ο Αύγουστος γέλασε και αγόρασε το πουλί τόσο, όσο δεν είχε αγοράσει κανένα μέχρι τότε.
2. α. ostium, dierum, corvi, mentes/-is, avi/-e  
β. impudenti, impudentiore, impudentissimo, impudentiorum, plurium, quae, quaedam, hoc, tale, tanta
3. α. mentiris/-re, mentieris/-re, mentireris/-re, mentiturus sis, indignari, indignatum esse, indignatum fore  
β. redibunt, redeant, redeunto, quaesitum iri, velis, velles, instituunto, doctu
4. α. cum Caesar audivisset salutationem  
β. quid postea a Nasica factum sit, a sutore cupido pecuniae is Caesari allatus est, Nasica sensit ab illa domini iussu id dictum esse

γ. respondeat, responsurus sit , redisset

δ. domum, domo

5. α.

iussu : αφαιρετική του εσωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο dixisse,

diebus : αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς στο post,

Romam : απρόθετη αιτιατική της κατεύθυνσης επειδή είναι όνομα πόλης στο rediret,

Caesaris : γενική του ενδιαφερομένου προσώπου στο interfuit,

tanti : γενική της αξίας (αφηρημένη) στο emit

β. ut ... salutationem :

Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, ονοματική, ουσιαστική, ως έμμεσο αντικείμενο στο incitavit.

Εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο ut γιατί είναι καταφατική.

Εκφέρεται με υποτακτική γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό, χρόνου παρατατικού (doceret) επειδή εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (incitavit: παρακείμενος), υπάρχει ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων, η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

γ. avi/-e non respondente sutor dicere solebat

δ. cum primum...venit, cum... esset

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

2<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Κάποια μέρα ο Κάτωνας έφερε στο Βουλευτήριο πρώιμο σύκο από την Καρχηδόνα και δείχνοντάς (το) στους Συγκλητικούς είπε: «Σας ρωτώ πότε νομίζετε ότι κόπηκε αυτό το σύκο από το δέντρο». Όταν όλοι απάντησαν ότι ήταν φρέσκο, είπε: «Κι όμως μάθετε (να ξέρετε) ότι κόπηκε στην Καρχηδόνα πριν τρεις μέρες. Τόσο κοντά στα τείχη έχουμε τον εχθρό! Φυλαχτείτε λοιπόν από τον κίνδυνο προστατεύστε την πατρίδα. Μην έχετε εμπιστοσύνη (μη στηρίζετε) στις δυνάμεις της πόλης. Να αποβάλετε την αυτοπεποίθηση που είναι υπερβολική σε σας. Μην πιστέψετε ότι θα φροντίσει κανείς για την πατρίδα, αν δε φροντίσετε εσείς οι ίδιοι για την πατρίδα. Να θυμάστε (θυμηθείτε) ότι κάποτε η πολιτεία βρέθηκε στον έσχατο κίνδυνο!» Κι αμέσως άρχισε ο τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος, κατά τη διάρκεια του οποίου καταστράφηκε η Καρχηδόνα.
2. diebus, fici/ficus, patres, ope, discrimen, genera, singulare proelium, vim, quandam, quadam, ostendente, praecociter, recenter, nullius, extero, exteriore, (extremo/extimo), huic, hoc, haec, quantum, sua, quorum, fortius, fortissime
3. affertis(adfertis), afferte(adferte), afferetis(adferetis), affertote(adfertote), afferris/-re (adferris/-re), afferre(adferre), non vult, nolit, nollet, congrederis/-re, congrediaris/-re, congredereris/-re, congressurus sis, congressus sis, congressus esses, ostendendo, decerpsero, decerpserim, tuter, tutaturos esse, confidentia, confisura, confisa, sumimini, praeesset, praefuturus sit, edic, abstineant, abstenturi sint, conspectum esset, cretum iri, permovemini, reverteretur, reverterit (reversus sit), fugantor
4. α. quam hostis, per quem  
β. ut...cernatur : Δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο congrediamur.  
Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο ut γιατί είναι καταφατική.



Εκφέρεται με υποτακτική γιατί ο σκοπός στα λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση, χρόνου ενεστώτα (*cernatur*) επειδή εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*congregiamur*: ενεστώτας), υπάρχει ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων, ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του.

γ. *cum ... abiret* : Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο *edixit*.

Εισάγεται με τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο *cum* που χρησιμοποιείται για διηγήσεις του παρελθόντος και εξαρτάται πάντα από ιστορικό χρόνο(*edixit*: παρακείμενος).

Εκφέρεται με υποτακτική γιατί ο ιστορικός σύνδεσμος *cum* υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια πρόταση, δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους. Είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου που υπάρχει στην υποτακτική, χρόνου παρατατικού (*abiret*) και δηλώνει το σύγχρονο (στο παρελθόν). Μετασχηματισμός : *abisset* (προτερόχρονο στο παρελθόν)

5. α. *Hostibus fuga salus petenda erit, Adulescenti in certamen ruendum erat, Ab adulescente fortiore hoste hasta is transfixus est et armis spoliatus est*

β. *qui natus erat nobili genere , cum cupiditate pugnandi permotus esset*

γ. *Cum adulescens fortior hoste hasta eum transfixisset armis spoliavit/ Adulescens fortior hoste hasta eum transfixum armis spoliavit*

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

3<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Όταν ο Αφρικανός ήταν στο Λίτερνο, πολλοί αρχηγοί ληστών ήλθαν τυχαία σ' αυτόν για να τον χαιρετίσουν επίσημα. Τότε ο Σκιπίωνας, επειδή νόμιζε ότι αυτοί είχαν έλθει για να συλλάβουν τον ίδιο, εγκατέστησε φρουρά από δούλους στο σπίτι του. Όταν οι ληστές παρατήρησαν αυτό αφού πέταξαν τα όπλα πλησίασαν την πόρτα και με δυνατή φωνή ανήγγειλαν στον Σκιπίωνα (απίστευτο στο άκουσμα!) ότι είχαν έλθει αυτοί για να θαυμάσουν την παλικαριά του. Όταν οι δούλοι του σπιτιού μετέφεραν αυτά στον Σκιπίωνα, αυτός διέταξε να ανοιχθούν οι πόρτες και αυτοί να μπουν μέσα. Οι ληστές προσκύνησαν τις παραστάδες της πόρτας σαν ιερό ναό και φίλησαν με πάθος το δεξί (χέρι) του Σκιπίωνα. Αφού τοποθέτησαν μπροστά στην είσοδο δώρα, τα οποία συνηθίζουν οι άνθρωποι να προσφέρουν στους αθάνατους θεούς, γύρισαν στον τόπο τους (στα σπίτια τους, στα λημέρια τους).
2. praesidium, forium, postes/-is, deus/dive/dee immortalis, omine nuptiali, loce, loca(locos), (sanctum), sanctius, sanctissimum, (multum), plus, plurimum, aliqua(e), libens, sedum mearum, tuarum, suarum, nostratum, vestrarum, suarum, complur(i)a
3. ponunt, faceret, fieret, fac, fi, morieris/-re, moriaris/-re, morereris/-re, moritura sis, mortua sis, mortua esses, admiraturum, -am, -um, -os, -as, -a esse, admiratum, -am, -um, -os, -as, -a esse, refertur, refertor, referreris/-re, referri, solitos esse, solitos fore, reverterentur, revertissent (reversi essent), persessu, ster, cessisse, cessum iri, duc
4. α. abiectis armis praedones ianuae debuerunt/-ere appropinquare, abiectis armis praedonibus ianuae appropinquandum fuit, postea is puellam in matrimonium debuit ducere, postea ei puella in matrimonium ducenda fuit  
β. ut, ubi, simul, postquam, cum primum praedones abiecerunt/-ere arma, cum praedones abiecissent arma

γ. Quo animadverso praedones abiectis armis ianuae appropinquaverunt, Nam mortua est Caecilia quam Metellus viventem multum amavit

δ. A Caecilia, uxore Metelli, dum more prisco omen nuptiale petitur filiae sororis, ipsa omen factum est

5. α. nuntiaverunt ut admirarentur se venisse/ nuntiaverunt qui admirarentur se venisse/ nuntiaverunt ad, in admirandum se venisse/ nuntiaverunt admirandi causa, gratia se venisse

β. dum...sororis :

Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο fecit.

Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο dum .

Εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει μόνο χρόνο και τίποτα άλλο, χρόνου ενεστώτα (petit) ιστορικού αντί παρατατικού – λατινισμός – οποιοσδήποτε κι αν είναι ο χρόνος της κύριας πρότασης (για γεγονότα του παρελθόντος στην κύρια πρόταση υπάρχει παρακείμενος όπως εδώ fecit ή ιστορικός ενεστώτας).

Δηλώνει το σύγχρονο, συνεχιζόμενη πράξη (χρονική πρόταση) στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει μια άλλη πράξη (κύρια πρόταση),

ut ... cederet :

Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, ονοματική, ουσιαστική, ως έμμεσο αντικείμενο στο rogavit.

Εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο ut γιατί είναι καταφατική.

Εκφέρεται με υποτακτική γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό, χρόνου παρατατικού (cederet) επειδή εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (rogavit : παρακείμενος), υπάρχει ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων, η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

γ. Literni, domi, Athenis, Carthagine

**Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα**

4<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Μήπως ήρθα σε εχθρό και είμαι αιχμάλωτη στο στρατόπεδό σου; Σε τέτοιο σημείο με έσυρε(με κατάντησε)η μακρόχρονη ζωή(μακροζωία)και τα δυστυχισμένα (έρμα) γερατειά, ώστε πρώτα εξόριστο και ύστερα εχθρό να σε δω; Πώς μπόρεσες να λεηλατήσεις(ερημώσεις)αυτή τη χώρα, που σε γέννησε και σε ανάθρεψε; Δεν σου πέρασε η οργή, τη στιγμή που(όταν) πατούσες τα σύνορα της πατρίδας; Παρόλο που είχες φτάσει με εχθρική και απειλητική διάθεση, γιατί, όταν είδες τη Ρώμη, δε σου πέρασε αυτή η ιδέα από το μυαλό σου(δε σου ήρθε στο μυαλό αυτή η σκέψη): «μέσα σε εκείνα τα τείχη είναι το σπίτι και οι θεοί του σπιτιού μου, η μητέρα, η σύζυγος και τα παιδιά μου»;Αν λοιπόν εγώ δε σε είχα γεννήσει, η Ρώμη δε θα βρισκόταν πολιορκημένη· αν δεν είχα γιο, θα πέθαινα λεύτερη σε λεύτερη πατρίδα. Εγώ τίποτα πια δεν μπορώ να πάθω κι ούτε θα είμαι για πολύ τόσο δυστυχισμένη· αντίθετα όμως αυτούς, αν συνεχίσεις, περιμένει ή πρόωρος θάνατος ή μακρόχρονη σκλαβιά.
2. dierum, pondera, vultus, minister, Mani, illi, quosdam, scamna, aciei, ex(s)ule, moenium, domos, matrum, coniugum, meorum, nullius rei, servitutem, facile, [facilius], facillime, (prae), prius, [primum, primo], [libera], liberior, liberrima, [magnum], maius, maximum, magnopere(magno opere), magis
3. assideam, assessurus sim, mavult, malunt, malitis, malletis, faceremus, fieremus, faciendo, vicisse, solutum iri, miraberis/-re, mireris/-re, mirareris/-re, miratus sis, miratus esses, corrumpere, corrumpuntor, possis, posses, poterunt, potuerant, popolare, populantor, ale, alunto, cadendum, perveniat, perveniret, pervenisset, pepererim, partu, parituras

## 4. α. quod missum erat publice

β. si perrexisti... mansit, si perges(perrexeris)... manebit, si pergeres... maneret, si perrexisses... mansisset, si pergas... maneat

γ. Ille in scamno assidens apud focum et ex ligneo catillo cenans eis spectandus praebitus est

δ. ... magno pondere auri publice misso allato a Samnitibus vultum risu solvit

## 5. α. usum / ad, in utendum / utendi causa, gratia

β. assidere, cenare

γ. quo facilius divitias contemnere posset :

Δευτερεύουσα τελική επιρρηματική πρόταση που εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο quo γιατί ακολουθεί συγκριτικός βαθμός επιρρήματος facilius, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (posset) γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (utebatur:παρατατικός), υπάρχει ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων, συγχρονισμός ανάμεσα στην κύρια και στη δευτερεύουσα πρόταση(ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του),

nisi peperissem - oppugnaretur :

υπόθεση : nisi peperissem(υποτακτική υπερσυντελικού για το παρελθόν –

απόδοση : oppugnaretur(υποτακτική παρατατικού για το παρόν), β΄ είδος, υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα με συνδυασμό χρόνων,

Num ad hostem veni :

Κύρια πρόταση, ευθεία ερώτηση, εισάγεται με το ερωτηματικό μόριο num επειδή περιμένουμε αρνητική απάντηση (ρητορική ερώτηση), εκφράζει ολική άγνοια και είναι απλή,

cum...fuit:

Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με τον καθαρά χρονικό σύνδεσμο cum, εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει μόνο χρόνο και τίποτα άλλο και δηλώνει το σύγχρονο.

δ. quae est longa

**Επιμέλεια: Ροδόλφος Κορίνα**

5<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Αννίβας ο Καρχηδόνιος στρατηγός σε ηλικία 26 χρόνων νίκησε στον πόλεμο όλα τα έθνη της Ισπανίας και κυρίευσε το Σάγουντο με βία. Έπειτα τις Άλπεις, οι οποίες χωρίζουν την Ιταλία από τη Γαλατία, με ελέφαντες πέρασε. Όταν βρέθηκε στην Ιταλία, κατατρόπωσε και κατέστρεψε τις στρατιωτικές δυνάμεις των Ρωμαίων κοντά στον ποταμό Τίκινο, στον ποταμό Τρεβία, στη λίμνη Τρασιμένη και στις Κάννες. Ο Ρωμαϊκός λαός πληροφορήθηκε έντρομος την καταστροφή στις Κάννες. Στο Φαλερνό αγρό ο Αννίβας ξέφυγε από την ενέδρα του Φάβιου Μάξιμου. Αφού συμπλήρωσε 14 χρόνια στην Ιταλία, οι Καρχηδόνιοι τον ανακάλεσαν στην Αφρική.  
Από το ξαφνικό φοβερό και παράξενο θέαμα τρόμος είχε καταλάβει τις ψυχές των στρατιωτών και ο στρατός είχε χάσει την αυτοπεποίθησή του. Τότε ο Σουλπίκιος Γάλλος πραγματεύτηκε (σε ομιλία του) τη φύση του ουρανού και τη θέση (στάση) και τις κινήσεις των άστρων και της σελήνης και με αυτό τον τρόπο έστειλε το στρατό πρόθυμο στη μάχη. Έτσι τα ελευθέρια μαθήματα του Γάλλου άνοιξαν το δρόμο για τη λαμπρή εκείνη νίκη του Παύλου. Επειδή εκείνος είχε νικήσει το φόβο του ρωμαϊκού στρατού μπόρεσε ο στρατηγός να νικήσει τους αντιπάλους.
2. monstra, motuum, caelum, caeli, elephantos/ elephantes/-is, cladium, Carthaginiensi/-e, alacri, ius, cuius, cui, (postea), posterius, postremo/postremum, (diu), diutius, diutissime
3. transiimus, transeuntur, transeuntor, transeuntia, transeundorum, seiunxisses, fecistis, fiam, diviserint, interimunto, appenderamus, afuerim, nasceremini, nasciturarum, invasus sit

4. α. Ab Hannibale, duce Carthaginiensi, VI et XX annos nato omnes gentes Hispaniae bello superatae sunt et Saguntum vi expugnatum est, Postea Alpes, quibus Italia ab Gallia seiungitur, cum elephantis transitae sunt  
 β. cum in Italia fuisset, cum ...vicisset  
 γ. Postea Alpes Italiam ab Gallia seiungentes cum elephantis transiit, XIV annis in Italia completis Carthaginienses eum (Hannibalem) in Africam revocaverunt
5. α. annos : αιτιατική του χρόνου επειδή δηλώνει χρονική διάρκεια στο natus,  
 vi : αφαιρετική του τρόπου στο expugnavit,  
 apud Ticinum : εμπρόθετος προσδιορισμός (apud + αιτιατική) του πλησίον στο profligavit,  
 in Italia : εμπρόθετος προσδιορισμός (in + αφαιρετική) της στάσης σε τόπο στο complevit,  
 ob monstrum : εμπρόθετος προσδιορισμός (ob + αιτιατική) του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο invaserat,  
 de ratione : εμπρόθετος προσδιορισμός (de + αφαιρετική) της αναφοράς στο disputavit,  
 stellarum : γενική υποκειμενική στα statu και motibus  
 β. ut pugnaret, qui pugnaret, pugnatum, ad/in pugnandum, pugnandi causa/gratia  
 γ. de/e(x)/a(b)/in stando, ad/in standum

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

6<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Ο Κλαύδιος στο πεντηκοστό έτος της ηλικίας του πήρε την εξουσία χάρη σε κάποιο παράδοξο και τυχαίο γεγονός. Όταν διώχθηκε από τους δολοφόνους του Καλιγούλα, είχε αποσυρθεί στη (θερινή) κατοικία, που ονομάζεται Ερμαίο. Λίγο αργότερα επειδή τρομοκρατήθηκε από τις διαδόσεις της σφαγής σύρθηκε στο πολύ κοντινό λιακωτό και κρύφθηκε ανάμεσα στα παραπετάσματα που κρεμόντουσαν στην πόρτα. Ένας στρατιώτης (που) καθώς έτρεχε εδώ και εκεί πρόσεξε (παρατήρησε) τα πόδια του· αναγνώρισε αυτόν να κρύβεται· αφού τον έσυρε έξω, τον προσαγόρευσε αυτοκράτορα. Από εκεί τον οδήγησε στους συντρόφους (συστρατιώτες) του. Από αυτούς μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο περίλυπος και έντρομος, ενώ το πλήθος που τον συναντούσε τον λυπόταν σαν να επρόκειτο να πεθάνει (σαν να πήγαινε στο θάνατο, σαν να ήταν μελλοθάνατος). Την επόμενη μέρα ο Κλαύδιος έγινε αυτοκράτορας.
2. caput, usu, aetat(i)um, caedes/-is, fori, pes, nemini, idem, inertium, inertia, inertissimo, discurrenti (επιθετική)/ dicurrente (χρονική), (postero), posteriore, postremo/postumo
3. demur, exclusisse, exterrereris/-re, proreptum iri, praetendentia, praetendendarum, deferri/-re, deferri, moreris/-re, morieris/-re, mortuu, miseraberis/-re, miseratae erunt, faciunt, fiunt



4. α. Vinum mercatores ad se importare non sinunt, Postero die hi Claudium imperatorem fecerunt/-ere  
β. Claudius inter vela praetenta foribus abditus est, A milite extractus imperator is salutatus est  
γ. Milites dicunt Claudium imperium cepisse, Claudius dicit se imperium cepisse  
δ. latere
5. α. eius, suos  
β. quae praetenta erant foribus, cum discurreret, dum discurrit, qui discurrebat  
γ. quae equestria sunt  
δ. Nolite videre quemquam, Ne videritis quemquam, Neminem videritis

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

7<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Υπάρχουν μερικοί σε αυτή τη Σύγκλητο, οι οποίοι ή δε βλέπουν αυτά, που πλησιάζουν απειλητικά, ή προσποιούνται ότι δε βλέπουν αυτά που βλέπουν: αυτοί εξέθρεψαν την ελπίδα του Κατιλίνα με τις επιεικείς αποφάσεις τους και ενίσχυσαν τη συνωμοσία που γεννιόταν με το να μην πιστεύουν στην ύπαρξη της (με το να μην πιστεύουν ότι γεννιέται)· πολλοί όχι μόνο φαύλοι (αχρείοι) αλλά και άπειροι, ενεργώντας κάτω από την επιρροή αυτών, εάν τον είχα τιμωρήσει, θα έλεγαν ότι αυτό έγινε σκληρά και τυραννικά. Τώρα καταλαβαίνω ότι, αν αυτός φτάσει στο στρατόπεδο του Μάνλιου, όπου κατευθύνεται, κανείς δε θα είναι τόσο ανόητος, που (ώστε) να μη βλέπει ότι έγινε συνωμοσία, (ότι δε θα είναι) κανείς τόσο αχρείος, που (ώστε) να μην ομολογεί (ότι έγινε συνωμοσία).
2. hunc, hos, nemo, nullo, sententia, istius, istud, domorum/domuum, finium, nostri, nulli rei, servitute, [mollibus], mollioribus, mollissimis, (multi), plures, plurimi, [diu], diutius, diutissime
3. immineant, sunt, futuri simus, gignemini, dissimularent, facienda, intendendum, ingredi, fateri, fassum esse, fassum esse, fassum fore, pateris/-re, patieris/-re, futura fuissem
4. α. crudeliter et regie id fecisse imperatorem dicerent, In hoc ego longa vita et infelici senectate tracta sum, ut primum exsul deinde hostis tu videreris/-re (a me)  
β. nisi peperit/ pariam(peperit)/ pariam...oppugnata est/ oppugnabitur/ oppugnetur

γ. Nonnulli sunt in hoc ordine, qui aut ea imminetia non videant, qui spe Catilinae mollibus sententiis al(i)ta coniurationem nascentem non credendo confirmaverunt

δ. ut...viderim

5. α. qui spem Catilinae mollibus sententiis debuerunt/-ere alere/  
quibus spes Catilinae mollibus sententiis alenda fuit

β. qui...non videant :

Δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική συμπερασματική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο sunt, εισάγεται με το qui non επειδή είναι αρνητική, εκφέρεται με υποτακτική γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση, χρόνου ενεστώτα (videant, παρόν - μέλλον) γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (sunt: ενεστώτας) – υπάρχει ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων, συγχρονισμός ανάμεσα στην κύρια και στη δευτερεύουσα πρόταση (το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του), στην κύρια πρόταση η εννοούμενη αντωνυμία tales ειδοποιεί για την αναφορική συμπερασματική πρόταση.

γ. cum nasceretur, dum nascitur, quae nascebatur, quia secuti erant eorum auctoritatem, cum secuti essent eorum auctoritatem

δ. Venine ad hostem?, Nonne ad hostem veni?, Ad hostem veni?

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

8<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Η ζωή των τυράννων είναι αυτή, στην οποία δεν μπορεί να υπάρξει καμιά εμπιστοσύνη, καμιά αγάπη, καμιά πίστη σε σταθερή φιλία· οι τύραννοι πάντοτε υποπτεύονται κι ανησυχούν για όλα (για τους τυράννους πάντοτε όλα είναι ύποπτα και ταραγμένα)· (δεν έχει θέση η φιλία σε αυτούς) καμιά θέση για φιλία δεν υπάρχει σε αυτούς. Γιατί δεν ξέρω ποιος μπορεί να αγαπά αυτόν, που φοβάται, ή αυτόν που νομίζει ότι τον φοβάται. Οι τύραννοι γίνονται εντούτοις σεβαστοί υποκριτικά τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα. Αν όμως ίσως, όπως συμβαίνει συνήθως, πέσουν, τότε γίνεται κατανοητό πόσο στερημένοι από φίλους ήταν. Αυτό είναι που λένε ότι είπε ο Ταρκύνιος όταν ήταν εξόριστος: «Τότε κατάλαβα ποιους είχα πιστούς φίλους, ποιους ψεύτικους, όταν πια δεν μπορούσα να ανταποδώσω τη χάρη ούτε σε εκείνους ούτε σε αυτούς».
2. litterarum, cuiusdam, quiddam, loca (locos), turri, inopum, tempora, casuum, nullius, quis, amentum, (stabilis) stabilioris, stabilissimae, (celeriter), celerius, celerrime
3. posset, cade, casum iri, constituuntur, scribebantur, adhaerendum, persuadeat, metuerim, cognitu, verere, nesciunto, futura sitis, adhortaturum esse, abiceris/-re, abicieris/-re
4. α. ego cum legionibus celeriter adero, (milites), salutem sperate (speretis)  
β. metui :αντικείμενο στο putet και ειδικό απαρέμφατο με υποκείμενο το se, σε αιτιατική, ταυτοπροσωπία (αν και ταυτοπροσωπία το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου επαναλαμβάνεται με την αιτιατική se της προσωπικής αντωνυμίας, άμεση αυτοπάθεια – λατινισμός του ειδικού απαρεμφάτου)

γ. quem se metuere putet, quod a Tarquinio dictum esse ferunt exulante

δ. quod Tarquinius dixisse fertur exulans

5. α. equitum Gallorum, post tertium diem

β. ut ... mitteret :

Δευτερεύουσα βουλευτική πρόταση, ονοματική, ουσιαστική, ως αντικείμενο στο constituit. Εισάγεται με το βουλευτικό σύνδεσμο ut επειδή είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό, χρόνου παρατατικού (mitteret) γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (constituit: παρακείμενος) – υπάρχει ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων, συγχρονισμός ανάμεσα στην κύρια και στη δευτερεύουσα πρόταση (η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της).

γ. quae conscripta est Graecis litteris, cum veritus esset periculum, quod, quia, quoniam veritus erat periculum

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

9<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Στο Λατινικό πόλεμο ο Τίτος Μάνλιος, ύπατος καταγόμενος από αριστοκρατική γενιά, είχε την αρχηγία του στρατού των Ρωμαίων. Αυτός, όταν κάποτε έφευγε από το στρατόπεδο, διέταξε να απέχουν όλοι από τη μάχη (να μην εμπλακεί κανείς σε μάχη). Όμως λίγο αργότερα ο γιος του πέρασε έφιππος μπροστά από το στρατόπεδο των εχθρών και με αυτά τα λόγια προκλήθηκε σε μάχη από τον αρχηγό των εχθρών: «Ας μονομαχήσουμε, για να κριθεί από την έκβαση της μονομαχίας, πόσο ο Λατίνος στρατιώτης σε ανδρεία ξεπερνάει τον Ρωμαίο». Τότε ο νεαρός έχοντας εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του και παρακινημένος από την επιθυμία να πολεμήσει όρμησε στον αγώνα παρά τη διαταγή του υπάτου· και (όντας) δυνατότερος από τον εχθρό τον διαπέρασε με το δόρυ και (τον) απογύμνωσε από τα όπλα. Αμέσως οι εχθροί ζήτησαν τη σωτηρία με τη φυγή. Αλλά ο ύπατος όταν γύρισε στο στρατόπεδο το νεαρό τιμώρησε με θάνατο με τις ενέργειες του οποίου οι εχθροί είχαν τραπεί σε φυγή.
2. α. vi, virium, genus, exercitu, proelium, postium, deorum/deum immortalium  
β. (nobili) nobiliore, nobilissimo, nobiliter, haec, quanta, complurium, sanctius
3. α. praeesto, edicite, abstentum iri, cretu, pugnaberis/-re, ruituri sint, transfixi erunt, ponitote  
β. refertur, referremini, referri, solenti/-e, solituro, solito, revertantur
4. α. His a domesticis Scipioni relatis is fores reserari eosque intromitti iussit  
β. is fores reserare eosque intromittere domesticos iussit  
γ. capitis

5. α. ut salutarent, ad/in salutandum, salutandi causa/gratia

β. cum...existimasset :

Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο conlocavit.

Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο cum.

Εκφέρεται με υποτακτική γιατί η αιτιολογία είναι αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας, χρόνου υπερσυντελικού (existimasset) επειδή εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (conlocavit : παρακείμενος) και σύμφωνα με τους κανόνες ακολουθίας χρόνων δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

γ. Bello : απρόθετη αφαιρετική του χρόνου (αφαιρετική επειδή δηλώνει χρονική στιγμή και απρόθετη λόγω του επιθετικού προσδιορισμού Latino) στο praefuit,

paulo : αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς στο post,

virtute : αφαιρετική της αναφοράς στο antecellat,

viribus : αφαιρετική του μέσου στο confisus,

abiectionis armis : αφαιρετική απόλυτη,

abiectionis : χρονική μετοχή, δηλώνει το προτερόχρονο,

armis : υποκείμενο της μετοχής

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

10<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Όταν ο Άκκιος πήγε από την πόλη Ρώμη στον Τάραντα, όπου ο Πακούβιος είχε αποσυρθεί σε μεγάλη πια ηλικία, κατέλυσε σ' αυτόν (έμεινε στο σπίτι του). Ο Άκκιος, που ήταν πολύ μικρότερος στην ηλικία, διάβασε σ' αυτόν που (επειδή) το επιθυμούσε (μετά από επιθυμία του) την τραγωδία του, που ονομάζεται «Ατρέας». Τότε ο Πακούβιος είπε ότι όσα είχε γράψει ήταν βέβαια νηρά και μεγαλόηρεπα, αλλά όμως αυτά του φαίνονταν (φαινόταν ότι ήταν) κάπως τραχιά και στυφά. «Έτσι είναι» είπε ο Άκκιος «όπως λες»· ούτε βέβαια μετανιώνω γι' αυτό· γιατί ελπίζω ότι θα είναι καλύτερα, αυτά που θα γράψω στη συνέχεια. Λένε, αλήθεια, ότι με το πνεύμα συμβαίνει το ίδιο πράγμα που συμβαίνει με τους καρπούς· όσοι (καρποί) γεννιούνται σκληροί και πικροί, αργότερα γίνονται γλυκοί και ευχάριστοι· αλλά όσοι γεννιούνται από την αρχή μαραμένοι και μαλακοί, αργότερα γίνονται όχι ώριμοι αλλά σάπιοι.
2. α. dierum, fico/ficu, patrum, hosti, opum, discrimina, urbes/urbis, aetat(i)um, poma  
 β. quoddam, quodam, desideranti(επιθετική) / desiderante(αιτιολογική), desiderantium, nemini, (prope), propius, proxime, (grandia), grandiora, grandissima, bona, (meliora), optima, idem, idem, eadem, minimus, non multum/paulum
3. α. afferris/-re(adferris/-re), afferre(adferre), affereris/-re(adfereris/-re), affertor(adfertor), afferrentur(adferrentur), afferri(adferri), fiant, facta erunt, faceretis, fieretis, fac, fi, non vis, nolis, nolles  
 β. decerperet, decerpsisset, tutaturus sim, tutatus sim, confidentium, confisurarum, confisarum, sumimini, ostendendis, scribebam



## 4. α.

die : απρόθετη αφαιρετική του χρόνου (αφαιρετική επειδή δηλώνει χρονική στιγμή και απρόθετη επειδή είναι χρονική λέξη ) στο attulit,

Carthagine : απρόθετη αφαιρετική της στάσης σε τόπο (επειδή είναι όνομα πόλης τρίτης κλίσης) στο decerptam esse,

oribus : αφαιρετική του μέσου στο confidere,

Tarentum : απρόθετη αιτιατική της κατεύθυνσης (επειδή είναι όνομα πόλης) στο venisset

β. Vos tragoediam vestram ei legistis

γ. cum ostenderet, cum desideraret, quod desiderabat

δ. quae = ea dura et acerba nascentia post fiunt mitia et iucunda

## 5. α. tertio ante die, ne confisi sitis

β. quando...arbore :

Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, ονοματική, ουσιαστική, ως έμμεσο αντικείμενο στο interrogo.

Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα του χρόνου quando, μερικής αγνοίας.

Εκφέρεται με υποτακτική γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενό της, χρόνου ενεστώτα (putetis) επειδή εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (interrogo: ενεστώτας) και σύμφωνα με τους κανόνες ακολουθίας των χρόνων δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.

Μετασχηματισμός : putaretis (σύγχρονο στο παρελθόν), putavissetis (προτερόχρονο στο παρελθόν), putaturi essetis (υστερόχρονο στο παρελθόν)

γ. cum ... venisset :

Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο devertit.

Εισάγεται με τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο cum που χρησιμοποιείται για διηγήσεις του παρελθόντος και εξαρτάται πάντα από ιστορικό χρόνο( devertit : παρακείμενος).

Εκφέρεται με υποτακτική γιατί ο ιστορικός σύνδεσμος cum υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια πρόταση, δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους. Είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου που υπάρχει στην υποτακτική, χρόνου υπερσυντελίκου (venisset) και δηλώνει το προτερόχρονο (στο παρελθόν).

Μετασχηματισμός : veniret (σύγχρονο στο παρελθόν)

δ. Cato debuit afferre (adferre) ficum praecocem, Catoni afferenda (adferenda) fuit ficus praecox

ε. Carthaginem, Carthagine

Επιμέλεια: Ροδόλφου Κορίνα

## ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

1<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

## Α1.

- α. Λάθος. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 116.
- β. Σωστό. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 120.
- γ. Λάθος. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 129.
- δ. Σωστό. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 135.
- ε. Λάθος. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 138.

## Α.2

- α) **Μεγάλη Ιδέα**: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 15 – 16: «Στο μεταξύ... συνόρων».
- β) **Κόμμα Γ. Θεοτόκη**: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 92 – 93: «Το κόμμα... των Αντιβενιζελικών».
- γ) **Ροπαλοφόροι**: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 212 – 213: «Η Κρητική Βουλή ... *«ροπαλοφόρους»*».

**B1.** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 50: «Όταν, με την επέμβαση... στη Μικρά Ασία».

**B2.** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 208: «Η περίοδος της δημιουργίας».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 80: «Το τρικουπικό κόμμα ήδη... Χαρίλαος Τρικούπης».

& Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 81: «Ο Τρικούπης θεωρούσε... κάθε κόστος», «Στα εδάφη της Θεσσαλίας μεγαλογαιοκτήμονες.»

& Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 84: «Κατά την περίοδο... πτώχευση.»

## Δ1.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 131 – 133:

α) σελ. 131 – 132: «Οι προσπάθειες αποκατάστασης ... 3<sup>ης</sup> Σεπτεμβρίου 1843»

β) σελ. 132 – 133: «Η κύρια κρίση ξέσπασε ... μέχρι το 1829»

Ο σχολιασμός των πηγών εναπόκειται στην κρίση των μαθητών. Ο μαθητής, αφού μελετήσει με προσοχή την εκφώνηση στη οποία υπάρχει το ζητούμενο θέμα (ιστορικές γνώσεις), πρέπει να επιλέξει εκείνα τα στοιχεία των πηγών που αναφέρονται σε αυτό ακριβώς, ενισχύοντας ή αποδυναμώνοντας την άποψη του σχολικού εγχειριδίου.

Στη συνέχεια έχει τη δυνατότητα:

α) να συνδυάσει αποσπάσματα του κειμένου του βιβλίου και του παραθέματος (σύνθεση) ή

β) να γράψει πρώτα τις ιστορικές γνώσεις από το βιβλίο και στη συνέχεια να ακολουθήσει η ανάλυση των πηγών (παράθεση).

Επιμέλεια: Σκάνια Αθηνά

2<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

## A1.

- α. **Οργανικός Νόμος του 1900**: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 208: «Ένα σοβαρό ζήτημα ... εγκατάστασής του»
- β. **«Ηνωμένη Αντιπολίτευσις»**: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 210: «Γύρω από τον Βενιζέλο ... Πρίγκιπα».
- γ. **«Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης»**: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 213 – 214: «Οργανώθηκε ... το «Θέρισο»

## A2.

- α. Λάθος. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 24.
- β. Λάθος. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 25.
- γ. Σωστό. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 34.
- δ. Σωστό. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 35.
- ε. Σωστό. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 40.

## B1.

- α. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 52: «Τέλος, ... όλους τους Έλληνες»
- β. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 154: «Μολονότι οι περισσότεροι ... προλεταριάτου»

**B2.** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 26: «Η πιο γνωστή ... δραχμών».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 59 – 60: «Πελατειακά δίκτυα επί τουρκοκρατίας».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 62 – 63: «Κατά το 1825 ... επιδιώξεις των Δυνάμεων»

## Δ1.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 86 – 87 «Το 1909 συντελείται ... μέσω της Βουλής» και σελ. 88: «Στις 15 Μαρτίου ... επιδιώξεις του»
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 90 – 91: «Το πρώτο εξάμηνο του 1911 ... κοινοβουλευτικές συζητήσεις κλπ.»

→ Ο σχολιασμός των πηγών εναπόκειται στην κρίση των μαθητών.

Ο μαθητής, αφού μελετήσει με προσοχή την εκφώνηση στη οποία υπάρχει το ζητούμενο θέμα (ιστορικές γνώσεις), πρέπει να επιλέξει εκείνα τα στοιχεία των πηγών που αναφέρονται σε αυτό ακριβώς, ενισχύοντας ή αποδυναμώνοντας την άποψη του σχολικού εγχειριδίου.

Στη συνέχεια έχει τη δυνατότητα:

- α) να συνδυάσει αποσπάσματα του κειμένου του βιβλίου και του παραθέματος (σύνθεση) ή
- β) να γράψει πρώτα τις ιστορικές γνώσεις από το βιβλίο και στη συνέχεια να ακολουθήσει η ανάλυση των πηγών (παράθεση).

Επιμέλεια: Σκάνια Αθηνά

3<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

A1.

|    |      |
|----|------|
| A) | 1919 |
| B) | 1910 |
| Γ) | 1841 |
| Δ) | 1862 |
| E) | 1923 |

A2.

**α) Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 37 – 38: «Τα οικονομικά... 30.000.000 δραχμές».

**β) Συνθήκη του Νειγύ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 140: «Το Νοέμβριο του 1919 ... υπογραφή της συνθήκης».

**γ) Συμφωνία της Άγκυρας (10 Ιουνίου 1930):** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 161: «Στις 10 Ιουνίου 1930 ... μεταξύ των δύο χωρών».

B1.

**α)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 64 – 65: «Οι επιλογές ... όσο και ως προς τα μέσα».

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 65 – 66: «Το πρόγραμμα του γαλλικού κόμματος ... ελληνικά στελέχη».

B2.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 134 – 135: «Ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος ... επέστρεψαν στις περιοχές τους».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 43 – 44: «Το 1917 η κυβέρνηση =... στον αγροτικό χώρο.» Προαιρετικά: μέχρι «... κρατικού ενδιαφέροντος».

β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 156 – 157: «Η αγροτική αποκατάσταση».

Ενδεικτικά προτείνεται ο συνδυασμός των στοιχείων που παρέχονται από το πίνακα και το κείμενο.

## Δ1.

α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 50: «Όταν, μετά την επέμβαση... να φανούν».

β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 50-51: «Το Νοέμβριο του 1920... συνέπειές της».

→ Ο σχολιασμός των πηγών εναπόκειται στην κρίση των μαθητών.

Ο μαθητής, αφού μελετήσει με προσοχή την εκφώνηση στη οποία υπάρχει το ζητούμενο θέμα (ιστορικές γνώσεις), πρέπει να επιλέξει εκείνα τα στοιχεία των πηγών που αναφέρονται σε αυτό ακριβώς, ενισχύοντας ή αποδυναμώνοντας την άποψη του σχολικού εγχειριδίου.

Στη συνέχεια έχει τη δυνατότητα:

α) να συνδυάσει αποσπάσματα του κειμένου του βιβλίου και του παραθέματος (σύνθεση) ή

β) να γράψει πρώτα τις ιστορικές γνώσεις από το βιβλίο και στη συνέχεια να ακολουθήσει η ανάλυση των πηγών (παράθεση).

Επιμέλεια: Σκάνια Αθηνά



**4<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ****ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ****ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ****A1.**

α) **Μεταρρυθμίσεις Τανζιμάτ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 39: «Όμως, την ίδια... να προσφέρει».

β) **Οργανισμός (Ιούλιος 1914):** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 140 -141: «Τον Ιούλιο του 1914... γεωργικό κλήρο».

γ) **Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 153: «Η ελληνική κυβέρνηση...» & Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 156: «Η ΕΑΠ λειτούργησε ... στους πρόσφυγες».

**A2.**

α) → 3. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 93.

β) → 1. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 54, 109.

γ) → 2. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 107.

δ) → 5. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 108.

ε) → 6. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 93.

**B1.**

α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 103 – 104: «Οι ηγεσίες των κομμάτων ... αποσοβήσουν κοινωνικές συγκρούσεις».

β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 104: «Γι' αυτούς τους λόγους ... κατά τις ανάγκες τους».

**B2.** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 211: «Οι επαναστάτες αιφνιδίασαν ... και τους σκοπούς της επανάστασης».

### ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

**Γ1.**

**α)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ.78: «Μέσα σε συνθήκες... βιαιοπραγίας».

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 78 – 79: «Παρά την έντονη αντίδραση... πολιτικού τοπίου».

**Δ1.**

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ.149 – 152: «Στις 24 Ιουλίου 1923... συμφερόντων του ελληνικού κράτους».

→ **Ο σχολιασμός των πηγών εναπόκειται στην κρίση των μαθητών.**

Ο μαθητής, αφού μελετήσει με προσοχή την εκφώνηση στη οποία υπάρχει το ζητούμενο θέμα (ιστορικές γνώσεις), πρέπει να επιλέξει εκείνα τα στοιχεία των πηγών που αναφέρονται σε αυτό ακριβώς, ενισχύοντας ή αποδυναμώνοντας την άποψη του σχολικού εγχειριδίου.

Στη συνέχεια έχει τη δυνατότητα:

**α)** να συνδυάσει αποσπάσματα του κειμένου του βιβλίου και του παραθέματος (σύνθεση) ή

**β)** να γράψει πρώτα τις ιστορικές γνώσεις από το βιβλίο και στη συνέχεια να ακολουθήσει η ανάλυση των πηγών (παράθεση).

Επιμέλεια: Σκάνια Αθηνά

5<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

## A1.

α) Δ.Ο.Ε: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 37-38: «Τα οικονομικά... 30.000.000 δραχμές».

β) Μακεδονική Επιτροπή: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 134-135: «Τον Ιανουάριο του 1878 ... στρατιωτική δύναμη».

γ) «Προσωρινόν Πολίτευμα» της Επιδαύρου: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 61: «Το Προσωρινόν Πολίτευμα της Επιδαύρου ... και προκρίτων».

## A2.

α) Λάθος

β) Σωστό

γ) Σωστό

δ) Λάθος

ε) Σωστό

## B1.

α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 50-51: «Το Νοέμβριο του 1920... συνέπειές της».

β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 96-97: «Οι Φιλελεύθεροι... το σύνταγμα».

B2. Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 49: «Το 1910 ... των μεταναστατών» και σελ. 15: «Προς το τέλος του 19<sup>ου</sup> ... Ατλαντικό».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 40 «Οι τοποθετήσεις σε ακίνητα... στο δανεισμό του δημοσίου» & αξιοποίηση στοιχείων 1<sup>ης</sup> πηγής

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 39-40 «Οι πρώτες δειλές... και την Ελλάδα» & Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 40 «Βασικό χαρακτηριστικό... με λίγα λόγια» & αξιοποίηση στοιχείων 1<sup>ης</sup> και 2<sup>ης</sup> πηγής.

## Δ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Εσωτερική πολιτική αγγλικού κόμματος: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 64-65: «Οι επιλογές ... τα μέσα» + στοιχεία παραθεμάτων.

Εσωτερική πολιτική γαλλικού κόμματος: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 65-66: «Το πρόγραμμα ... ελληνικά στελέχη» + στοιχεία παραθεμάτων.

**β)** Εξωτερική πολιτική αγγλικού κόμματος: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 64: «Οι ηγέτες ... αυτοκρατορία» + στοιχεία παραθεμάτων.

Εξωτερική πολιτική γαλλικού κόμματος: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 65: «Σε αντίθεση ... του τμήματος» και Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 66: «Το γαλλικό κόμμα ... εθνικό κόμμα» + στοιχεία παραθεμάτων.

Επιμέλεια: Τσιαντόπουλος Άρης

6<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

## A1.

α) Σκωρίες: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 26: «Η πιο γνωστή... εκατομμυρίων δραχμών».

β) Λαϊκό κόμμα: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 93: «Στα μέσα του 1910... στους Φιλελευθέρους».

γ) Εκλεκτικοί: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 77: «Οι Εκλεκτικοί ... κυβερνήσεις».

## A2.

|        |       |        |       |        |
|--------|-------|--------|-------|--------|
| 1→ε    | 2→ζ   | 3→α    | 4→δ   | 5→ε    |
| 6→β    | 7→α , | 8→στ , | 9→ε , | 10→β , |
| 11→ζ , | 12→γ  | 13→στ  |       |        |

## B1.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 72-73: «Το δικαίωμα ... συντηρητικά».

## B2.

α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 37: «οι διαπραγματεύσεις (μετά την πτώχευση) με τις πιστώτριες ... σε νέες βάσεις (καθεστώς Δ.Ο.Ε)».

β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 85: «Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος ... αποκέντρωση».

γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 135: «Το τελευταίο ρεύμα ... σε ελληνικό έδαφος».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 108-109: «Το δημοψήφισμα ... στις εκλογές» + στοιχεία παραθεμάτων.

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 109-110: «Ο δρόμος ... της Ελλάδας» + στοιχεία παραθεμάτων.

## Δ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 133: «Στην τρίτη φάση της αντιδικίας ... των αυτοχθονιστών» + στοιχεία παραθεμάτων.

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 133: «Η ρύθμιση ... επαρκή πληθυσμό» + στοιχεία παραθεμάτων .

**γ)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 133: «Την περίοδο ... τις ρυθμίσεις» + στοιχεία παραθεμάτων.

Επιμέλεια: Τσιαντόπουλος Άρης

7<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

## A1.

α) **Συνθήκη Κιουτσούκ Καϊναρτζή:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 20: «Με τη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή ... δραστηριοτήτων τους».

β) **Γ.Σ.Ε.Ε:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 46 : «Προς το τέλος ... σωματεία».

γ) **Στρατιωτικός Σύνδεσμος:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 86-87: «Το 1909 ... της Βουλής» και σελ. 88: «Στις 15 Μαρτίου 1910 ... επιδιώξεις του».

## A2.

α→10,

β→9,

γ→3,

δ→11,

ε→5,

στ→7,

ζ→4,

η→1,

θ→8,

ι→2

## B1.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 62: «Στη Β΄ Εθνοσυνέλευση ... των νησιωτών».

## B2.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 132-133: «Η κύρια κρίση ... μέχρι το 1829».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

α) Παράγοντες επενδύσεων: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 39-40: «Οι πρώτες δειλές ενδείξεις ... την Ελλάδα» + πηγή 1 (1<sup>η</sup> παράγραφος).

Μορφές επενδύσεων: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 40: «Οι τοποθετήσεις ... του δημοσίου» + πηγή 1 (2<sup>η</sup> παράγραφος) + πηγή 3 «Ο πυρετός ... Θεσσαλία».

β) Πολιτική Τρικούπη:

- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 80: «Παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις».
- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 81: «Στα εδάφη της Θεσσαλίας ... της θέσης τους».
- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. σελ. 42-43: «Τα τσιφλίκια της Θεσσαλίας ... τεχνητές ελλείψεις» και σύνδεση με πηγές 2 και 3.

## Δ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 50: «Το Νοέμβριο του 1920 ... χωρίς αντίκρισμα» + πηγή 1 + πηγή 3: «Οι προσπάθειες ... Ελλάδα».
- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 50: «Επιπλέον από το 1918 ... πόλεμο» + σχολιασμός πίνακα 2.
- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 50-51: «Το Μάρτιο του 1922 ... συνέπειές της» + πηγή 3 και 4.

Επιμέλεια: Τσιαντόπουλος Άρης



8<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

## Α1.

α) **Αγροτική μεταρρύθμιση:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 42: «Το 19<sup>ο</sup> αιώνα καθώς η κατοχή γης ... συνθήκες».

β) **Εθνικόν Κομιτάτον:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 77: «Το Εθνικόν Κομιτάτον ... σταθερές κυβερνήσεις».

γ) **Συνθήκη των Σεβρών:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 96: «Η συνθήκη των Σεβρών ... απτή πραγματικότητα» και σελ. 144: «Τον Ιούλιο ... στην Ελλάδα».

## Α2.

α) Λάθος

β) Σωστό

γ) Λάθος

δ) Λάθος

ε) Σωστό

## Β1.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 52: «Η Ελλάδα ... στην καταστροφή».

## Β2 .

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 122-123: «Γενικά, το προσφυγικό ζήτημα ... του προβλήματος».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Λόγοι πραξικοπήματος: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 108: «Αυτήν την περίοδο ... από τους βασιλικούς» + αξιοποίηση στοιχείων της 1<sup>ης</sup> πηγής, το χωρίο «Βενιζελικοί ... κατά βάση ελατήρια» + αξιοποίηση όλων των στοιχείων της 2<sup>ης</sup> πηγής.

**β)** Αίτια αποτυχίας: αξιοποίηση όλων των στοιχείων της 3<sup>ης</sup> πηγής + από πηγή 4, το χωρίο «Είναι φανερόν ... αντίθετος».

**γ)** Συνέπειες ως τον Οκτώβριο του 1935: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 108: «Ακριβώς αυτό ... της βασιλείας» + αξιοποίηση στοιχείων της 4<sup>ης</sup> πηγής, το χωρίο «Η κυβέρνηση Τσαλδάρη ... ως ηγεσίαν της».

### Δ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 27-28: «Το μεγάλο βήμα ... ελληνικού χώρου» + στοιχεία 1<sup>ου</sup> παραθέματος.

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 53: «Το 1927 ... αργότερα» + αξιοποίηση 2<sup>ης</sup> πηγής.

**Επιμέλεια: Τσιαντόπουλος Άρης**

9<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

## A1.

**α) Εθνικές γαίες:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 23: «Από τα πολλά προβλήματα... επαναστατικώ δικαίω».

**β) Ανόρθωση:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 89: «Πριν από τις εκλογές... στους ακτήμονες» & Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 92: «Την υποστήριζαν οι εκπρόσωποι του Εθνικού κόμματος του Κ. Μαυρομιάλη, που κατά τη γνώμη τους δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν οι Βενιζελικοί».

**γ) Σ.Ε.Κ.Ε.:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 97-98: «Οι υψηλοί δείκτες ... Κ.Κ.Ε.».

## A2.

- α. 7
- β. 4
- γ. 6
- δ. 1
- ε. 3

## B1.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 104-105: «Στην πολιτική ... νομοθετικό σώμα».

## B2.

**α)** Ως προς τον πολιτικό τομέα: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 74-75: «Κατά την περίοδο ... πολιτική σκηνή».

**β)** Ως προς τα προσφυγικά ρεύματα: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 134: «Το 1854 ... Ανίβιτσα της Φθιώτιδας».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

## Γ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

- Ως προς το αγγλικό κόμμα: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 64: «Οι ηγέτες ... Οθωμανική αυτοκρατορία» + πηγή 2 + πηγή 4.
- Ως προς το γαλλικό κόμμα: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 66: «Τα μέλη του έβλεπαν ... ως πρότυπό τους» + πηγή 1 + πηγή 4.
- Ως προς το ρωσικό κόμμα: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 66: «Σε αντίθεση ... ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα» + σελ. 68: «Θεωρούσαν ότι η υποταγή ... έντονη αντιπολίτευση» + πηγή 3 .

## Δ1.

Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Ως προς την οικονομική πολιτική: Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 54: «Οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης ... οικονομικές συμφωνίες» + πηγή 1.

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 54: «Στο εξωτερικό εμπόριο ... θετικά στοιχεία» + πηγή 2.

**Επιμέλεια: Τσιαντόπουλος Άρης**

10<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

Α1.

**α) «Τανζιμάτ»:**

Στην Οθωμανική αυτοκρατορία εφαρμόστηκαν οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ (1856) που έδιναν διευρυμένα δικαιώματα στους χριστιανούς της αυτοκρατορίας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, που έγιναν κάτω από την πίεση των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων την επαύριο του Κριμαϊκού πολέμου, εξασφάλιζαν την ισότητα ανάμεσα στις θρησκευτικές ομάδες της αυτοκρατορίας και, κατά συνέπεια, ενίσχυαν την οικονομική, κοινωνική και πολιτική θέση των χριστιανών, ιδιαίτερα των Ελλήνων. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, σε συνδυασμό με τις νέες οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν σε πολλές περιοχές της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έδιναν σαφώς μεγαλύτερες ευκαιρίες στους ομογενείς από εκείνες που η Ελλάδα μπορούσε να προσφέρει.

**β) Αντιπολιτευτικοί όμιλοι :**

Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1850 έγινε φανερή μια συνολική δυσaréσκεια μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού λόγω της οικονομικής δυσπραγίας και της δυσλειτουργίας του πολιτικού συστήματος και συγκροτήθηκαν αντιπολιτευτικοί όμιλοι με εκσυγχρονιστικά κατά κύριο λόγο αιτήματα: ελεύθερες εκλογές, φορολογική μεταρρύθμιση με στόχο την ελάφρυνση των αγροτών, κρατικές επενδύσεις σε έργα υποδομής, ίδρυση αγροτικών τραπεζών, απλούστερη διοίκηση. Τα αιτήματα αυτά εξέφρασε σε μεγάλο βαθμό με την πολιτική του δράση ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος.

**γ) Εθνικό κόμμα:**

Το Εθνικό Κόμμα του Κ. Μαυρομιχάλη δεν διέφερε από το ραλλικό. Οι εκπρόσωποί του προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν τη συμμετοχή του αρχηγού τους στα πολιτικά πράγματα μετά το κίνημα του 1909. Υποστήριζαν την «Ανόρθωση», που κατά την εκτίμησή τους δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν οι Βενιζελικοί.

**A2.** α8, β1, γ11, δ5, ε6, στ12, ζ9, η7, θ4, ι2

**B1.**

**α) Λόγοι καταστρατήγησης συντάγματος:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 103-104: «Οι ηγεσίες των κομμάτων ... κοινωνικές συγκρούσεις».

**β) Μέσα καταστρατήγησης:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 104: «Γι' αυτούς τους λόγους ... κατά τις ανάγκες τους».

**γ) Βενιζελικά πραξικοπήματα 1933-1935:**

- Πλαστήρα 1933.
- Βενιζέλος, Μάρτιος 1935.

**B2.** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 15-16: «Στο μεταξύ η πρόοδος ... εθνικών κρίσεων» και σελ. 46: «Στον ιδεολογικό τομέα ... περιεχόμενο».

## ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

**Γ1.** Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων.

**α)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 121-122: «Αξίζει να δούμε ... αθρόα προσέλευση» + πηγές 1, 2, 3.

**β)** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ.122: «Οι ντόπιοι Συριανοί ... ορθοδόξων προσφύγων» + πηγή 4.

**Δ1.** Απαιτείται συνδυασμός ιστορικών γνώσεων και συνθετική αξιοποίηση όλων των στοιχείων των παραθεμάτων και του πίνακα.

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 35-36: «Η αλλαγή των ρυθμών ανάπτυξης ... να ολοκληρωθούν» + αξιοποίηση όλων των στοιχείων των πηγών και του πίνακα.

Επιμέλεια: Άρης Τσιαντόπουλος

## ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

1<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΟΜΑΔΑ Α

Α.1.

α. Λάθος

β. Λάθος

γ. Σωστή

δ. Λάθος

ε. Λάθος

Α.2.

I. γ

II. γ

## ΟΜΑΔΑ Β

Β.1.

Οι νέες τεχνολογίες δεν είναι πανάκεια, δηλαδή δεν είναι το μοναδικό μέσο για να σωθεί ο κόσμος από την υπανάπτυξη, τη φτώχεια ή την ανεργία. Από το 1979 είχε επισημανθεί από διάφορους μελετητές ότι η σύγχρονη κοινωνία έχει πετύχει μεγάλα ποσοστά τυπικής εγγραματοσύνης, αλλά συγχρόνως έχει παραγάγει καινούριες μορφές αναλφαβητισμού. Συχνά αυτός ο αναλφαβητισμός συνδέεται με τη μερική εξάπλωση της τεχνολογίας. Οι διαπιστώσεις αυτές ισχύουν κυρίως για τους φανατικούς χρήστες της λεγόμενης «κοινωνίας της γνώσης», αφού παρατηρείται ότι αυτοί δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα με ευχέρεια και με ακρίβεια, δεν μπορούν να θυμηθούν βασικά γεγονότα της ιστορίας της

χώρας τους ή δυσκολεύονται να κάνουν εύκολους, λογικούς, απλούς συλλογισμούς.

Αυτό συμβαίνει διότι τα παιδιά, πριν ακόμη ξεκινήσουν το σχολείο, είναι ήδη τηλεθεατές, έχουν δηλαδή κατακλυστεί από τις εικόνες της τηλεόρασης. Στη συνέχεια όμως, ως μαθητές πια, καλούνται να ενταχθούν σε μια μαθησιακή διαδικασία βασισμένη στον πολιτισμό της προφορικής και της γραπτής ομιλίας· καλούνται να κάνουν ανάλυση, σύνθεση, παραγωγή ή εκφορά του λόγου· καλούνται να σχολιάσουν, να κρίνουν ή να συγκρίνουν· καλούνται δηλαδή να συμμετάσχουν σε όλες αυτές τις μαθησιακές διαδικασίες που μπορούν να τα οδηγήσουν στη γνώση, ενώ είναι ήδη εξοικειωμένα με τον πολιτισμό της εικόνας. (σελ. 108).

## B.2.

Η χρήση του διαδικτύου και η παροχή εργασίας μέσω αυτού δημιούργησαν την τηλεργασία, την οποία μπορεί κανείς να συναντήσει με τις τρεις ακόλουθες μορφές:

- Η πρώτη μορφή μοιάζει με την εργασία-φασόν (με το κομμάτι) του 19ου αιώνα. Σ' αυτή την περίπτωση έχουμε ανεξάρτητους εργαζόμενους ή ελεύθερους επαγγελματίες που δε διαχωρίζουν το χώρο εργασίας από το χώρο του σπιτιού τους.
- Η δεύτερη μορφή διαφοροποιείται από την πρώτη λόγω της δικτύωσης που συνδέει τους υπολογιστές μεταξύ τους ή τους διαφορετικούς χώρους εργασίας σε μια πόλη, σε μια χώρα ή και σε ολόκληρο τον κόσμο. Σε μια μορφή πιο προχωρημένη η επιχείρηση δεν είναι παρά ένα τεράστιο, καλά δομημένο, δίκτυο πληροφόρησης. Οι εργαζόμενοι μπορούν δηλαδή να συνεργάζονται μέσω της τράπεζας δεδομένων.
- Η τελευταία μορφή τηλεργασίας λειτουργεί ως μια υπηρεσία της κεντρικής επιχείρησης. Αναφέρεται κυρίως στον τομέα των πωλήσεων και έχει αναπτυχθεί ως δίκτυο σε μη αστικές περιοχές. Με αυτό τον τρόπο δεν απαιτούνται και έξοδα ενοικίου για την επιχείρηση. (σελ. 114-115).



## ΟΜΑΔΑ Γ

## Γ.1.

Τι είναι η κοινωνικοποίηση; Είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο μαθαίνει και εσωτερικεύει τα διάφορα στοιχεία του πολιτισμού της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει, πράγμα που του επιτρέπει να διαμορφώσει τη δική του προσωπικότητα και να ενταχθεί στις διάφορες ομάδες. (σελ. 51)

Η κοινωνικοποίηση είναι, τέλος, μια διαδικασία οικοδόμησης της συλλογικής ταυτότητας. Η αίσθηση ότι ανήκουμε σε μια ομάδα μάς βοηθά να συγκροτήσουμε την αυτο-εικόνα μας, την οποία διαμορφώνουμε σε σχέση με τους συνανθρώπους μας και συγχρόνως τη μοιραζόμαστε με τα μέλη της ευρύτερης ή της στενότερης ομάδας στην οποία ανήκουμε. Κοινωνικοποιημένο θεωρείται ένα άτομο που εντάσσεται σε ομάδες (π.χ. συγγενείς, συνομήλικοι, συμμαθητές, συνάδελφοι κ.ά.) και αισθάνεται μέλος τους, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι είναι υποχρεωμένο να υποτάσσεται στις τυχόν υπέρμετρες απαιτήσεις τους. (σελ. 54)

## Γ.2.

Οι σύγχρονες κοινωνίες διακρίνονται από κάθε είδους συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα σ' αυτές και από τους διαφορετικούς τρόπους ζωής γύρω από τους οποίους οι πολίτες οργανώνουν τα συμφέροντά τους. Πολλά κινήματα, κόμματα και διάφορες ενώσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το ποιος θα έχει τη μεγαλύτερη επιρροή στην κοινωνία.

Σύμφωνα με το πλουραλιστικό μοντέλο οι πολιτικές αποφάσεις είναι αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών ανάμεσα σε αυτές τις διαφορετικές ενώσεις και ομάδες συμφερόντων. Καμία από αυτές τις ομάδες δε φαίνεται να κρατά στα χέρια της όλη τη δύναμη, η οποία μάλλον διαχέεται σε ολόκληρη την κοινωνία.

Οι θεωρητικοί του πλουραλιστικού μοντέλου (όπως ο Ρ. Νταλ, ο Ρ. Αρόν και ο Τζ. Γκαλμπρείθ) ισχυρίζονται ότι η δύναμη διαχέεται σε διάφορους τομείς, δηλαδή στον πνευματικό, το στρατιωτικό, τον οικονομικό, τον πολιτικό και το διοικητικό τομέα. Οι ελίτ των τομέων αυτών - είτε συνεργάζονται μεταξύ τους είτε ανταγωνίζεται ο ένας τον άλλον - εκφράζουν αιτήματα και πιέσεις της κοινωνικής βάσης. Κάθε ελίτ έχει τη δυνατότητα να ασκήσει βέτο και να ανατρέψει τις αποφάσεις των άλλων. Έτσι η εξουσία δεν ασκείται μόνο από μια διευθυντική τάξη (το επίπεδο Α της πυραμίδας του Μιλς) αλλά και από τις ελίτ των διαφόρων τομέων, όπως είναι οι διανοούμενοι, οι συγγραφείς και οι επιστήμονες, οι αρχηγοί του στρατού και της αστυνομίας, οι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής, οι ηγέτες των εργατικών συνδικάτων και των πολιτικών

κομμάτων, οι ανώτατοι υπάλληλοι στη διοικητική εξουσία. Στα πλουραλιστικά πολιτικά συστήματα οι έχοντες εξουσία χαλιναγωγούνται από τους νόμους, ελέγχονται θεσμικά από το κράτος, ενώ φαίνεται ότι οι διάφορες ομάδες συμφερόντων απολαμβάνουν ένα υψηλό ποσοστό αυτονομίας. (σελ. 142-143). Άλλες μορφές οργανωμένης πολιτικής δράσης είναι οι ομάδες πίεσης ή οι ομάδες συμφερόντων ή τα λόμπι. Οι θεωρίες για όλες αυτές τις οργανωμένες μορφές πολιτικής δράσης αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του πλουραλιστικού μοντέλου εξουσίας.

Πρόκειται για συνεκτικές κοινωνικές ομάδες που δραστηριοποιούνται οργανωμένα με σκοπό την προώθηση αιτημάτων και συμφερόντων. Η προώθηση των αιτημάτων τους γίνεται μέσω της πίεσης και της επιρροής που ασκούν κατά τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων. (σελ. 145).

## ΟΜΑΔΑ Δ

### Δ.1.

Ο Ντυρκέμ ήταν ο πρώτος κοινωνιολόγος που εισήγαγε τη στατιστική στις μελέτες του και συγκεκριμένα στο έργο του Η αυτοκτονία. Έδειξε ότι ορισμένες πλευρές της ανθρώπινης συμπεριφοράς -ακόμα και αυτές που τις χαρακτηρίζουμε προσωπικές- μπορεί να ερμηνευτούν κοινωνικά. Συνέλεξε δεδομένα από διάφορες χώρες, που αφορούσαν 26.000 περιπτώσεις αυτοκτονιών τις οποίες ταξινόμησε με βάση κάποιους κοινωνικούς παράγοντες όπως είναι το θρήσκευμα, η οικογενειακή και η εργασιακή κατάσταση. Ύστερα από ενδελεχή ανάλυση κατέδειξε ότι οι παράγοντες αυτοί ασκούν τεράστια επιρροή στην αυτοκαταστροφική συμπεριφορά των ανθρώπων, που φτάνει ως την αυτοκτονία. Εξάλλου, η προτροπή του: «μελετήστε τα κοινωνικά γεγονότα ως πράγματα» σήμαινε ότι η κοινωνική ζωή έπρεπε να αναλυθεί με την ίδια επιστημονική αυστηρότητα που χαρακτήριζε την ανάλυση των φυσικών φαινομένων. Αυτό που ήθελε να μελετήσει ο Ντυρκέμ ήταν το κατά πόσον τα ποσοστά και οι αιτίες αυτοκτονιών συνδέονταν με το βαθμό κοινωνικής ενσωμάτωσης των αυτοχείρων, αποκλείοντας κατ' αυτό τον τρόπο τους κλιματικούς και τους ψυχολογικούς παράγοντες. (σελ. 19).

Ο Βέμπερ υποστήριζε ότι οι άνθρωποι δρουν με βάση τη δική τους αντίληψη για τα πράγματα. Οι κοινωνιολόγοι πρέπει να ανακαλύψουν τα προσωπικά νοήματα και τις αξίες των ανθρώπων. Για να ανακαλύψουμε αυτά τα νοήματα, θα πρέπει να «μπούμε στη θέση του άλλου», να δούμε τα πράγματα από τη δική του οπτική γωνία. Μόνο έτσι θα καταλάβουμε την κοινωνική συμπεριφορά του και τις αιτίες της. Οι μορφές αυτές κοινωνικής πράξης είναι κατά τον Βέμπερ ιδεατοί τύποι,

έννοιες δηλαδή που καταγράφουν το νόημα της δράσης. Τους ιδεατούς τύπους κατασκευάζει ο ερευνητής ως εργαλεία για την κατανόηση των πραγματικών κοινωνικών πράξεων, αλλά και των κοινωνικών φαινομένων και διαδικασιών. Έτσι, για παράδειγμα, ο Βέμπερ κατέγραψε τους ιδεατούς τύπους όχι μόνον των κοινωνικών πράξεων, αλλά και τον ιδεατό τύπο της γραφειοκρατίας, της εξουσίας κτλ.

Με τη χρήση του ιδεατού τύπου της γραφειοκρατίας προσπαθούμε να ανιχνεύσουμε τις αποκλίσεις ανάμεσα στο πραγματικό φαινόμενο της γραφειοκρατίας (με τα προβλήματα ή τις δυσλειτουργίες της) και την ιδεατή εικόνα αυτής. (σελ. 20).

## Δ.2.

Ο όρος «κοινωνία της πληροφορίας» προέκυψε από την τεχνολογική ανάπτυξη των προηγμένων χωρών.

Η κοινωνία της πληροφορίας χαρακτηρίζεται εκτός των άλλων, από τη δυνατότητα γρήγορης συλλογής, αξιοποίησης, επεξεργασίας και μετάδοσης μεγάλου όγκου πληροφοριών. Έτσι, ως σημαντικότερα προσόντα για τους πολίτες των προηγμένων κοινωνιών θεωρούνται η εφευρετικότητα και η δημιουργικότητα. Αυτά τα προσόντα δίνουν το όπλο της ανταγωνιστικότητας στους πολίτες, αλλά και στα κράτη. Σε ό,τι αφορά τον πολίτη, είναι φανερό ότι τα συγκεκριμένα προσόντα τον βοηθούν στη συνεχή επαγγελματική του εξέλιξη. Όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα των κρατών πολλοί θεωρούν ότι διεξάγεται ένας ιδιόμορφος «πόλεμος» ανάμεσά τους σχετικά με την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος με στόχο αυτό να μπορεί να παράγει αξιοζήλευτη επιστημονική γνώση και να βοηθά τους νέους να λειτουργούν αποτελεσματικά σε μια «δικτυακή κοινωνία». (σελ. 102).

Αναμφισβήτητα, οι τεχνολογικοί μετασχηματισμοί βοήθησαν στην καθιέρωση νέων εκπαιδευτικών διαδικασιών και συστημάτων παροχής εκπαίδευσης, που εισάγουν καινούριες διδακτικές διαδικασίες, όπως είναι η εκπαίδευση από απόσταση (τηλεκπαίδευση).

Η εκπαίδευση από απόσταση μειώνει τον άμεσο και προσωπικό χαρακτήρα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ταυτόχρονα όμως καθιστά εφικτή τη σύνδεση των απομακρυσμένων περιοχών με τα αγαθά της εκπαίδευσης. (σελ. 102).

**Επιμέλεια: Κούρτης Ιωάννης**

**2<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ****ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ****ΟΜΑΔΑ Α****A.1.**

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Σωστή
- δ. Σωστή
- ε. Λάθος

**A.2.**

- I. β
- II. α

**ΟΜΑΔΑ Β****B.1.**

Ο Α. Κοντ θεωρεί ότι το κράτος είναι αποτέλεσμα της αύξησης του μεγέθους των κοινωνιών και κατά συνέπεια της πολυπλοκότητάς τους (όσο πιο μεγάλες πληθυσμιακά είναι οι κοινωνίες τόσο μεγαλύτερη ανάγκη έχουν από σύνθετες δομές διοίκησης). (σελ. 134).

**B.2.**

Το βασικό ερώτημα του πώς αναπτύσσεται το παιδί από τη στιγμή της γέννησής του και μετά έχει απασχολήσει τους επιστήμονες διάφορων κλάδων των ανθρωπιστικών επιστημών, οι οποίοι έχουν διατυπώσει σημαντικές θεωρίες δίνοντας έμφαση σε διαφορετικές πτυχές της προσωπικότητας. Ψυχίατροι όπως ο Φρόυντ (S. Freud), ο Πιαζέ (J. Piaget) και ο Έρικσον (E.H. Erikson), κοινωνιολόγοι της λειτουργιστικής προσέγγισης, όπως ο Ντυρκέμ (E. Durkheim κ.ά.), της μαρξιστικής σχολής, όπως ο Αλτουσέρ (L. Althusser κ.ά.), αλλά και της

συμβολικής αλληλεπίδρασης, όπως ο Μιντ (G.H. Mead κ.ά), φιλόσοφοι και παιδαγωγοί έχουν ασχοληθεί διεξοδικά με το θέμα της ανάπτυξης και της κοινωνικοποίησης του παιδιού. (σελ. 55)

## ΟΜΑΔΑ Γ

### Γ.1.

Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Κοντ αναγνωρίζεται ως ο «ανάδοχος» της κοινωνιολογίας, αφού ήταν αυτός που πρότεινε τον όρο «κοινωνιολογία» (sociologie) για τη νέα επιστήμη. Ο Κοντ πίστευε ότι αυτός ο νέος κλάδος θα μπορούσε να μας βοηθήσει στην κατανόηση της κοινωνίας, η οποία θα βασίζεται σε αυστηρές επιστημονικές αποδείξεις. Γι' αυτό προσπάθησε να θεμελιώσει τη νέα επιστήμη χρησιμοποιώντας τις μεθόδους και τους τρόπους παρατήρησης και ανάλυσης της φυσικής, καθώς πίστευε ότι με αυτό τον τρόπο η κοινωνιολογία θα μπορούσε να εξηγήσει με αυστηρό και αντικειμενικό τρόπο τα κοινωνικά φαινόμενα, την κοινωνική οργάνωση και τις κοινωνικές μεταβολές.

- Το θετικό στάδιο, στο οποίο ο άνθρωπος παρατηρεί τα φαινόμενα και ανακαλύπτει τους νόμους που τα διέπουν. Σ' αυτό το στάδιο κυριαρχούν οι επιστήμονες και οι επιχειρηματίες, ενώ η κυρίαρχη κοινωνική οντότητα είναι η ανθρωπότητα στο σύνολό της.

Ο Κοντ θεωρούσε ότι η κοινωνιολογία ήταν η ανώτερη μορφή του θετικού πνεύματος και μπορούσε να συμβάλει στην ευημερία της κοινωνίας, αν χρησιμοποιούσε την επιστημονική παρατήρηση, για να κατανοήσει, να προβλέψει και να ελέγξει την ανθρώπινη συμπεριφορά. Η προσέγγιση του Κοντ βοήθησε την εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης για την κοινωνία, σήμερα όμως δεν τυχάνει ευρύτερης αποδοχής μεταξύ των κοινωνιολόγων, διότι δεν μπορεί να εφαρμοστεί στις σημερινές κοινωνίες. (σελ. 17-18)

### Γ.2.

Η μαρξιστική οπτική θεωρεί ότι τόσο η ελιτίστικη όσο και η πλουραλιστική άποψη συγκαλύπτουν την πραγματικότητα ή ενισχύουν την αυταπάτη της ύπαρξης αυτόνομου πολιτικού πεδίου.

Ο Μαρξ ισχυρίστηκε ότι το κράτος υπηρετεί τα συμφέροντα των κυρίαρχων τάξεων και χάρη στους θεσμικούς μηχανισμούς καταστολής που διαθέτει μπορεί να ασκεί την εξουσία του στα εργατικά στρώματα. Οι κυριότεροι μηχανισμοί καταστολής που χρησιμοποιεί το κράτος είναι η αστυνομία, ο στρατός, τα δικαστήρια, οι φυλακές.

Οι μεταγενέστεροι, με επικεφαλής τον Λ. Αλτουσέρ (L. Althusser, 1918-1990), επηρεασμένοι από τη σκέψη του Μαρξ προσέθεσαν στους μηχανισμούς καταστολής και τους ιδεολογικούς μηχανισμούς με τους οποίους το κράτος αναπαράγει την κυρίαρχη ιδεολογία. Οι ιδεολογικοί μηχανισμοί, είτε δημόσιοι είτε ιδιωτικοί, λειτουργούν με βάση την πειθώ και την προπαγάνδα. Σ' αυτούς τους μηχανισμούς κατατάσσουν οι μαρξιστές το σχολείο, την οικογένεια, την κοινωνική ασφάλεια, τον έλεγχο των ανηλίκων παραβατών κ.ά.

Ο πολιτικός ιδεολογικός μηχανισμός υπηρετείται απότα διάφορα κόμματα, ενώ ο ιδεολογικός μηχανισμός πληροφόρησης του κοινού από τον τύπο, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση κτλ. Οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους επιτρέπουν την αναπαραγωγή των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων και δημιουργήθηκαν, σύμφωνα με τον Λ. Αλτουσέρ, επειδή οι μηχανισμοί καταστολής δεν αρκούν για να διασφαλίσουν την ηγεμονία της κυρίαρχης τάξης. (σελ. 143).

## ΟΜΑΔΑ Δ

### Δ.1.

- Η πρώτη διαφορά είναι ότι η κοινωνική θεωρία φιλοδοξεί να είναι πιο συστηματική σε ό,τι αφορά την εμπειρία, αλλά και τις ιδέες. Η συστηματοποίηση υπόκειται στους κανόνες της λογικής: δηλαδή οι ιδέες σε μία θεωρία πρέπει να απορρέουν η μία από την άλλη και όχι να αναιρούν η μία την άλλη. Πρέπει να έχουν σχέσεις λογικής ακολουθίας.
- Η δεύτερη διαφορά αφορά τα λεγόμενα «δευτερογενή» προβλήματα, που εμφανίζονται κατά τη διαδικασία της λογικής διάταξης των ιδεών της κοινωνικής θεωρίας και τα οποία εκτιμούμε ότι συνδέονται με το φαινόμενο που προσπαθούμε να εξηγήσουμε. Για παράδειγμα, για να μελετήσουμε το φαινόμενο της ανεργίας, θα πρέπει να εξετάσουμε το θέμα της αγοράς εργασίας και των επαγγελματιών που έχουν ζήτηση, την κατάρτιση που πιθανώς απαιτείται για την άσκηση αυτών των επαγγελματιών και τέλος τη σχετική εκπαίδευση και τα ιδρύματα όπου αυτή παρέχεται.
- Η τρίτη διαφορά σχετίζεται με το γεγονός ότι στη θεωρητική προσέγγιση ενός θέματος δεν είναι απαραίτητη η βιωματική σχέση με αυτό ή η άμεση εμπειρία. Δεν πιστεύουμε μόνο ό,τι βλέπουμε με τα μάτια μας. Αν πράγματι συνέβαινε αυτό τότε κανείς δε θα δεχόταν, λόγου χάριν, ότι η γη είναι στρογγυλή (για να δανειστούμε ένα παράδειγμα από το φυσικό κόσμο).

• Η τέταρτη διαφορά είναι ότι η κοινωνική θεωρία έρχεται συχνά να ανατρέψει αυτά που ισχυρίζεται μια απλοποιημένη και συχνά μη ορθολογική κατανόηση της πραγματικότητας. (σελ. 16).

## Δ.2.

Οι μορφές κοινωνικής πράξης είναι κατά τον Βέμπερ ιδεατοί τύποι, έννοιες δηλαδή που καταγράφουν το νόημα της δράσης. Τους ιδεατούς τύπους κατασκευάζει ο ερευνητής ως εργαλεία για την κατανόηση των πραγματικών κοινωνικών πράξεων, αλλά και των κοινωνικών φαινομένων και διαδικασιών. Έτσι, για παράδειγμα, ο Βέμπερ κατέγραψε τους ιδεατούς τύπους όχι μόνον των κοινωνικών πράξεων, αλλά και τον ιδεατό τύπο της γραφειοκρατίας, της εξουσίας κτλ. (σελ. 20)

Η γραφειοκρατία, ως ορθολογικός τρόπος δράσης, ρυθμίζει τις σχέσεις των ανθρώπων με το κράτος στη βάση κάποιων κανόνων. Με τη χρήση του ιδεατού τύπου της γραφειοκρατίας προσπαθούμε να ανιχνεύσουμε τις αποκλίσεις ανάμεσα στο πραγματικό φαινόμενο της γραφειοκρατίας (με τα προβλήματα ή τις δυσλειτουργίες της) και την ιδεατή εικόνα αυτής. Σημειώνουμε ότι η έννοια της γραφειοκρατίας στη σκέψη του Βέμπερ δεν ήταν αρνητικά φορτισμένη, όπως είναι στις μέρες μας. (σελ. 20).

Όσοι μελετούν τις πολιτικές μορφές οργάνωσης της κοινωνίας, όταν αναφέρονται στην έννοια της δύναμης, τη διακρίνουν από την εξουσία. Η δύναμη αποτελεί στοιχείο όλων των κοινωνικών σχέσεων και προσδιορίζεται ως η ικανότητα των ατόμων ή των ομάδων να επιβάλουν τη θέλησή τους ή να εκφράσουν τα συμφέροντά τους (να διαμαρτυρηθούν, να ασκήσουν πίεση εκεί που πρέπει, να κηρύξουν απεργία κ.ά.).

Ο Βέμπερ όρισε τη δύναμη ως την ικανότητα άσκησης ελέγχου της συμπεριφοράς. Υπάρχουν άνθρωποι που μπορούν να παρακινούν τα πλήθη, να επηρεάζουν ή και να αλλάζουν τις απόψεις των ακροατών τους, να «δίνουν ταυτότητα» σε ένα κοινωνικά ανομοιογενές πλήθος, άνθρωποι δηλαδή που είναι προσωπικότητες με μεγάλη επιρροή. (σελ. 134).

Η εξουσία, ορίζεται ως η νόμιμη χρήση της βίας (συνήθως από μέρους του κράτους).

Ένα άλλο είδος δύναμης κατά το Γερμανό κοινωνιολόγο είναι η κοινωνική επιβολή ή η εξουσία. Η εξουσία απαιτεί τη χρήση βίας (καταναγκασμού) ή την απειλή χρήσης βίας για την άσκηση ελέγχου. (σελ. 134).

Επιμέλεια: Κούρτης Ιωάννης

**3<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ****ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ****ΟΜΑΔΑ Α****A.1.**

α. Λάθος

β. Λάθος

γ. Σωστή

δ. Λάθος

ε. Σωστή

**A.2.**

I. β

II. δ

**ΟΜΑΔΑ Β****B.1.**

Ένα άλλο είδος δύναμης κατά το Γερμανό κοινωνιολόγο είναι η κοινωνική επιβολή ή η εξουσία. Η εξουσία απαιτεί τη χρήση βίας (καταναγκασμού) ή την απειλή χρήσης βίας για την άσκηση ελέγχου. Βέβαια, στις οργανωμένες κοινωνίες δυτικού τύπου στις οποίες ζούμε η χρήση φυσικής βίας από ιδιώτη ή ακόμη από οργανωμένη ομάδα είναι παράνομη. Η μόνη αρχή που νομιμοποιείται να ασκήσει βία είναι η κεντρική πολιτική αρχή και οι μηχανισμοί της, στους οποίους εμπιστεύεται το δικαίωμα αυτό. Αυτή η κεντρική πολιτική αρχή είναι το κράτος, που κατέχει, σύμφωνα με τον Βέμπερ, το μονοπώλιο της έννομης βίας. Έτσι, ορίζει το κράτος ως την «κοινότητα των ανθρώπων η οποία αξιώνει (αποτελεσματικά) το μονοπώλιο στη χρήση της νόμιμης φυσικής βίας μέσα σε



ένα ορισμένο έδαφος» (M. Weber, 1996: 45). Η δημιουργία του κράτους είναι μια διαδικασία συνεχούς ορθολογικοποίησης, της οποίας τα χαρακτηριστικά κατά τον Βέμπερ είναι τα εξής:

- συγκρότηση ενός σώματος μόνιμων και ειδικών υπαλλήλων (γραφειοκρατία),
- ορισμός μόνιμων διαδικασιών διαχείρισης και ελέγχου,
- προσδιορισμός μιας εμφανούς ιεραρχίας αρμοδιοτήτων. (σελ. 134)

## B.2.

Ως κοινωνικές τάξεις ορίζονται οι κοινωνικές ομάδες των οποίων τα μέλη έχουν την ίδια θέση ως προς τα μέσα παραγωγής (ιδιοκτήτες ή όχι), ένα σχετικά κοινό τρόπο ζωής και την αίσθηση ότι ανήκουν στην ίδια ομάδα. Η έννοια της κοινωνικής τάξης προσεγγίζεται από διαφορετικές θεωρίες.

Ο Μαρξ, παρατηρώντας την εξαθλίωση των εργατών στην Αγγλία στα μέσα του 19ου αιώνα, αναδεικνύει την αντίθεση ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις (εργατική - αστική). Αυτό που διαφοροποιεί τις δύο τάξεις δεν είναι το εισόδημα, η φύση της εργασίας (χειρωνακτική ή όχι) ή η άσκηση των διαφορετικών επαγγελματιών, αλλά η θέση κάθε τάξης στη διαδικασία της παραγωγής. Η αστική τάξη είναι ιδιοκτήτρια των μέσων παραγωγής, ενώ η εργατική τάξη το μόνο που κατέχει (και πουλά έναντι ενός μισθού) είναι η εργατική δύναμη. (σελ. 118).

Από την άλλη πλευρά, ο Βέμπερ διακρίνει τρεις τύπους κοινωνικής διαστρωμάτωσης: Ο τρίτος τύπος κοινωνικής διαστρωμάτωσης είναι αυτός των κοινωνικών τάξεων. Η κοινωνική τάξη αναφέρεται ως ένα σύνολο ατόμων που έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στην αγορά, έχουν δηλαδή κοινά οικονομικά συμφέροντα, τα οποία φροντίζουν να τα υπερασπίζονται. (σελ. 119)

## ΟΜΑΔΑ Γ

### Γ.1.

Η κοινωνιολογική θεώρηση ή οπτική μάς καθιστά ικανούς να αναπτύξουμε την «κοινωνιολογική φαντασία». Η «κοινωνιολογική φαντασία» είναι ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Αμερικανό κοινωνιολόγο Τ. Ρ. Μιλς και σημαίνει την ικανότητα των ατόμων να συνδέουν αυτό που συμβαίνει στην προσωπική τους ζωή με τα ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα. Αυτή η σύνδεση γίνεται εφικτή, όταν μπορέσουμε να σκεφτούμε τον εαυτό μας από κάποια απόσταση, όταν τον παρατηρήσουμε έξω από την καθημερινή μας ρουτίνα. (σελ. 15).

Ο Μιντ συνέβαλε στη διχοτόμηση του εαυτού στο «εμέ» και το «εγώ». Ο «εαυτός» αποδίδεται με την έννοια του κοινωνικού «εμέ» (Me) σε αντιδιαστολή με το ψυχικό «εγώ» (I). «Το Εμέ αποτελεί τη σταθερή δομή του Εαυτού, σε αντίθεση με το Εγώ το οποίο αποτελεί την αυθόρμητη πλευρά του» (Χρ. Νόβα-Καλτσούνη, 2000:212). Το «εμέ» αντιπροσωπεύει την κοινωνία, δηλαδή όλο εκείνο το σύστημα των προτύπων και των αξιών που αφομοιώνονται με την κοινωνικοποίηση. Το «εγώ» αντιπροσωπεύει τις παρορμήσεις του ατόμου, το αυθόρμητο και απρόβλεπτο μέρος του κοινωνικού του εαυτού. (σελ. 57-58).

## Γ.2.

Αυτό που δείχνει τη μετάβαση από τη βιομηχανική στη μεταβιομηχανική κοινωνία είναι η παραγωγή και η αξιοποίηση της πληροφορίας και της γνώσης, οι οποίες με τη σειρά τους προκάλεσαν την αλματώδη ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών. Οι νέες τεχνολογίες (εξελιγμένοι υπολογιστές, ρομποτική, τηλεπικοινωνιακοί δορυφόροι) είναι τα επιτεύγματα της μεταβιομηχανικής κοινωνίας. Σε αυτή την κοινωνία η πληροφορία δείχνει να είναι το «κλειδί» για τη μεγαλύτερη ανάπτυξη, για την αύξηση της παραγωγικότητας και για την ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων. Δείχνει όμως να είναι το «κλειδί» και για σημαντικές αλλαγές στον τρόπο διοίκησης αλλά και διαχείρισης των επιχειρήσεων, των οργανισμών κτλ. Γι' αυτό το λόγο η συσσώρευση των πληροφοριών θεωρείται εξίσου σημαντική με τη συσσώρευση του κεφαλαίου, αφού, όσο η γνώση επεκτείνεται, τόσο οι κατέχοντες γίνονται πλουσιότεροι. Πολλοί μελετητές ισχυρίζονται ότι η μεταβιομηχανική κοινωνία σηματοδοτεί μια φάση στην ιστορία κατά την οποία γίνεται εφικτή η αξιοποίηση της ανθρώπινης ευφυΐας και λογικής κατά τρόπο επιστημονικό και συστηματικό, γεγονός που οδήγησε στην παραγωγή των τεχνολογιών της πληροφορικής και της επικοινωνίας.

Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, όπως η βιομηχανική κοινωνία οργανώθηκε και λειτούργησε γύρω από τη συσσώρευση του κεφαλαίου, των επενδύσεων και της παραγωγής, κατά έναν ανάλογο τρόπο η λεγόμενη μεταβιομηχανική κοινωνία οργανώθηκε και λειτούργησε γύρω από τον τομέα της γνώσης. Φυσικά καμιά οικονομική διαδικασία και κανενός είδους παραγωγή δεν είναι εφικτές χωρίς ένα ελάχιστο επίπεδο τεχνογνωσίας. Στη μεταβιομηχανική κοινωνία όμως -και εξαιτίας της επιστημονικής ανάπτυξης- η γνώση έγινε το σταυροδρόμι για την οργάνωση του συνόλου σχεδόν των οικονομικών και των κοινωνικών σχέσεων. «Ενώ η βιομηχανική κοινωνία εστίαζε στο εργοστάσιο ως κύρια πηγή

προϊόντων, η μεταβιομηχανική κοινωνία εστιάζει στο πανεπιστήμιο ως κύρια πηγή θεωρητικής γνώσης»

(E. Etzioni Halevy, 1999:49). Έτσι, παρατηρείται ότι η ανάπτυξη της γνώσης και της βιομηχανίας της πληροφορίας σηματοδοτεί τη σύγχρονη κοινωνία. Είναι φανερό από τις μελέτες που αφορούν τα πρώτα βήματα της βιομηχανικής επανάστασης ότι η βιομηχανική κοινωνία χαρακτηρίζεται από τη σύγκρουση εργοδοτών και εργαζομένων. Η σύγκρουση αυτή, που οδήγησε στην ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος (με τη διατύπωση αιτημάτων που αφορούν το ύψος των ημερομισθίων, την ασφάλεια των εργαζομένων, αλλά και τις συνθήκες εργασίας), συνεχίζεται. Βέβαια το πλαίσιο των διεκδικήσεων έχει αλλάξει (π.χ. αλλαγές που επήλθαν στο εργασιακό περιβάλλον λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων), όμως και στη μεταβιομηχανική κοινωνία μπορούμε να μιλάμε για συγκρούσεις εργοδοτών και εργαζομένων. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι στη μεταβιομηχανική κοινωνία πολλαπλασιάστηκαν οι «φωνές» και οι διεκδικήσεις διάφορων κοινωνικών ομάδων ή μειονοτήτων (όπως π.χ. των γυναικών, των μεταναστών κ.ά.), οι οποίες οδήγησαν στην αναγνώριση συγκεκριμένων πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των ομάδων αυτών. (σελ. 35-36).

## ΟΜΑΔΑ Δ

## Δ.1.

Ο Ντυρκέμ ήταν ο πρώτος κοινωνιολόγος που εισήγαγε τη στατιστική στις μελέτες του και συγκεκριμένα στο έργο του Η αυτοκτονία. Έδειξε ότι ορισμένες πλευρές της ανθρώπινης συμπεριφοράς -ακόμα και αυτές που τις χαρακτηρίζουμε προσωπικές- μπορεί να ερμηνευτούν κοινωνικά.

Συνέλεξε δεδομένα από διάφορες χώρες, που αφορούσαν 26.000 περιπτώσεις αυτοκτονιών τις οποίες ταξινόμησε με βάση κάποιους κοινωνικούς παράγοντες όπως είναι το θρήσκευμα, η οικογενειακή και η εργασιακή κατάσταση. Ύστερα από ενδελεχή ανάλυση κατέδειξε ότι οι παράγοντες αυτοί ασκούν τεράστια επιρροή στην αυτοκαταστροφική συμπεριφορά των ανθρώπων, που φτάνει ως την αυτοκτονία. Εξάλλου, η προτροπή του: «μελετήστε τα κοινωνικά γεγονότα ως πράγματα» σήμαινε ότι η κοινωνική ζωή έπρεπε να αναλυθεί με την ίδια επιστημονική αυστηρότητα που χαρακτήριζε την ανάλυση των φυσικών φαινομένων. Αυτό που ήθελε να μελετήσει ο Ντυρκέμ ήταν το κατά πόσον τα ποσοστά και οι αιτίες αυτοκτονιών συνδέονταν με το βαθμό κοινωνικής ενσωμάτωσης των αυτοχείρων, αποκλείοντας κατ' αυτό τον τρόπο τους κλιματικούς και τους ψυχολογικούς παράγοντες. (σελ. 19).

Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Κοντ αναγνωρίζεται ως ο «ανάδοχος» της κοινωνιολογίας, αφού ήταν αυτός που πρότεινε τον όρο «κοινωνιολογία» (sociologie) για τη νέα επιστήμη. Ο Κοντ πίστευε ότι αυτός ο νέος κλάδος θα μπορούσε να μας βοηθήσει στην κατανόηση της κοινωνίας, η οποία θα βασίζεται σε αυστηρές επιστημονικές αποδείξεις. Γι' αυτό προσπάθησε να θεμελιώσει τη νέα επιστήμη χρησιμοποιώντας τις μεθόδους και τους τρόπους παρατήρησης και ανάλυσης της φυσικής, καθώς πίστευε ότι με αυτό τον τρόπο η κοινωνιολογία θα μπορούσε να εξηγήσει με αυστηρό και αντικειμενικό τρόπο τα κοινωνικά φαινόμενα, την κοινωνική οργάνωση και τις κοινωνικές μεταβολές.

Στο θετικό στάδιο, άνθρωπος παρατηρεί τα φαινόμενα και ανακαλύπτει τους νόμους που τα διέπουν. Σ' αυτό το στάδιο κυριαρχούν οι επιστήμονες και οι επιχειρηματίες, ενώ η κυρίαρχη κοινωνική οντότητα είναι η ανθρωπότητα στο σύνολό της.

Ο Κοντ θεωρούσε ότι η κοινωνιολογία ήταν η ανώτερη μορφή του θετικού πνεύματος και μπορούσε να συμβάλει στην ευημερία της κοινωνίας, αν χρησιμοποιούσε την επιστημονική παρατήρηση, για να κατανοήσει, να προβλέψει και να ελέγξει την ανθρώπινη συμπεριφορά. Η προσέγγιση του Κοντ βοήθησε την εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης για την κοινωνία, σήμερα όμως δεν τυχάνει ευρύτερης αποδοχής μεταξύ των κοινωνιολόγων, διότι δεν μπορεί να εφαρμοστεί στις σημερινές κοινωνίες. (σελ. 17-18).

## Δ.2.

Ο καπιταλισμός υπήρξε από την αρχή ένα γιγάντιο εργαστήριο πειραματισμού για την αύξηση της παραγωγικότητας. Ερευνητές (μηχανικοί της εποχής) όπως ο Τέιλορ προσπάθησαν να κάνουν τις ομάδες των εργαζομένων να δουλέψουν όσο γίνεται πιο γρήγορα και πιο αποδοτικά, με αποτέλεσμα να επινοηθούν διαφορετικές κατά καιρούς τεχνικές οργάνωσης της εργασίας. Ο Τέιλορ (F.W Taylor, 1856-1915) προτείνει την ορθολογικοποίηση των εργασιών στα εργοστάσια της Αμερικής, κατανέμοντας την εργασία:

- οριζόντια, έτσι ώστε κάθε εργάτης να εκτελεί μέρος της συνολικής εργασίας,
- κάθετα, έτσι ώστε να διαχωρίζεται η σύλληψη της οργάνωσης της εργασίας από την εκτέλεσή της. Επειδή οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να κάνουν οι ίδιοι την επιστημονική ανάλυση της εργασίας τους, το συγκεκριμένο έργο ανατίθεται στους ειδικούς. Έτσι, οι εργάτες γίνονται πιο αποτελεσματικοί αφού μπορούν να περιοριστούν στην επανάληψη μερικών απλών κινήσεων. Στον Τέιλορ ανήκει η φράση «ο σωστός άνθρωπος στη σωστή θέση».

Ο Φορντ (H. Ford, 1863-1947) ακολουθώντας τα βήματα του Τέιλορ, προσθέτει στην οργάνωση της εργασίας το σύστημα της σειράς συναρμολόγησης. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο εργαζόμενος εκτελεί μια μηχανοποιημένη εργασία. Δεν είναι δηλαδή οι εργάτες που μετακινούνται στο χώρο δουλειάς εκτελώντας συγκεκριμένες εργασίες, αλλά τα κομμάτια που πρόκειται να συναρμολογηθούν τα οποία μεταφέρονται μπροστά στον εργαζόμενο. Οι εφαρμογές του τειλορικού και στη συνέχεια του φορντικού συστήματος οργάνωσης της εργασίας επέτρεψαν:

- τη μείωση του μη ωφέλιμου εργάσιμου χρόνου (π.χ. του χρόνου που ξοδεύεται για συνομιλίες μεταξύ των εργαζομένων),
- τη μείωση του χειρωνακτικού προσωπικού,
- την αύξηση του ρυθμού εργασίας,
- τη μαζική παραγωγή αγαθών (όπως το αυτοκίνητο Ford-T του 1908, χωρίς διαφοροποιήσεις στη μορφή ή το χρώμα),
- τη δυνατότητα μαζικής ενσωμάτωσης στο εργατικό δυναμικό των μη καταρτισμένων μεταναστών, που ήταν Ευρωπαίοι αγροτικής καταγωγής, συχνά αναλφάβητοι,
- τη μηχανοποίηση των εργοστασίων.

Οι κοινωνικοί επιστήμονες της δεκαετίας του 1930 άσκησαν κριτική στον τειλορισμό, αφού η ανία και η επανάληψη των κινήσεων απομόνωναν τον εργαζόμενο και καθιστούσαν τον ίδιο ένα εξάρτημα της μηχανής (αλλοτρίωση) και την εργασία του μονότονη. Ισχυρίστηκαν, όπως ο Ε. Μάγιο (E. Mayo, 1880-1949), ο οποίος πραγματοποίησε πειράματα σε ομάδες εργαζομένων, ότι η

αύξηση της παραγωγικότητας δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με την εντατικοποίηση και την επανάληψη των κινήσεων αλλά με τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Συγκεκριμένα, τα πειράματα του Μάγιο έδειξαν ότι η βελτίωση της παραγωγικότητας πραγματοποιείται όταν οι εργαζόμενοι έχουν την αίσθηση ότι ανήκουν σε μια ομάδα, όταν υπάρχουν καλές σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας, όταν αισθάνονται ότι η γνώμη και τα συναισθήματά τους έχουν αξία για την επιχείρηση. Οι έρευνες του Μάγιο σηματοδότησαν την απαρχή του θεωρητικού μοντέλου των «ανθρώπινων σχέσεων» στο εργασιακό περιβάλλον. Με αφορμή το πείραμα του Μάγιο ξεκίνησε μια δριμεία κριτική στο τεϊλορικό-φορντικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας και της παραγωγής, με κύριο άξονα τον αποκλεισμό από την εργασιακή διαδικασία των δημιουργικών ικανοτήτων του ατόμου, όπως είναι η φαντασία, η συνθετική ικανότητα, η κριτική σκέψη, το πνεύμα συνεργασίας. (σελ. 112-113).

Επιμέλεια: Κούρτης Ιωάννης

4<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΟΜΑΔΑ Α

A.1.

α. Λάθος

β. Λάθος

γ. Λάθος

δ. Λάθος

ε. Λάθος

A.2.

I. γ

II. α

## ΟΜΑΔΑ Β

B.1.

Σύμφωνα με ένα βασικό ταξινομικό σχήμα, οι αγροτικές κοινωνίες συναντώνται κάτω από διαφορετικά κοινωνικά συστήματα. στις Δουλοκτητικές αγροτικές κοινωνίες (όπως στην Αρχαία Ελλάδα, στη Ρώμη, και, κατά τους νεότερους χρόνους στις νότιες πολιτείες των Η.Π.Α. καθώς και στη Λατινική Αμερική), οι οποίες στήριζαν την παραγωγή τους σε ένα ευρύ στρώμα καλλιεργητών που δεν αμείβονταν για την εργασία τους, θεωρούνταν <<εργαλεία>> και <<εξαρτήματα>> της γης και ονομάζονταν δούλοι. (σελ. 31-32).

Στην Αρχαία Αθήνα οι κτηματίες και οι <<δημιουργοί>> (οι τεχνίτες που παρήγαν για το δήμο, την αγορά δηλαδή) ανέθεταν ένα μέρος της χειρωνακτικής κυρίως εργασίας στους δούλους. Οι δούλοι πάντως εργάζονταν τόσο ως τεχνίτες-δημιουργοί στα εργαστήρια όσο και ως απλοί χειρώνακτες. Η χειρωνακτική

εργασία θεωρούνταν κάτι το απαξιώτικο για τον Αθηναίο πολίτη. Ο χειρώνακτας χαρακτηρίζεται με αποστροφή ως «βάνανυσος», ενώ αντίθετα υπήρχε κοινωνική καταξίωση για όσους είχαν ενασχολήσεις πνευματικού περιεχομένου. Συγγενικές με τις αντιλήψεις των αρχαίων Αθηναίων ήταν και αυτές των Ρωμαίων, με έκδηλη την απαξίωση προς τα επαγγέλματα των τεχνιτών, επειδή αυτά δε συνεισέφεραν στην πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου. (σελ. 109)

## B.2.

Αναμφισβήτητα, οι τεχνολογικοί μετασχηματισμοί βοήθησαν στην καθιέρωση νέων εκπαιδευτικών διαδικασιών και συστημάτων παροχής εκπαίδευσης, που εισάγουν καινούριες διδακτικές διαδικασίες, όπως είναι η εκπαίδευση από απόσταση (τηλεκπαίδευση).

Η εκπαίδευση από απόσταση μειώνει τον άμεσο και προσωπικό χαρακτήρα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ταυτόχρονα όμως καθιστά εφικτή τη σύνδεση των απόμακρυσμένων περιοχών με τα αγαθά της εκπαίδευσης. Ωστόσο, οι τεχνολογικοί αυτοί μετασχηματισμοί αφενός άλλαξαν την ίδια την εκπαιδευτική πράξη, αφού αμφισβητείται πια ο κλασικός τρόπος διδασκαλίας με επίκεντρο τη σχέση εκπαιδευτικού/μαθητή και αφετέρου καθιστούν απαραίτητη την αναπροσαρμογή της εκπαιδευτικής πράξης και τον προσανατολισμό της προς νέες μεθόδους μάθησης, στις οποίες κυρίαρχη θέση θα έχει η μηχανή και όχι ο άνθρωπος. (σελ. 102-103).

## ΟΜΑΔΑ Γ

### Γ.1.

Ο Βέμπερ (M. Weber, 1864-1920) θεωρούσε ότι η θρησκευτική συμπεριφορά είναι στην ουσία προσανατολισμένη προς τον επίγειο κόσμο. Σύμφωνα με τον Βέμπερ, η εμφάνιση του προτεσταντισμού, ο οποίος έδινε έμφαση στις αξίες της ασκητικής ζωής, της αποταμίευσης, της σκληρής εργασίας και της επένδυσης, συνδέεται ιστορικά με την ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Ευρώπη.

Είναι προφανές επομένως ότι η θρησκεία μπορεί να επηρεάσει τον οικονομικό και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των ανθρώπων. (σελ. 61).

Το Μεσαίωνα (κατά τον οποίο μετασχηματίζονται οι αντιλήψεις για την εργασία) υπάρχουν τα μοναστικά τάγματα, τα οποία μετατρέπονται σε κέντρα συστηματικής και πειθαρχημένης εργασίας των μοναχών και αποτελούν, ως ένα βαθμό, υπόδειγμα για τη μετέπειτα εργοστασιακή οργάνωση της εργασίας. Η μεσαιωνική πόλη ήταν αυτή που επώασε τη νέα αντίληψη για την εργασία μετά τη σταδιακή αποδιάρθρωση των φεουδαρχικών δομών. Με τις δραστηριότητες



των τεχνιτών στην οικοτεχνία, τις συντεχνίες και τα μπουλούκια η εργασία αποκτά, κατά το 18ο και κυρίως το 19ο αιώνα, το περιεχόμενο μιας δημιουργικής δραστηριότητας. (σελ. 109).

Ο Γερμανός κοινωνιολόγος Μ. Βέμπερ κατέδειξε πώς ο προτεσταντισμός συνέβαλε στην ανάπτυξη της ιδέας του «μόχθου» και της αφοσίωσης του ατόμου στην εργασία του. Στον Λούθηρο βρίσκουμε την άποψη ότι το καθήκον που εκπληρώνεται στις επίγειες συναλλαγές-ανάλογα με τη θέση που έχει το άτομο μέσα στην κοινωνία- αποτελεί την ευγενέστερη ηθική δραστηριότητα. (σελ. 110).

## Γ.2.

Σύμφωνα με τον Φρόυντ, η προσωπικότητα του ατόμου αποτελείται από τρία μέρη:

- Το «εκείνο» (id), το οποίο περιλαμβάνει τα βιολογικά ένστικτα και τις ροπές και λειτουργεί με βάση την άμεση ικανοποίηση των αναγκών (το ασυνείδητο).
- Το «υπερεγώ» (superego), το οποίο αποτελεί το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς που η κοινωνία επιβάλλει στα μέλη της.
- Το «εγώ» (ego), που αποτελεί τη συνειδητή πλευρά της προσωπικότητας, τις ψυχικές λειτουργίες με τις οποίες το άτομο ενεργεί. Το «εγώ» έχει ως βάση την πραγματικότητα. Αυτό σημαίνει ότι ρυθμίζεται από τις εσωτερικές παρορμήσεις του «εκείνου», αλλά και από τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις που επιβάλλει η κοινωνία. Από το «εκείνο», δηλαδή το ασυνείδητο, αναδύονται οι παρορμήσεις, τα ένστικτα και οι βιολογικές ορμές, οι οποίες συχνά συγκρούονται με το «υπερεγώ», δηλαδή την κοινωνία και τον πολιτισμό. Για να μπορέσει το άτομο να αντιμετωπίσει καταστάσεις που του προκαλούν ένταση και άγχος, καταφεύγει συχνά σε μηχανισμούς άμυνας. Ο Φρόυντ έχει περιγράψει έναν αριθμό αμυντικών μηχανισμών, οι οποίοι είναι κυρίως έργο του «εγώ». Λειτουργούν όμως υποσυνείδητα και αποσκοπούν στην εξασφάλιση μιας ισορροπίας μεταξύ των τριών μερών της προσωπικότητας. Επομένως το «εγώ» λειτουργεί συχνά ως εξισορροπητικός μηχανισμός ανάμεσα στο «εκείνο» και το «υπερεγώ». (σελ. 56).

## ΟΜΑΔΑ Δ

## Δ.1.

Η κοινωνικοποίηση του ατόμου, η οποία πραγματοποιείται από την οικογένεια, το σχολείο και πολυάριθμους άλλους φορείς (π.χ. ομάδα συνομηλίκων, Μ.Μ.Ε. κ.ά.), είναι μια πολύπλοκη διαδικασία που επιτελείται μέσω ψυχο-κοινωνικών μηχανισμών, όπως είναι:

- Η μάθηση (απόκτηση συνθηκών, τρόπων συμπεριφοράς). Το άτομο προσλαμβάνει από το κοινωνικό του περιβάλλον (το στενό ή το ευρύτερο) παραστάσεις και στη συνέχεια εναρμονίζει τη συμπεριφορά του ανάλογα με αυτές. Μαθαίνει δηλαδή από το κοινωνικό περιβάλλον τι είναι καλό ή κακό, ποια είναι η σημασία των συμβολισμών και των μηνυμάτων που εκπέμπονται από τους άλλους, ποια συμπεριφορά είναι ενδεδειγμένη σε μια συγκεκριμένη περίπτωση κτλ. Σημαντικό ρόλο στη μάθηση ασκούν οι ικανότητες και οι κλίσεις ή οι ροπές του ατόμου, καθώς και ο τρόπος αντίδρασης (ενθαρρυντικός ή αποθαρρυντικός) του κοινωνικού περιβάλλοντος στη συμπεριφορά του.
- Η ταύτιση (υιοθέτηση συμπεριφορών και ρόλων που οδηγούν το παιδί στο να αναγνωρίζει τον εαυτό του σε ένα δάσκαλο, σε έναν αθλητή ή σε έναν από τους δύο γονείς). Η ταύτιση συντελεί στην απόκτηση από το κοινωνικοποιούμενο άτομο της αίσθησης ότι αποτελεί μέρος ενός κοινωνικού συνόλου. Συνήθως το άτομο ταυτίζεται με πρόσωπα του περιβάλλοντός του, ωστόσο η ταύτιση αυτή (άλλοτε συνειδητή άλλοτε όχι) δεν είναι απόλυτη, και το άτομο διατηρεί μια σχετική αυτονομία ως προς τα πρόσωπα με τα οποία ταυτίζεται. Για παράδειγμα, είναι πιθανόν να τηρήσει πιστά κάποιους κανόνες, αλλά είναι επίσης πιθανό να συμμορφωθεί με ένα μέρος αυτών των κανόνων και να διαφοροποιήσει τη συμπεριφορά του.
- Η εσωτερίκευση (ενσωμάτωση των πολιτισμικών στοιχείων στην προσωπικότητα του ατόμου). Η εσωτερίκευση πραγματοποιείται σταδιακά και σημαίνει την υιοθέτηση των αξιών και των κανόνων της κοινωνίας, ανάλογα βέβαια με τις κοινωνικές συνθήκες και τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες το άτομο κοινωνικοποιείται. Άτομα που έχουν εσωτερικεύσει τις αξίες και τους κανόνες της κοινωνίας λειτουργούν αυτόβουλα και δεν χρειάζονται εξωτερικό έλεγχο (π.χ. ποινές, επιβραβεύσεις). Αυτοί οι τρεις μηχανισμοί εμφανίζουν το άτομο σαν έναν παθητικό δέκτη, που αποδέχεται άκριτα τα προβαλλόμενα πρότυπα και τις συμπεριφορές που πρέπει να υιοθετήσει. Συμβαίνει όμως πραγματικά αυτό; Μάλλον όχι, γιατί ο καθένας ανάλογα με τις διαθέσεις του, τα βιώματά του και τα κοινωνικά του ερεθίσματα επιλέγει από τα προβαλλόμενα πρότυπα αυτό που του ταιριάζει καλύτερα. Γι' αυτό το λόγο παρατηρείται συχνά άτομα από το ίδιο οικογενειακό περιβάλλον να έχουν διαφορετικές πορείες στη

ζωή. Η επιλογή ή η απόρριψη των μηνυμάτων γίνεται πολλές φορές ασυνείδητα. Βέβαια το άτομο είναι υποχρεωμένο να εναρμονίσει τη συμπεριφορά του με όσα ορίζονται από τους νόμους ή από την καθιερωμένη ηθική της κοινωνίας (εφόσον αυτή δε βρίσκεται σε αντίθεση με τα προσωπικά του αισθήματα, τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις του). Στην ουσία υιοθετεί τα πολιτισμικά στοιχεία τα οποία έχουν ενταχθεί στην παιδεία που έχει λάβει, στο πλαίσιο της σταδιακής προσαρμογής του στην κοινωνία. Η κοινωνικοποίηση ωστόσο δεν είναι το αποτέλεσμα μιας τυποποιημένης μάθησης, αλλά μια εκμάθηση που διαφοροποιείται συνεχώς από τις επιρροές που δέχεται το άτομο και από τον τρόπο που κατανοεί τον εκάστοτε ρόλο του. (σελ. 52-53).

## Δ.2.

Βασικοί εκπρόσωποι του μοντέλου των Ελίτ θεωρούνται ο Β. Παρέτο, ο Ρ. Μίκελς, ο Τσ.Ρ. Μιλς. Σύμφωνα με τον Β. Παρέτο, ελίτ είναι οι πρώτοι, οι διαλεκτοί, οι άριστοι μιας κατηγορίας προσώπων. Ειδικότερα, και σύμφωνα με τον Τσ.Ρ. Μιλς, που πρωτοστάτησε στην ανάπτυξη του σχετικού μοντέλου, η πολιτική ελίτ αποτελείται από την ηγετική ομάδα που εμφανίζεται ως κύριος φορέας άσκησης της πολιτικής εξουσίας και περιλαμβάνει όχι μόνο αυτούς που παίρνουν τις πολιτικές αποφάσεις, αλλά και αυτούς που ασκούν αντιπολίτευση και εκφράζουν κατεστημένα συμφέροντα. Η οικονομική ελίτ αποτελείται κυρίως από διευθυντές μεγάλων επιχειρήσεων, μεγαλομετόχους και υψηλόβαθμα στελέχη των εργοδοτικών οργανώσεων. Αυτή η ελίτ λειτουργεί ως ομάδα πίεσης απέναντι στην πολιτική ελίτ με στόχο την υπεράσπιση των συμφερόντων της, ενώ, στην περίπτωση που νιώσει ότι τα συμφέροντά της απειλούνται, μπορεί να φτάσει μέχρι και στην ανατροπή της κυβέρνησης.

Τέλος, η στρατιωτική ελίτ αποτελείται από τα ανώτερα στελέχη των ένοπλων δυνάμεων, των σωμάτων ασφαλείας και της αστυνομίας. Ο ρόλος τους είναι τόσο σημαντικός, που εντάσσεται στις γραμμές της ιθύνουσας ελίτ.

Οι ηγέτες των τριών αυτών ελίτ επικοινωνούν μεταξύ τους και αλληλοδιαπλέκονται, καθώς τα συμφέροντά τους είναι ταυτόσημα, πράγμα που οδηγεί σε μια μη εκλεγμένη ολιγαρχία (με εξαίρεση την πολιτική ελίτ), η οποία λαμβάνει όλες τις πολιτικές αποφάσεις και κατευθύνει το εθνικό πεπρωμένο.

Το μοντέλο των ελίτ αφορά κυρίως την αμερικανική κοινωνία και δείχνει την καθολική κυριαρχία του οικονομικού παράγοντα πάνω στον πολιτικό. Αυτή η κυριαρχία μετασχηματίζει την πολιτική σε διαχείριση τεχνοδιοικητικής φύσεως, με ό,τι αυτό σημαίνει για την πλειονότητα των πολιτών. Οι τεχνοκράτες είναι σύμβουλοι σε κυβερνητικά γραφεία που προτείνουν την επίλυση διάφορων κοινωνικών προβλημάτων με βάση οικονομικά δεδομένα, παραγνωρίζοντας έτσι

τις κοινωνικές ανάγκες και τις σοβαρές επιπτώσεις αυτής της πρακτικής στη ζωή των πολιτών. Ως εκ τούτου, με το συγκεκριμένο μοντέλο δεν εκφράζεται η λαϊκή βούληση, ενώ μεθοδεύεται η πρόσβαση οργανωμένων συμφερόντων και ισχυρών οικονομικών παραγόντων στην κυβέρνηση, είτε άμεσα είτε έμμεσα (όπως π.χ. μέσω της διαπλοκής και της σύμπλευσης του στρατιωτικού μηχανισμού με τη βιομηχανία όπλων και της από κοινού διαμόρφωσης αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής). (σελ. 141-142).

Ο Βέμπερ διακρίνει τρεις τύπους κοινωνικής διαστρωμάτωσης:

- Ο πρώτος τύπος διαμορφώνεται ανάλογα με τη θέση του καθενός στην ιεραρχία του γοήτρου. Κάθε ομάδα από το σύνολο των κοινωνικών ομάδων χαρακτηρίζεται από έναν τρόπο ζωής, ένα καταναλωτικό πρότυπο, ένα σύνολο ιδιαίτερων αξιών.
- Ο δεύτερος τύπος διαμορφώνεται με βάση την κατανομή της δύναμης μεταξύ των ατόμων, πράγμα που σημαίνει την επιρροή που μπορεί να ασκήσει ένα άτομο στη δράση μιας ομάδας.
- Ο τρίτος τύπος κοινωνικής διαστρωμάτωσης είναι αυτός των κοινωνικών τάξεων. Η κοινωνική τάξη αναφέρεται ως ένα σύνολο ατόμων που έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στην αγορά, έχουν δηλαδή κοινά οικονομικά συμφέροντα, τα οποία φροντίζουν να τα υπερασπίζονται. (σελ. 119).

Επιμέλεια: Κούρτης Ιωάννης

**5<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ****ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ****ΟΜΑΔΑ Α****A.1.**

- α. Λάθος
- β. Σωστή
- γ. Σωστή
- δ. Λάθος
- ε. Λάθος

**A.2.**

- I. α
- II. γ

**A.3.**

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ.118-119:  
«Ως κοινωνικές τάξεις ... φροντίζουν να τα υπερασπίζονται».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ.135-137:  
«α. Παραδοσιακή εξουσία»  
«β. Χαρισματική εξουσία»  
«γ. Ορθολογική εξουσία»

## ΟΜΑΔΑ Β

## B.1.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 35-36:  
«Αυτό που δείχνει τη ... σηματοδοτεί τη σύγχρονη κοινωνία».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 36:  
«Είναι φανερό ... των ομάδων αυτών».
- γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 114-115:  
«Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών ... ενοικίου για την επιχείρηση».

## B.2.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 22-23:  
«Αλληλεπίδραση είναι ... στο πλαίσιο της ίδιας της κοινωνίας».  
«Η διαμόρφωση της αυτοεικόνας μας ... πρόσωπα του περιβάλλοντός μας».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 57:  
«Πρόκειται για μια διαδικασία ... εξελίσσονται σε κοινωνικά όντα».
- γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 21:  
«... η κοινωνία χρειάζεται να διασφαλίσει ... τις κατάλληλες αξίες».
- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 58:  
«Οι κοινωνιολόγοι που υιοθετούν ... αναπαράγει τις κοινωνικές θέσεις».

Επιμέλεια: Λυμπεροπούλου Κατερίνα

6<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΟΜΑΔΑ Α

- A.1. α. Λάθος  
β. Λάθος  
γ. Λάθος  
δ. Σωστή  
ε. Σωστή

- A.2. I. δ  
II. γ

## A.3.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ.138-139, «Το σύστημα διακυβέρνησης ... ο Σάκης της Περσίας».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ.141-142, η παράγραφος «Το μοντέλο των ελίτ».

## ΟΜΑΔΑ Β

## B.1.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 52, «Η εσωτερίκευση ... ποινές, επιβραβεύσεις».
- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 65, «Η υιοθέτηση των αποδεκτών ... οι κανόνες από τα μέλη της».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 65, «Ο στόχος του κοινωνικού ελέγχου ... παραβατικής συμπεριφοράς».
- Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 65, «Εκτός από τις κυρώσεις ... επιβραβεύσεις ... χειροκρότημα».

- γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 65, «Οι μορφές του κοινωνικού ελέγχου είναι τρεις ... αφορά την κλοπή».

**B.2.**

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 109-110, «Το Μεσαίωνα ... τα δικαιώματα του παιδιού».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 111-112, «Ο καπιταλισμός υπήρξε ... μηχανοποίηση των εργοστασίων».
- γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 112-114, «Οι κοινωνικοί επιστήμονες ... στους χώρους εργασίας».

Επιμέλεια: Λυμπεροπούλου Κατερίνα



7<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΟΜΑΔΑ Α

- A.1.** α. Σωστή  
β. Σωστή  
γ. Λάθος  
δ. Λάθος  
ε. Λάθος

- A.2.** Ι. β  
ΙΙ. α

**A.3.**

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 18, «Το κλειδί για να κατανοήσουμε ... και τους εργάτες».  
Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 22, «Οι συγκρούσεις στην κοινωνία είναι αναπόφευκτες ... μοχλός της ιστορίας».  
Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 22, «Ο Μαρξ μελέτησε την εργασία ... μορφή του κέρδους».  
Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 18, «Ο Μαρξ ανέλυσε τον καπιταλιστικό τρόπο ... βιομηχανική κοινωνία».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 143, η παράγραφος «Το μαρξιστικό μοντέλο».

## ΟΜΑΔΑ Β

**B.1.**

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 91-92, «Η εκπαιδευτική διαδικασία ... από αυτούς τη ζωή τους».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 101, «Ο προβληματισμός σχετικά ... την προσφορά αυτή».
- γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 101, «Η βιομηχανική επανάσταση ... της κοινωνικής ανάπτυξης».

- δ) **Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 92-93**, «Η πιο σημαντική από τις άδηλες ... κοινωνική ενσωμάτωση».

## B.2.

### ΠΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

- α) **Κοντ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 17, Το θεολογικό και το μεταφυσικό στάδιο.
- β) **Ντυρκέμ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 19, «Η κοινωνία είναι μια ηθική ενότητα ... και την οικογένεια».
- γ) **Βέμπερ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 20, «Στις προβιομηχανικές κοινωνίες ... υπερφυσικές δυνάμεις».  
Προσκόλληση σε θρησκευτικές, ηθικές αξίες και παραδοσιακούς τρόπους δράσης.

### ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

- α) **Κοντ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 17, Το θετικό στάδιο («είναι η κορυφαία φάση της εξέλιξης του πνεύματος»)  
«Η κατανόηση της κοινωνίας μπορεί να βασιστεί σε αυστηρές επιστημονικές αποδείξεις ... χρησιμοποιώντας τις μεθόδους ... και τις κοινωνικές μεταβολές».
- β) **Ντυρκέμ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 19, «Οι βιομηχανικές κοινωνίες ... αγαθών και υπηρεσιών».
- γ) **Βέμπερ:** Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 20, «Θεώρησε τον εξορθολογισμό ... επικράτηση της τεχνολογίας».

**Επιμέλεια: Λυμπεροπούλου Κατερίνα**

8<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## ΟΜΑΔΑ Α

- A.1. α. Λάθος  
β. Λάθος  
γ. Λάθος  
δ. Σωστή  
ε. Σωστή

- A.2. I. γ  
II. α

## A.3.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 148:

«Με τον όρο πολιτική συμπεριφορά ... εκλογικές διαδικασίες».

«Στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης κοινωνίας ... θεσμών κοινωνικοποίησης».

Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 152:

«Με τον όρο πολιτική αλλοτρίωση ... πολιτικές εξελίξεις».

- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 153, «Τα αίτια της πολιτικής αλλοτρίωσης ... παρανομία και την ανομία».

## ΟΜΑΔΑ Β

## B.1.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 32-33, «Η μετάβαση στη βιομηχανική κοινωνία ... μη γεωργικό πληθυσμό».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 13-14, «Στην Αγγλία κατά το 18<sup>ο</sup> αιώνα ... και των αιτίων τους».
- γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 33-34, «Σημαίνει ότι η βιομηχανική ανάπτυξη ... πόλεων του 20<sup>ού</sup> αιώνα».

## B.2.

- α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 64, η παράγραφος «Κράτος».
- β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 134, «Η δημιουργία του κράτους ... δημοκρατία, μοναρχία κτλ.».  
Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 137-138, «Οι ιστορικοί συμφωνούν ... Σλοβενία, Κροατία κτλ.».
- γ) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 127-128, «Το κοινωνικό κράτος αναφέρεται ... μουσεία, εκδηλώσεις κ.ά.».

Επιμέλεια: Λυμπεροπούλου Κατερίνα

## ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

### 1<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

#### ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

**A.**

- Ο αυταρχικός τρόπος διαπαιδαγώγησης ωθεί στην επιθετική συμπεριφορά του παιδιού. → Ξεσπάσματα οργής σε κάθε φορέα εξουσίας αλλά και εκδήλωση μίσους προς αδύναμα πλάσματα → Μηχανισμός άμυνας.
- Υιοθέτηση στερεοτύπων από παιδιά οικοτροφείων, που δεν είχαν θετικά πρότυπα και ερεθίσματα.
- Αύξηση ρατσισμού – Μηδαμινή μεταλαμπάδευση ηθικών αρχών απ' τους φορείς αγωγής – Ρατσισμός: ένδειξη των αδυναμιών της προσωπικότητας του ατόμου.

**B1.** Ο φόβος της απώλειας των κεκτημένων και διατάραξης της κοινωνικής γαλήνης σε συνδυασμό με προϋπάρχουσες προκαταλήψεις και διαιωνιζόμενα στερεότυπα ωθεί κάποιους ανθρώπους στη μισαλλοδοξία και την επιθετική συμπεριφορά σε βάρος των ξένων, που μετατρέπονται σε εξιλαστήρια θύματα...

**B2.**

**α.** Η συγγραφέας επικαλείται την εξήγηση της ψυχοδυναμικής θεωρίας για τη γέννηση του ρατσισμού. Αρχικά δίνει ένα παράδειγμα για να τεκμηριώσει τη θέση της, στο οποίο εμπεριέχεται μία σύγκριση – αντίθεση για να δείξει το ρόλο των αυταρχικών γονέων («Για παράδειγμα ... παιδιά»). Ακολουθεί ένα αίτιο – αποτέλεσμα για να φανεί η επίδραση αυτής της συμπεριφοράς στα παιδιά («Αυτά ... εξουσίας»), αλλά και μία σύγκριση – αντίθεση που εισάγεται με την συνεκτική φράση: «Από την άλλη πλευρά ... άλλους». Ακολουθώς αιτιολογεί γιατί τα παιδιά από θύματα γίνονται θύτες («Απ' το ρόλο ... ίδια») και επικαλούμενη την αυθεντία του Freud αιτιολογεί επιπροσθέτως γιατί τα παιδιά υιοθετούν τη συμπεριφορά των γονιών τους.

β.

- που κάνει κάποιος, να προστατέψει, αγγίζει: ενεργητική σύνταξη
- Μετατροπή: Συχνά απ' την προσπάθεια που γίνεται από κάποιον προκειμένου να προστατευτούν τα κεκτημένα του από πραγματικούς ή φανταστικούς εξωτερικούς εχθρούς, αγγίζονται τα όρια του μίσους και της ξενοφοβίας.

γ.

- §1<sup>η</sup> → §2<sup>η</sup> : Χρήση ερώτησης
- §4<sup>η</sup> → §5<sup>η</sup> : Αντίθεση (ενώ, όμως)

B3.

α.

- Εισαγωγικά: μεταφορική και ειρωνική χρήση της λέξης «κολλητική»
- Άνω και κάτω τελεία: προσθήκη μιας άποψης

β.

- |                      |   |                          |
|----------------------|---|--------------------------|
| ▪ ξεσηκώνουν         | → | εγείρουν                 |
| ▪ γούστα             | → | προτιμήσεις              |
| ▪ ριζωμένα           | → | εδραιωμένα               |
| ▪ έχει να κάνει      | → | συσχετίζεται, συνδέεται  |
| ▪ στρέφεται εναντίον | → | αντιτίθεται, αντιμάχεται |

Γ. Ο ποιητής θεωρεί αδιανόητο να μην μπορούν να συνειδητοποιήσουν οι άνθρωποι ότι τους ενώνει ένα κοινό χαρακτηριστικό, η μοίρα της θνητότητας, δηλαδή ότι η ζωή μας είναι εφήμερη, παροδική και εμείς «περαστικοί» από αυτόν τον κόσμο. Αντ' αυτού πολλοί άνθρωποι λειτουργούν παράλογα και ρατσιστικά, θεωρούν τους εαυτούς τους υπέρτερους, υποτιμούν τους συνανθρώπους τους και «τραβούν διαχωριστικές γραμμές», εκδηλώνοντας έντονα αισθήματα μίσους λόγω του χρώματος ή της διαφορετικής προέλευσης ή των πεποιθήσεων των άλλων. Για τον ποιητή είναι ανεπίτρεπτο και παράλογο να ταυτίζουν κάποιοι τη διαφορετικότητα με την κατωτερότητα ενώ όλοι ανεξαρτήτως θα έχουμε μια κοινή κατάληξη, τον θάνατο.

## Δ.

**Αναγκαιότητα σεβασμού της διαφορετικότητας:**

- Προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανθρώπινης αξιοπρέπειας – Διασφάλιση δημοκρατικών θεσμών.
- Ομαλή συνύπαρξη – αгаστή συνεργασία → Κοινωνική ευδοκίμηση και ατομική ανέλιξη.
- Άρση ρατσισμού, εθνικισμού και γενικά των φαινομένων της κοινωνικής παθογένειας → Όχι διάσπαση κοινωνικής συνοχής.

**Εφικτοί τρόποι εξάλειψης ρατσιστικών διαθέσεων:**

- Ανθρωπιστική παιδεία – Ενίσχυση του αλτρουισμού και της αλληλεγγύης – Συμμετοχή σε αντίστοιχες εθελοντικές δράσεις ή πολιτιστικές εκδηλώσεις
- Ηθική διαπαιδαγώγηση από την οικογένεια.
- Αυστηρές κυρώσεις από την πολιτεία σε όσους εκδηλώνουν τέτοια απαράδεκτη συμπεριφορά.
- Τα Μ.Μ.Ε. να μην στοχοποιούν ανθρώπους, υπογραμμίζοντας την καταγωγή ή το θρήσκευμά τους. Αντ' αυτού προβολή πνευματικών ανθρώπων και Μ.Κ.Ο, που διατρανώνουν την αξία του ουμανισμού και της πνευματικής ανεκτικότητας.

**Επιμέλεια:** Μανωλάκη Αγγελική

2<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

**A.** Διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας, αλλά όχι απόρριψη της επαφής με άλλα έθνη. → Αλληλεπίδραση – Συνεργασία – Ειρήνη → Παγκόσμια σύμπνοια – Ανθρωπιστικά ιδεώδη → Απόρριψη μισαλλοδοξίας.

**B1. α.**

1. Σωστή
2. Σωστή
3. Λάθος
4. Λάθος
5. Σωστή

**β.**

- Όχι αποκοπή από τις ρίζες.
- Παράδοση: πυξίδα προσανατολισμού για το Νεοέλληνα.
- Άντληση δυνάμεων απ' αυτή.

**B2. α.****α' πληθυντικό:**

- **Συγγραφέας:** δεν αποστασιοποιείται – Καθολικότητα
- **Επικοινωνιακός τόνος:** ζωηρότητα, αμεσότητα, παραστατικότητα.
- **Συλλογική ευθύνη** – από κοινού αντιμετώπιση του θέματος.

**β.**▪ **Ενεργητική σύνταξη:**

- Τονίζεται ο φορέας της ενέργειας
- **Επικοινωνιακός τόνος:** ζωηρότητα, αμεσότητα, παραστατικότητα
- Μετατροπή: Είναι ψυχική αρρώστια, που πρέπει να ξεπεραστεί από εμάς, για να δοθεί στην εθνική μας υπόσταση όλη της η αξία και όλο της το βάθος.



## Υ.

- ιδανικό → ιδεώδες
- ανεξάντλητους → αστείρευτους
- ανυπολόγιστη → ανεκτίμητη
- αλλάζουν → μεταβάλλονται
- διάλυση → αποδόμηση, καταστροφή

## B3.

- Επίκληση στη λογική με τεκμήρια: Καθολική αλήθεια («Και μάλιστα ... Ευρώπης), παραδείγματα («σαν κλασικός... Εικοσιένα, Λατίνους - Σλάβους»). Επιχείρημα → Ισχυρή στήριξη της θέσης του, ρεαλιστική απεικόνιση της κατάστασης.
- Επίκληση στο συναίσθημα με ποιητική λειτουργία της γλώσσας («γαλούχησε ... τους θησαυρούς της») και λέξεις με συναισθηματική φόρτιση («ανεξάντλητους θησαυρούς», «αξία ανυπολόγιστη») → Πρόκληση ψυχικών αντιδράσεων, επικοινωνιακός τόνος (ζωηρότητα, αμεσότητα), ευαισθητοποίηση του δέκτη.

## Γ.

- Ομοιότητα: Χάνουν την επαφή με τη γλώσσα τους. Μιλούν «βαρβαρικά».
- Διαφορά: Οι Ποσειδωνιάτες έχουν επίγνωση του εκφυλισμού τους και αυτό είναι κάτι που τους στενοχωρεί, ενώ οι Νεοέλληνες δεν έχουν συνειδητοποιήσει τη ζοφερή αυτή κατάσταση.

## Δ.

α. Αναγκαιότητα παράδοσης:

- Αντίσταση στο σαρωτικό κύμα της παγκοσμιοποίησης και της πολιτιστικής αλλοτρίωσης.
- Ακρογωνιαίος λίθος πολιτιστικής ανέλιξης και σφυρηλάτησης ισχυρών δεσμών.
- Αντιμετώπιση πανανθρώπινων προβλημάτων
- Αποφυγή των λαθών του παρελθόντος.

Αναγκαιότητα διεθνούς συνεργασίας:

- Πολιτισμική αλληλεπίδραση – Άρση ξενοφοβικών και ρατσιστικών τάσεων.
- Διεύρυνση αγοράς – Τόνωση οικονομίας – Παγκόσμια ειρήνη/Σύμπνοια.
- Διασφάλιση αναφαίρετων δικαιωμάτων.

β. Τρόποι επίτευξης των παραπάνω στόχων:

- Όχι αποκοπή απ' τις ρίζες.
- Αποφυγή της άκριτης προσκόλλησης στο παρελθόν και της προοδοπληξίας.
- Γόνιμη ενσωμάτωση των ξενικών στοιχείων – όχι ξενομανία και μιμητισμός.
- Προώθηση του υγιούς διεθνισμού μέσω πολιτιστικών εκδηλώσεων και αθλητικών αγώνων.
- Συμμετοχή σε προγράμματα ανταλλαγής μαθητών και φοιτητών – Εκπαιδευτικός τουρισμός – «Αδελφοποίηση» σχολείων.
- Ευθύνη Μ.Μ.Ε. και πνευματικών ανθρώπων.
- Ρόλος του σχολείου – Θελκτικός τρόπος διδασκαλίας αντίστοιχων μαθημάτων – Βιωματική γνώση και επαφή με τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ευθύνη οικογένειας: Τήρηση ηθών, εθίμων εορτασμός θρησκευτικών και εθνικών επετείων.

Επιμέλεια: Μανωλάκη Αγγελική

3<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

**A.** Το κείμενο πραγματεύεται το θέμα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σ' όλες τις χώρες. Αρχικά επαινείται η προσπάθεια του ΟΗΕ για την κατοχύρωση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκφράζονται όμως προβληματισμοί και αμφιβολίες για την τήρηση τους, καθώς οι παραβιάσεις είναι καθημερινές. Δηλώνεται ότι ο σεβασμός και η διαφύλαξή τους αποτελεί ηθικό καθήκον κι όχι επιβεβλημένο χρέος. Τέλος καταγράφεται η δυσοίωση πρόβλεψη ότι η προάσπιση των δικαιωμάτων αποτελεί ψευδεπίγραφο.

**B1.**

## 1. Λάθος

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ:** Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι διεθνή, ισχύουν παντού και ισχύουν τα ίδια για όλους.

## 2. Σωστό

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ:** Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι τα περισσότερα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται με τον πιο βάνουσο τρόπο.

## 3. Λάθος

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ:** Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν είναι νομικά δεσμευτική, γι' αυτό χρειάζεται και τη θέληση του κάθε ανθρώπου ατομικά.

## 4. Σωστό

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ:** «Θα πρέπει να ...ίδιο τρόπο».

## 5. Σωστό

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ:** Η δύναμη της συλλογικότητας και της ομαδικής προσπάθειας θα βοηθήσει ιδιαίτερα για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

**B2.**

**α.** Το θέμα των δύο πρώτων κειμένων είναι κοινό, καθώς αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα. Και οι δύο συγγραφείς στην τελευταία παράγραφο των κειμένων τους αναφέρουν τρόπους με τους οποίους μπορεί να περιοριστεί ή και να εξαλειφθεί η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο πρώτο απόσπασμα αναφέρεται στην ανάγκη συλλογικής προσπάθειας και συμμετοχής στα κοινωνικά θέματα και προβλήματα. Η ενασχόληση με τα προβλήματα του κοινωνικού συνόλου διασφαλίζει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και στο ίδιο το άτομο είτε αντιμετωπίζει το ίδιο τα θέματα αυτά είτε όχι. Ωστόσο, και ο συγγραφέας του δεύτερου κειμένου ενισχύει αυτή την άποψη αλλά μέσα από την παιδαγωγική διαδικασία. Θεωρεί ότι βασικό στόχο της εκπαίδευσης πρέπει να αποτελεί η διαμόρφωση ελεύθερων και ενεργών προσωπικοτήτων. Τα άτομα αυτά θα σέβονται και θα προσπαθούν να βελτιώσουν τις συνθήκες για το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο.

**β.** Ρητορικά ερωτήματα στόχο έχουν να δώσουν έμφαση, ζωντάνια, παραστατικότητα, να ευαισθητοποιήσουν και να προβληματίσουν το κοινό, αλλά και να εξυπηρετήσουν τη συνοχή του κειμένου

**B3.**

**α.** Η σύνταξη είναι ενεργητική.

Η αντίστοιχή της παθητική είναι: Ιστορικά, η παροχή της παιδείας ρυθμιζόταν από δύο κίνητρα.

Δίνει στο ύφος έμφαση, ζωντάνια, παραστατικότητα, τονίζει το υποκείμενο.

**β.** Παραγωγική από τη θέση του συγγραφέα στο υλικό υποστήριξης, προσθέτω κειμενικές αναφορές.

**Γ.** Το θέμα που αναδεικνύεται στο συγκεκριμένο απόσπασμα είναι ο συντριπτικός αντίκτυπος που έχει στην ψυχολογία και στη νοητική κατάσταση της ηρωίδας ο βιασμός της. Η πράξη αυτή αποτελεί μία από τις πλέον αποτρόπαιες μορφές βίας, που προκαλεί εύλογη αγανάκτηση απέναντι σ' εκείνους που την ασκούν είτε ως μέσο εκδίκησης είτε ως μέσο νοσηρής ευχαρίστησης. Πρόκειται για ένα γεγονός που τραυματίζει το θύμα όχι μόνο σωματικά, αλλά και ψυχικά, στερώντας του, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα να νιώθει ασφάλεια και να ζει χωρίς το διαρκή φόβο μιας επικείμενης απειλής. Πρόκειται, συνάμα, για μια πράξη που θα πρέπει να τιμωρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα, εφόσον ο αντίκτυπός της, έστω κι αν δεν είναι πάντοτε ορατός, μπορεί να λάβει δραματικές διαστάσεις, επηρεάζοντας εφόρου ζωής το θύμα. Στο κείμενο αυτό, άλλωστε, η αφηγήτρια επιτυγχάνει να αποδώσει με ιδιαίτερα δραματικό τρόπο το πόσο την έχει πληγώσει και το πόσο την έχει επηρεάσει αυτό το γεγονός. Οι αμείλικτες ερωτήσεις που θέτει στον Θεό, αλλά και πολύ περισσότερο η εναγώνια έκκληση της μητέρας της να μην ενδώσει στην τρέλα που απειλεί να την οδηγήσει στο χαμό της, δημιουργούν μια συγκλονιστική αποτύπωση των φρικτών επιπτώσεων που έχει ο βιασμός στη ζωή μιας γυναίκας.

**Δ.**

### Πρόλογος

Η γενικότερη υποχώρηση των κατακτημένων ανθρώπινων δικαιωμάτων, επιφέρει και την παραβίαση θεμελιακών αξιών που αφορούν τον ευαίσθητο τομέα των παιδιών. Και τούτο παρατηρείται όχι μόνο στο θεσμικό επίπεδο με την αδρανοποίηση και περιθωριοποίηση φορέων προστασίας των δικαιωμάτων τους, αλλά κυρίως με τα αδρανή κοινωνικά αντανακλαστικά που αδιαφορούν θανάσιμα γι' αυτά.

### Κύριο μέρος

Η υποχώρηση του κοινωνικού ιστού έχει συντελέσει στην αποδόμηση του κρίσιμου ρόλου της οικογένειας ως θεμελιακής και φυσικής προστασίας του ανήλικου παιδιού. Η απουσία των γονέων από τον φυσικό χώρο του σπιτιού, οι εξοντωτικές επαγγελματικές υποχρεώσεις, το συνεχές κυνήγι του κέρδους, στερούν από τα παιδιά τη συναισθηματική και ψυχολογική ενδυνάμωση στα πρώτα βήματα της ζωής τους. Τον παιδαγωγικό ρόλο των γονέων αναλαμβάνει τώρα ο απρόσωπος παιδικός σταθμός και η κοινωνικοποίησή του επαφίεται στα χέρια των ηλεκτρονικών

νταντάδων. Η έλλειψη βιωματικής φροντίδας και στοργής με την αποσάθρωση των συζυγικών σχέσεων στερεί από το παιδί ένα ασφαλές και θετικό περιβάλλον που λειτουργεί προστατευτικά και ενθαρρυντικά για το ίδιο το παιδί. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την υποχώρηση συλλογικών δομών όπως τη γειτονιά, οι απρόσωπες σχέσεις στα σύγχρονα αστικά κέντρα, επιτείνουν την ανασφάλεια του παιδιού και το αφήνουν έκθετο σε παντοίους κινδύνους

. Από την άλλη, στην οικονομική κρίση και τα προβλήματα φτωχοποίησης της οικογένειας φέρουν τα παιδιά αντιμέτωπα με το επιτακτικό αίτημα της απασχόλησης και της εργασίας. Η παιδική εργασία παραβιάζει κατάφωρα τα φυσικά δικαιώματα του καθώς γίνεται θύμα εκμετάλλευσης και εμπορευματοποίησης. Ακραία έκφραση αυτής της πραγματικότητας αποτελεί η εμπορεία σωματικών οργάνων, σεξουαλικής εκμετάλλευσης και παιδικής στράτευσης. Ακόμα κι όταν ένα παιδί δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα δυσμενείς κοινωνικές συνθήκες, το άγχος και η εντατικοποίηση μέσα από ένα άτεγκτο και σκληρό βαθμοθηρικό εκπαιδευτικό σύστημα τερπνίζει το αναφαίρετο δικαίωμα του παιδιού στην ανεμελιά και το παιδικό παιχνίδι. Οι πολλαπλές υποχρεώσεις του παιδιού, το μακρύ κυνήγι της διάκρισης και του πρωταθλητισμού σ' όλους του τομείς το εξουθενώνει σωματικά και ψυχικά και του στερεί τη δυνατότητα να αναπτύξει πολύπλευρα την προσωπικότητά του.

### Επίλογος

Όλες αυτές οι παραβιάσεις ακυρώνουν τις προϋποθέσεις και τις βάσεις μιας θετικής προοπτικής για την ανάπτυξη του παιδιού και τη δημιουργική του κοινωνικοποίηση. Όλες αυτές οι καταστάσεις αποτελούν πλήγμα για τη δημοκρατία, την κοινωνική συνοχή και την εδραίωση κοινωνικών προϋποθέσεων για πρόοδο και ισοτιμία.

**Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική**

4<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

**A.** Πολλές είναι οι αιτίες που απειλούν το θεσμό της οικογένειας, όπως οι αλλαγές που έχουν υποστεί οι συντροφικές σχέσεις και οι θεσμοί που τις επικυρώνουν. Η επίδραση της τηλεόρασης στη διαμόρφωση των οικογενειακών σχέσεων είναι καταλυτική. Τέλος, η κατάρρευση των ιδεολογικών συστημάτων έχει λειτουργήσει και αυτή αρνητικά στη λειτουργία του θεσμού της οικογένειας.

**B1. α.**

1. Λάθος
2. Λάθος
3. Σωστή
4. Σωστή
5. Λάθος

**β.** Ο συγγραφέας του κειμένου επισημαίνει τις ψυχολογικές επιπτώσεις φαινομένων, όπως η παγκοσμιοποίηση και η επέλαση της πληροφορικής. Και τα δύο συντέινουν και συντείνουν στην ψυχική φθορά του σύγχρονου ανθρώπου. Η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογική ανάπτυξη βλάπτουν τον ψυχικό κόσμο των ατόμων, καθώς οδηγούν σε σταδιακή τυποποίηση των εκφάνσεων της ζωής και συντρίβουν έννοιες, όπως η προσωπικότητα, η ατομική βούληση και η ελευθερία επιλογής. Το άτομο νιώθει να χάνει την ταυτότητά του μέσα σε αυτήν την παγκόσμια ομοιομορφία που έχει επιβληθεί. Το αποτέλεσμα είναι ένας απρόσωπος τρόπος ζωής, όπου οι προσωπικές σχέσεις υποκαθίστανται από εικονικές και η συρρίκνωση της ανθρώπινης επικοινωνίας οδηγεί στη μοναξιά.

**B2.**

**α.** Η χρήση του α' ενικού προσώπου από τον συγγραφέα γίνεται στα σημεία εκείνα όπου ο ίδιος εκφράζει τις σκέψεις, τις υποθέσεις και τα αισθήματά του. Το α' ενικό πρόσωπο είναι δηλωτικό του προσωπικού οράματος του συγγραφέα και προσδίδει τόνο εξομολογητικό στο κείμενο.

**β.** Η χρήση της γλώσσας στη φράση «ο θάνατος της οικογένειας» είναι συνυποδηλωτική, δηλαδή μεταφορική. Η επιλογή του συγγραφέα δεν είναι τυχαία, αφού με αυτόν τον τρόπο απευθύνεται στο συναίσθημα του αναγνώστη του. Σκοπός του είναι να δώσει έμφαση και να διεγείρει συναισθήματα.

**γ.** Η τέταρτη παράγραφος λειτουργεί ως μεταβατική. Είναι σύντομη και έχει ρόλο συνδετικό μέσα στο κείμενο.

**δ.**

**1. Αυθεντία**

(3η παράγραφος: αυτούσια παράθεση των λεγομένων του Μαρξ)

**2. Αποτελέσματα ερευνών**

(3η παράγραφος: «Και όλα αυτά τα ποσοστά... την τελευταία τριακονταετία», 6η παράγραφος: «Πρόσφατες όμως κοινωνιολογικές μελέτες καταλήγουν ότι...»)

**3. Παραδείγματα**

(5η παράγραφος: «Ας ξεκινήσουμε, για παράδειγμα, ... εκτεταμένης οικογένειας», 7η παράγραφος: «...μόνοι πατέρες, χήρες μητέρες... ανύπαντρες μητέρες» και «...εγκληματικότητα, βία, αλκοολισμός, αδυναμία κοινωνικής προσαρμογής»)

**4. Γεγονότα**

(6η παράγραφος: «...χαμηλού μέσου όρου ζωής... σε μεγάλη ηλικία» και «...η βιομηχανική επανάσταση, ...από την περιφέρεια στις πόλεις», 7η παράγραφος: «... μαζική εισροή των γυναικών στην παραγωγή ...και στην οικογένεια».

**ε.** Η συγγραφέας ακολουθεί παραγωγική συλλογιστική πορεία. Αρχικά προτάσσει τη θέση της ότι η Ευτυχισμένη Οικογένεια ενδεχομένως να μην αποτελεί χαμένη υπόθεση και στη συνέχεια τεκμηριώνει την άποψή της χρησιμοποιώντας δύο ειδικά παραδείγματα (μεταφορικά μέσα και τηλέφωνο).



στ.

- «φυσιολογικές»: ειρωνεία, δηλώνει την απόρριψη τέτοιων χαρακτηρισμών από τη συγγραφέα.
- «οτιδήποτε στέρεο λιώνει στον αέρα»: αυτούσια παράθεση των λόγων του Μάρξ.

Γ. Από την αρχή της αφήγησης γίνεται σαφές πως ο νεαρός ήρωας έχει στερηθεί την προσοχή και το ενδιαφέρον του πατέρα του, αφού εκείνος είναι διαρκώς απασχολημένος με τα διαβάσματά του. Η απόφασή του, επομένως, να αυτοκτονήσει πηγάζει κυρίως από την ανάγκη του να διεκδικήσει την προσοχή του πατέρα του, έστω κι αν η επιλογή αυτή αποτελεί μια σπασμωδική κίνηση ενός πληγωμένου παιδιού. Όταν, άλλωστε, ο ήρωας – αφηγητής αναφέρεται στη συνήθεια του πατέρα του να ελέγχει το μπροστινό μέρος του αυτοκινήτου για να δει πόσα ζώδια είχαν καρφωθεί στο αμάξωμα, δηλώνει πως θα επιθυμούσε κι ο ίδιος να προσελκύσει με ανάλογο τρόπο το ενδιαφέρον του: «Μου άρεσε η ιδέα να με παρατηρεί ο πατέρας μου με την ίδια αλλόκοτη μαγεία, γιατί όχι και πόνο, που παρατηρούσε τα έντομα». Όσο κι αν η σκέψη του νεαρού πως με το θάνατό του θα κατόρθωνε να στρέψει επιτέλους την προσοχή του πατέρα του σ' αυτόν, μοιάζει παιδιάστικη, δεν παύει να φανερώνει με τον πλέον emphatic τρόπο την απελπισία στην οποία έχει περιέλθει. Θα μπορούσε, βέβαια, να αντιτείνει κάποιος πως η σχέση του παιδιού με τον πατέρα του δεν ενέχει στοιχεία βίας, κακοποίησης ή εγκατάλειψης, ώστε να δικαιολογείται μια τόσο ακραία επιλογή από τη μεριά του νεαρού ήρωα. Θα πρέπει, εντούτοις, να ληφθεί υπόψη πως η αδιαφορία ενός συναισθηματικά απρόσιτου πατέρα προκαλεί σ' ένα παιδί πόνο ανάλογο με αυτόν της φυσικής εγκατάλειψης. Είναι μια οδυνηρή μορφή παραμέλησης, που εύλογα πληγώνει τον δωδεκάχρονο ήρωα

## Δ.

**Τίτλος άρθρου:** Τι και γιατί αλλάζει στην οικογένεια του σήμερα;

**Πρόλογος**

Στη σύγχρονη εποχή ο θεσμός της οικογένειας, άλλοτε θεμέλιος λίθος της κοινωνίας, υφίσταται πολύπλευρες και σύνθετες αλλαγές. Άλλες απειλούν να τη διαλύσουν και άλλες επιχειρούν την ανανέωσή της. Η προσαρμογή της σύγχρονης μορφής οικογένειας στα νέα δεδομένα γίνεται με αργούς ρυθμούς, μέσα από συγκρούσεις αλλά και πολλές κατακτήσεις.

**Κύριο μέρος**

- Η οικογένεια, ως πυρήνας της κοινωνικής ζωής, θα ήταν αδύνατον να παραμείνει ανεπηρέαστη από τις μεγάλες κοινωνικές ανακατατάξεις των τελευταίων χρόνων. Πιο συγκεκριμένα:
- Η σημαντικότερη αλλαγή επήλθε με την εξάπλωση του φεμινισμού και την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας. Η χειραφέτηση και η οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών, η συμμετοχή τους στην παραγωγή και η διεύρυνση των δικαιωμάτων τους, άλλαξε κατά πολύ τους παραδομένους ρόλους και των δύο φύλων μέσα στην οικογένεια.
- Τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών ακολούθησε μια μεγάλη κρίση όλων των παραδοσιακών αξιών και δομών. Ανάμεσά τους και ο θεσμός της οικογένειας, που υπέστη ισχυρά χτυπήματα στη συνοχή και τον τρόπο λειτουργίας του. Η τεχνολογία και τα επιτεύγματά της περιόρισαν το διάλογο και την επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της.
- Η παγκοσμιοποίηση, ίσως η μεγαλύτερη κοινωνική μεταβολή του αιώνα, δεν άφησε ανέγγιχτη την οικογενειακή ζωή. Τα ξενόφερτα πρότυπα ζωής και ο μοντερνισμός προβάλλουν και καλλιεργούν τον ατομικισμό μέσα στην κοινωνία και όχι τους οικογενειακούς δεσμούς.

- Η λειτουργία της οικογένειας έχει επηρεαστεί και από το μοντέρνο τρόπο ζωής, με τους ταχύτατους και αγχωτικούς ρυθμούς του. Οι απαιτήσεις, η ζωή στις μεγαλουπόλεις και η καθημερινή υπερένταση έκαναν τις ανθρώπινες σχέσεις δυσαρμονικές. Η αποξένωση των σημερινών κοινωνιών είναι ένας ακόμη παράγοντας αλλαγής του τοπίου μέσα στην οικογένεια.

### Επίλογος

Το μέλλον του θεσμού της οικογένειας δεν μπορεί να προβλεφθεί με ακρίβεια. Είναι αμφίβολο αν οι κλυδωνισμοί που υφίσταται θα οδηγήσουν σε κατάργηση του θεσμού ή στην ανάδειξη μιας ανανεωμένης μορφής του. Το σίγουρο είναι, πως, ανεξάρτητα από την τύχη που επιφυλάσσει το μέλλον στην οικογένεια, η αξία και η συμβολή της στον ανθρώπινο πολιτισμό θα παραμείνει ανεκτίμητη.

Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική

5<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

**A.** Η τεχνολογική εξέλιξη διαφοροποίησε σημαντικά τη στρατηγική και τη φιλοσοφία της τρομοκρατίας, σε βαθμό ώστε εκείνη να επιστρατεύει όσα μέσα μεταφοράς και ενημέρωσης χρειάζεται καθώς και οπλισμό. Η τηλεόραση και το διαδίκτυο, τη βοηθούν να οργανώσει και να μεταδώσει -σε παγκόσμια κλίμακα- τα θεαματικά χτυπήματά της, να αποκτήσει-όποια στιγμή το θελήσει- τις απαραίτητες εκείνες πληροφορίες, που θα της χρησιμεύσουν να σκηνοθετήσει όλο και πιο βίαια ή «τυφλά» χτυπήματα ή και να τρομοκρατήσει μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Τέλος, ο κώδικας επικοινωνίας μεταξύ των μελών της και η στροφή τους προς τη μαζική εξόντωση «αθώων θυμάτων» είναι και αυτά «προϊόντα» της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης.

**B1.**

- i. Λάθος («Την ακόμα πιο τραγική διαφορά...οι βομβιστές», 3<sup>η</sup> παράγραφος)
- ii. Λάθος («Αλλά εδώ ενεδρεύει...είναι αδύνατο να...εξουσία τους», 5<sup>η</sup> παράγραφος)
- iii. Σωστό («Ακόμα κι αν κατόρθωναν...του Νέου Κόσμου», 5<sup>η</sup> παράγραφος)
- iv. Σωστό («Ουτοπική, όμως, ... οι δεύτεροι θα χτυπήσουν», 6<sup>η</sup> παράγραφος)
- v. Λάθος («Το παλαιό «δίκαιο του...το εφικτότατο», 8<sup>η</sup> παράγραφος)

**B2.** Ο συγγραφέας του δεύτερου μη λογοτεχνικού κειμένου δείχνει απόλυτα βέβαιος και πειστικός ως προς τη μάταιη και αδιέξοδη προσπάθεια που καταβάλλουν οι αδύναμες και ενδεείς χώρες, αφενός για να αποτρέψουν την υποταγή και την εκμετάλλευσή τους από τον «Πρώτο» Κόσμο (τα πλούσια κράτη της Δύσης) και, αφετέρου, για να «καταλύσουν» αυτήν την εις βάρος τους υπεροχή, που αποτελεί τρόπον τινά μια «ύβρη» για τις ίδιες.

Αυτό το επιτυγχάνει, καταρχάς, με την επίκληση στον τρόπο πειθούς της λογικής. Όλη η πέμπτη παράγραφος συνιστά ένα επιχείρημα (το κυριότερο, εδώ, μέσο πειθούς λογικής), που αποτελείται από δύο προκείμενες και ένα συμπέρασμα.

Ειδικότερα:

**Μείζονα προκείμενη:** 1. Όσα πλήγματα κι αν καταφέρουν στους «πλουσιόσαυρους», όσα δημόσια ή μη οικοδομήματα κι αν ανατινάξουν, όσες χιλιάδες πολίτες κι αν σφαγιάσουν, είναι *αδύνατο* να τους φτωχύνουν απ' τ' αρίφνητα αγαθά τους, ν' αποδυναμώσουν την ανεξάντλητη αρματωσιά τους, να τους επιβάλουν την πίστη τους και την εξουσία τους

**Ελάσσονα προκείμενη:** 2. Ακόμα κι αν κατόρθωναν να εξοντώσουν τους νυν ηγέτες τους – πολιτικούς, οικονομικούς κλπ. – τη θέση τους θα έπαιρναν αμέσως άλλοι, ακόμα πιο ασυμβίβαστοι, ακόμα πιο συνασπισμένοι, ακόμα πιο ανελέητοι σε «μέτρα ασφάλειας», αφού θα είχαν πια την πάγκοινη συγκατάθεση των πολιτών τους να αμυνθούν κατά των μαζο-δολοφόνων και να εξαφανίσουν από προσώπου Γης τους υπονομευτές της ευπορίας και της «τάξης» του Πρώτου και του Νέου Κόσμου.

**Συμπέρασμα:** Έτσι, θα θυσιάζονται όλο και πιο πολλοί αμέτοχοι κι απ' τα δύο «στρατόπεδα», ενώ θα μένουν σώοι, ανέπαφοι και «δικαιωμένοι» οι ένθεν κακείθεν μεγαλομέτοχοι στρατοπεδάρχες και στρατηλάτες, που κινούν τους πολέμους και ψωμίζονται απ' αυτούς. ⇒ Αλλά εδώ ενεδρεύει και η **ουτοπία** τους.

Επίσης, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί εδώ και επίκληση στον τρόπο πειθούς του συναισθήματος. Ειδικότερα, ως μέσα πειθούς συναισθήματος, αξιοποιεί τη μέθοδο της περιγραφής («Ακόμα κι αν κατόρθωναν να εξοντώσουν... του Πρώτου και του Νέου Κόσμου»), την αφήγηση («όσα δημόσια ή μη οικοδομήματα κι αν ανατινάξουν, όσες χιλιάδες πολίτες κι αν σφαγιάσουν...»), την ειρωνεία («πλουσιόσαυρους», «τ' αρίφνητα αγαθά τους» κ.λπ.), το συγκινησιακά φορτισμένο λόγο («να αμυνθούν κατά των μαζο-δολοφόνων»), τη λόγια διατύπωση («ενεδρεύει η ουτοπία τους», «της ευπορίας», «ένθεν κακείθεν»), τον αντιπονητικό λόγο («πλουσιόσαυρους», «μαζο-δολοφόνων»), σχήματα λόγου (*μεταφορές* ⇒ «αποδυναμώνουν την ανεξάντλητη αρματωσιά τους», «να εξαφανίσουν από προσώπου Γης τους υπονομευτές της ευπορίας», *ασύνδετο σχήμα* ⇒ «Έτσι, θα θυσιάζονται,...απ' αυτούς», *κοσμητικά επίθετα* ⇒ «δημόσια οικοδομήματα», «αρίφνητα αγαθά», «ανεξάντλητη αρματωσιά», *εικόνες* ⇒ «όσα...οικοδομήματα κι αν ανατινάξουν»), σημεία στίξης (*εισαγωγικά* ⇒ «τάξης» ⇒ ειρωνεία και μεταφορά, «στρατόπεδα» ⇒ μεταφορά,

«δικαιωμένοι» ⇒ ειρωνεία), υποτακτική («να τους φτωχύνουν», «ν' αποδυναμώσουν»).

Σε ό,τι αφορά στις γλωσσικές επιλογές, η γλώσσα που χρησιμοποιείται εδώ είναι, κατά το πλείστον, λόγια, φροντισμένη, επίσημη («ενεδρεύει», «αρίφνητα») με πολλά, ωστόσο, στοιχεία προφορικότητας και απλοϊκής διατύπωσης, σχεδόν αντιποιοτικής («μένουν σώοι», «ψωμίζονται»). Ο χρόνος που κυριαρχεί είναι ο Ενεστώτας («είναι αδύνατο» και δηλώνει το παρόν και τη διάρκεια σε αυτό) και, λιγότερο, ο Μέλλοντας («θα θυσιάζονται»). Η έγκλιση είναι, κυρίως, η Οριστική («κινούν») και, δευτερευόντως, η Υποτακτική («να τους επιβάλουν»). Η Οριστική έγκλιση δηλώνει το σίγουρο, το βέβαιο, το πραγματικό, ενώ η Υποτακτική δηλώνει επιθυμία και ευχή. Το ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχεί σε όλη την παράγραφο είναι το γ' πληθυντικό («ανατινάξουν», «εξοντώσουν»), διότι το τρίτο ρηματικό πρόσωπο δηλώνει αντικειμενικότητα, αυστηρότητα, απρόσωπο ύφος, ουδετερότητα, επισιμότητα.

- B3.** Η πρόθεση του συγγραφέα είναι να προβληματίσει τους αναγνώστες του ως προς το πόσο πολύ έχουν αλλάξει οι «κλασικές συντεταγμένες» και οι συσχετισμοί δυνάμεων στους σύγχρονους πολέμους. Όπως ισχυρίζεται από την αρχή του κειμένου του, οι πόλεμοι του 21<sup>ου</sup> αιώνα διεξάγονται πλέον πέρα από την κλασική τους μορφή (δηλ. δυο ή περισσότερες υπερδυνάμεις εμπλέκονται σε γενικής κλίμακας σύρραξη, για να αυξήσουν τα γεωγραφικά τους οφέλη και τη γεωστρατηγική τους επιρροή), αφού μια «αόρατη υπερδύναμη» (η τρομοκρατία και οι απανταχού θιασώτες της) επιτίθεται απροσδόκητα σε ένα μεγάλο αριθμό χωρών, που αδυνατούν να υπερασπιστούν την ακεραιότητά τους, μιας και αγνοούν μια σειρά από παράγοντες, όπως τον τρόπο της εισβολής στα εδάφη τους, τον τόπο της «επιχείρησης» του «αόρατου» εχθρού και, φυσικά, τον χρόνο. Έτσι, όμως, ανατρέπεται και το «δίκαιο του ισχυρότερου» που, χιλιετίες τώρα, καθόριζε τη μοίρα ή, έστω, την έκβαση των κατά τόπους συρράξεων. Οι πρώην ισχυροί αισθάνονται αδύναμοι να υπερασπίσουν τα «πάτρια εδάφη» τους, ενώ οι πρώην ανίσχυροι έχουν καταστεί πρωταγωνιστές ενός άκρως αμφίρροπου σκηνικού, που το στήνουν και το ξεστήνουν, ανάλογα προς τα συμφέροντά τους ή άλλης φύσεως «ελατήρια». Αν σε αυτά όλα συνυπολογιστεί ότι οι υπερδυνάμεις απαντούν με ακόμη πιο σκληρό

τρόπο στην ωμότητα των τρομοκρατών (οπότε και οι τελευταίοι παίρνουν νέα αφορμή για να αντεκδικηθούν και, μάλιστα, ακόμη πιο σκληρά) και ότι τα χτυπήματα είναι τις πιο πολλές φορές «τυφλά», με θύματα και δικαίους και αδίκους, τότε γίνεται αντιληπτό ότι όλος ο πλανήτη εισέρχεται σε ένα κυκεώνα ανατροπών και ανακατατάξεων, σε έναν ατέρμονο «φαύλο κύκλο», από τον οποίο πολύ δύσκολα θα μπορέσει να απεμπλακεί γρήγορα και, πόσω μάλλον, αναίμακτα και ειρηνικά.

Τον προβληματισμό του αυτό ο συγγραφέας επέλεξε να τον υπηρετήσει -και στις δυο παραγράφους- με τον τρόπο ανάπτυξης της σύγκρισης – αντίθεσης, εφόσον συγκρίνει και αντιθέτει («Απ' τη μια...απ' την άλλη» 8<sup>η</sup> παράγραφος, «Όσο περισσότερο..., τόσο πιο αιμοδιψείς... βομβοκράτες», 9<sup>η</sup> παράγραφο κ.λπ.) δύο μεγέθη («οι επιφανείς», οι «δυνατοί» αλλιώς, και οι «εξ ορισμού ανίσχυροι») που ανήκουν στην ίδια κατηγορία (των υποκινητών- ενορχηστρωτών της παγκόσμιας τρομοκρατίας). Και στις δυο παραγράφους, ο συντάκτης του κειμένου συγκρίνει και αντιθέτει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των δύο άτυπων εχθρών εκ παραλλήλου, για να καταδείξει ότι, όσο περισσότερο υιοθετεί ο ένας αντίπαλος αθέμιτες μεθόδους, τόσο πιο αδιαφανή και σκληρά θα είναι και τα αντίμετρα που θα λαμβάνει ο άλλος αντίπαλος πόλος και τανάπαλι, με αποτέλεσμα την ακόμη μεγαλύτερη καταβύθιση των εμπλεκόμενων στο τέλμα, στην ανυποληψία και στο εν γένει αδιέξοδο.

- Γ. Ο Άνταμ Ζαγκαγιέφσκι συνιστά στο αναγνωστικό του κοινό, αν θέλει να ξεπεράσει –το συντομότερο δυνατό- μια οποιαδήποτε πολύνεκρη τραγωδία που προκλήθηκε από τρομοκρατική απόπειρα, να προσπαθήσει να επανεκτιμήσει την ομορφιά του φυσικού κόσμου που το περιβάλλει, όπως, φυσικά, και τα μαγευτικά καλοκαίρια που εξασφαλίζει στον άνθρωπο («Θυμήσου...την πάχνη», στιχ.3-5), σε αντιδιαστολή, βέβαια, προς την εγκατάλειψη και την ερημοποίηση του περιβάλλοντος, που προκαλεί ένα ευρείας κλίμακας τρομοκρατικό χτύπημα σε μια περιοχή («Τις τσουκνίδες...εξορισμένων», στιχ.6-8). Ο ποιητής μας πρεσβεύει τη θέση ότι έστω και ένας ακρωτηριασμένος από τον άνθρωπο κόσμος, του προσφέρει –ακόμη, τουλάχιστον- πολλές αφορμές και κίνητρα, για να τον λατρέψει και να τον σεβαστεί εξ αρχής. Σε περίοδο ειρήνης, μπορεί, φερειπείν, ο οποιοσδήποτε να απολαύσει

αμέριμνα και απρόσκοπτα θαλασσινά ταξίδια, ενώ, στα μεθεόρτια ενός τρομοκρατικού χτύπηματος, η θαλάσσια συγκοινωνία σταματά και τα πλοία σαπίζουν στις μαρίνες. Πάντα, ένα «τυφλό» πολύνεκρο χτύπημα πανικοβάλλει τα θύματά του και, ιδίως, τον άμαχο πληθυσμό, που εγκαταλείπει άρον άρον τα εδάφη του, προς αναζήτηση καλύτερης τύχης («Είδες τους πρόσφυγες...πουθενά», στίχ.13-14). Μόνο οι τρομοκράτες χαίρονται με την αναμπουμπούλα και τον όλεθρο που σκορπούν, κανείς άλλος («...άκουσες τους...χαρούμενα», στίχ.15-16). Στους τελευταίους του στίχους το ποιητικό μας υποκείμενο προτρέπει τους αναγνώστες του να χαίρονται κάθε ανέμελη στιγμή τους, είτε στον προσωπικό τους χώρο είτε στο περιβάλλον -αστικό ή φυσικό, λίγη σημασία έχει- αφού η Φύση και οι Τέχνες είναι ακόμη σε θέση να επουλώσουν τα «τραύματα» που προκαλεί η άπληστη και αρρωστημένη φύση του ανθρώπου, κάτι που, άλλωστε, έκαναν και σε αλλοτινές δύσκολες εποχές και πάντα («Θυμήσου...και επιστρέφει», στίχ. 17-29).

Στους κειμενικούς δείκτες ξεχωρίζουν το **β' ρηματικό πρόσωπο** («Προσπάθησε», «θυμήσου» κ.λπ.), που διευκολύνει τον ποιητή μας να αποταθεί στον κάθε αναγνώστη του εξατομικευμένα, ωσάν να μας απευθύνει μια ξεχωριστή πρόσκληση. Άλλωστε, το β' πρόσωπο είναι και το πρόσωπο της διά ζώσης επικοινωνίας. Επίσης, πλεονάζει και η **χρήση της προστακτικής έγκλισης** («Πρέπει να», «Γύρισε», «Δόξασε» κ.λπ.), που βοηθά το δημιουργό να αναδείξει τον επιτακτικό χαρακτήρα της εφαρμογής όσων μας προτείνει, μιας και για αυτόν συνιστούν, το πιθανότερο, τις πιο ενδεδειγμένες λύσεις, που καλείται μια κοινότητα ανθρώπων ή ένας λαός να υιοθετήσουν μπροστά στον ανήκεστο πόνο που βιώνουν μετά από ένα βαρύ τρομοκρατικό χτύπημα. Ακόμη, κατισχύουν τα **σχήματα λόγου** [π.χ. μεταφορές (π.χ. «ακρωτηριασμένο κόσμο», «άγριες φράουλες», «Γύρισε με τη σκέψη σου» κ.λπ.) και πολυσύνδετο («Δόξασε...και επιστρέφει»)], που προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο, συσσωρευση, πολλαπλότητα και έμφαση. Τέλος, στο ποίημα απαντά ο **αφηγηματικός τρόπος της περιγραφής** («Θυμήσου τις μακρές...πάχνη», «...τις στιγμές...δωμάτιο...»), της **αφήγησης** («Είδες τους πρόσφυγες να κατευθύνονται...», «με την κουρτίνα να τρεμοπαίζει...», «φύλλα που στροβιλίζονταν...») και **αφηγηματικά σχόλια** («ακρωτηριασμένο κόσμο», «άγριες φράουλες», «μεθοδικά επικαλύπτουν» κ.λπ.), που προσδίδουν μεγάλη εκφραστική ποικιλία στον ποιητή μας.



Δ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:

Τόπος, 18/4/2020

Αξιότιμοι διαχειριστές του «portal» «Protagon»,

Σας απευθύνω αυτή την επιστολή, ως μαθητής της τρίτης τάξεως του λυκείου μου, με πρόθεση να μοιραστώ μαζί σας κάποιες σκέψεις μου πάνω στο βαθμό επικινδυνότητας της τρομοκρατίας στις μέρες μας, τόσο ως προς την ιδεολογική της θεμελίωση όσο και ως προς την εκτελεστική της δεινότητα. Η τρομοκρατία, ως γνωστόν, έχει αλλάξει άρδην τις ισορροπίες δυνάμεων στον πλανήτη και έχει διασαλεύσει σοβαρά όλες τις σταθερές που μας κληροδότησε, στο βαθμό, βέβαια, που το έκανε και αυτός, ο εικοστός αιώνας. Επιτρέψτε μου, λοιπόν, με αφορμή και το σχετικό σας αφιέρωμα, να σας εξηγήσω τους λόγους που συνέβη αυτό.

ΚΥΡΙΟ ΘΕΜΑ:

**Οι λόγοι για τους οποίους η τρομοκρατία σήμερα είναι πιο επικίνδυνη από ποτέ, τόσο ως προς τη φιλοσοφία και την εν γένει στρατηγική της όσο και ως προς την επιχειρησιακή της δράση (σύμφωνα προς το υποστηρικτικό υλικό των δύο μη λογοτεχνικών κειμένων)**

- Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών συνέβαλε αποφασιστικά στην αλλαγή της φύσης των τρομοκρατικών χτυπημάτων. Λόγω της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης στα μέσα μεταφοράς, τα μέσα ενημέρωσης και τον χρησιμοποιούμενο οπλισμό, τα τρομοκρατικά κρούσματα έγιναν πιο επικίνδυνα, πιο απρόβλεπτα, πιο ολέθρια.
- Οι τρομοκράτες εκμεταλλεύονται τη δύναμη της τηλεόρασης και του διαδικτύου για να οργανώσουν και να μεταδώσουν σε παγκόσμια κλίμακα τα πλήγματά τους. Έτσι, δεν καταφεύγουν τόσο σε πολέμους κατά κρατών, στρατών, σε μάχες εκ παρατάξεως ή βομβαρδισμούς στρατιωτικών στόχων ή και πόλεων. Διενεργούν περισσότερο εκρηκτικές επιθέσεις κατά «συμβολικών» κτιρίων ή πολυσύχναστων αστικών χώρων, σκοτώνοντας αγνώστους και θυσιαζόμενοι και εκείνοι μαζί τους.
- Μάλιστα, συνηθίζουν να βάζουν στο σημάδι όσους λαούς συνιστούν –με τα δικά τους κριτήρια και σταθμά– άρνηση και θανάσιμη απειλή κατά των θρησκευτικών, πολιτικών και όποιων άλλων «πιστεύω» και φιλοδοξιών τους – ακόμα και της επιβίωσής τους.
- Επίσης, μπορούν, μέσω του διαδικτύου να αποκτήσουν άμεσα και ταχύτατα τις πληροφορίες που χρειάζονται και να «σκηνοθετήσουν» ένα χτύπημά τους οπουδήποτε στον πλανήτη, σε οποιαδήποτε «γωνιά» του, προκειμένου να

σκορπίσουν τον πανικό, πόσο μάλλον όταν ξέρουν ότι οι ενέργειες τους θα μεταδοθούν με απευθείας συνδέσεις σε ολόκληρο τον κόσμο. Και λειτουργούν κατά αυτόν τον τρόπο, διότι «ό,τι δεν καταγράφεται στην κάμερα, είναι σαν να μην έχει συμβεί ποτέ».

- Τα τρομοκρατικά χτυπήματα έχουν γίνει πολύ πιο αιματηρά από τότε που τα ΜΜΕ δίνουν έμφαση σε αυτά, με στόχο έναν πολύ υψηλό αριθμό αθώων θυμάτων και βασική επιδίωξη την τρομοκράτηση μεγάλων τμημάτων πληθυσμού. Έτσι, θύματα αυτού του πολέμου δεν είναι μόνο οι ένοπλοι αντίπαλοι, αλλά – στη συντριπτική πλειοψηφία τους – *άοπλοι, άμαχοι, ανυπεράσπιστοι, περαστικοί*, που καμιά δεν έχουν σχέση με τις «εχθρικές» κυβερνήσεις κι εξουσίες, με τα «κέντρα αποφάσεων», που τόσο τα μισούν οι βομβιστές, επειδή τα θεωρούν υπαίτια της δικής τους δυστυχίας. Αυτό το είδος πολέμου κατά των αν-εύθυνων και των άφταιγων, κατά των «ανθρώπων του δρόμου» είναι ένα νέο είδος πολέμου που, ξαφνικά κι αναίτια, εμφανίστηκε στην καθημερινότητα εκατομμυρίων ανθρώπων και ανέτρεψε όλα όσα γνωρίζαμε για τη φύση του πολέμου και τους σκοπούς πρόκλησής του μέχρι πρότινος. Ένα ερώτημα, επομένως, που χρήζει διερεύνησης είναι **πώς** οι αμυνόμενοι θα πολεμήσουν στρατούς-φαντάσματα, μαχητές-σκιές, όπλα ανεξινίαστα – που απειλούν κάθε στιγμή, κάθε πόλη, κάθε χτίριο, κάθε δρόμο, κάθε ανθρώπινη ομάδα, ανύποπτη, ανυπεράσπιστη, στο έλεος ανθρώπων χωρίς έλεος;

- Η ιδεολογία, λοιπόν, διαφοροποιείται πολύ σε σχέση με το παρελθόν. Όπως επίσης, και η μορφή των ομάδων που απαρτίζουν τις τρομοκρατικές οργανώσεις, καθώς και οι σχέσεις και ο κώδικας επικοινωνίας μεταξύ των μελών τους. Οι τρομοκρατικές ομάδες είναι πιο πολυπληθείς και πιο ανοιχτές σε σχέση με το παρελθόν.

- Όμως, ο πόλεμος αυτός δεν είναι τόσο σύγκρουση ισχυρών κατά ισχυρών (ή περίπου) αλλά πόλεμος **φτωχών** (της Ανατολής) **κατά πλουσίων** (της Δύσης) και των συμμάχων ή συμπαραστατών τους. Η ευμάρεια των «δυνατών» – που αντλείται κατά ένα μεγάλο μέρος, από την υποταγή και την εκμετάλλευση των αδύναμων χωρών – συνιστά για τις τελευταίες, «ύβρη» και πρόκληση κατά των αδύναμων, και επιχείρημα μέγα για τους ηγέτες τους, που μανιάζουν να καταλύσουν αυτή την υπεροχή και τους υπερέχοντες.

- Η τρομοκρατία, δηλαδή, έχει ουσιαστικά δύο πρωταγωνιστές: Απ' τη μια, τους αμέτρητους στρατούς και τα τέλεια όπλα των δυνατών, αλλά και την *τέλεια άγνοιά τους* για τον χρόνο, τον τόπο και τα μέσα της επίθεσης – και, απ' την άλλη, μερικούς αυτόχειρες και κάμποσους τόνους εκρηκτικών,

όπως και την *τέλεια γνώση* των σκοπών και των στόχων τους. Το παλαιό «δίκαιο του ισχυροτέρου» ανατρέπεται: οι εξ ορισμού «επιφανείς» πανίσχυροι μένουν *ανίσχυροι* μπρος στους εξ ορισμού ανίσχυρους, επειδή ετούτοι διαθέτουν την ασύλληπτη ισχύ της αφάνειας και του αιφνιδιασμού. Κι ακόμα, επειδή οι πρώτοι κατέχονται από *έρωτα ζωής* – έστω και εις βάρος των άλλων – ενώ οι δεύτεροι, από *λατρεία θανάτου* των άλλων και του εαυτού τους. Για τούτους, το ανέφικτο «*ευ ζην*» έχει αντικατασταθεί με το (κατά την πίστη τους) «*ευ θνήσκειν*»<sup>12</sup>, το εφικτότατο.

• Και δεν βλέπουν (δηλαδή, δεν θέλουν να βλέπουν), τόσο οι επιτιθέμενοι αόρατοι όσο και οι αμυνόμενοι ορατότατοι, πως **ο καθένας τους παίζει το παιχνίδι του άλλου**: Όσο περισσότερο αχόρταγοι δείχνονται οι κάθε «-κράτορες» και «-άρχες», τόσο πιο αιμοδιψείς θα γίνονται οι βομβοκράτες... όσο περισσότερο αδιαφορούν οι υπερεύποροι για τις τύχες και το μένος των απόρων, τόσο περισσότερο θ' απλώνεται και θα εντείνεται των απόρων ο φονικός οίστρος... και όσο περισσότερο η τρομοκρατία θα μανιάζει και θα θεριεύει, τόσο πιο πολύ θα φουντώνει, θα δικαιώνεται, θα «αγιοποιείται» η αντίδραση των αμυνόμενων και η μέγγενή<sup>14</sup> τους επί δικαίων και αδίκων.

### ΕΠΙΛΟΓΟΣ:

Κλείνοντας κάπου εδώ την επιστολή μου, διερωτώμαι το εξής: ποιος χέφρων άνθρωπος μπορεί να νιώθει περήφανος ή έστω εφηνουασμένος από τη προαναφερθείσα κατάσταση; Η τρομοκρατία αλλάζει και αλλάζει και ο κόσμος μας μαζί της. Και, όσο περνάνε τα χρόνια, εκείνη μεταμορφώνεται σε ένα πολυπλόκλαμο τέρας που αντιμετωπίζεται όλο και πιο δύσκολα. Ως μόνο ανάχωμα σε αυτή την «κατρακύλα» φαντάζει η παιδεία και η έγκαιρη ευαισθητοποίηση των λαών. Ποιος θα την κάνει, όμως, όταν ελατήριο των πρακτικών των κυβερνήσεων και των χειραγωγημένων λαών είναι εδώ και αιώνες η απληστία και ο αθέμιτος ανταγωνισμός; Αλλάζει, άραγε, έτσι εύκολα η φύση του ανθρώπου;

Με εκτίμηση  
[Ονοματεπώνυμο]  
[Υπογραφή]

**Επιμέλεια: Σκιαδαρέσης Χρήστος**

6<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A.** Αν ο έρωτας μεταξύ δυο ανθρώπων δεν καταστραφεί, μετατρέπεται σε μια ουσιαστική σχέση, με τον όρο όμως να εργάζονται και οι δύο σύντροφοι πολύ με τον εαυτό τους και να εξελίσσονται. Να παραμερίζουν, μ' άλλα λόγια, τους μικροεγωϊσμούς τους και να καταπολεμούν ο καθένας τα πάθη του. Αν τα βρουν με τους εαυτούς τους και τους εμπιστευτούν, είναι επαγωγικά βέβαιο ότι θα εμπιστευτούν και τους συντρόφους τους. Και αν ζουν και πολύ καιρό μαζί τους, τότε θα κατανοούν πιο εύκολα τα λάθη τους όπως και τις πηγές προέλευσής τους. Θα γίνουν ο ένας προέκταση του άλλου και η αγάπη θα δένει το ζευγάρι. Θα τα μοιράζονται όλα με χαρά και θα συναισθάνεται ο ένας τον άλλο όπου και αν βρίσκεται, είτε πλάι πλάι είτε μακριά.

**B1.**

- i. Λάθος («Λέμε για την αγάπη...χημικό φαινόμενο»)
- ii. Σωστό («Αγάπη για τους αρχαίους...τους γύρω σου»)
- iii. Σωστό («...η Αγάπη δεν είναι ένα πράγμα...πεθαίνει»)
- iv. Λάθος («Η Αγάπη είναι το κίνητρο...τα πάντα»)
- v. Σωστό («Η Αγάπη είναι το μόνο πράγμα...αντιμετωπίζει»)

- B2.** Δύο εκφραστικοί τρόποι με τους οποίους επιχειρεί ο συγγραφέας του πρώτου μη λογοτεχνικού κειμένου να προσεγγίσει τους αναγνώστες του είναι, καταρχάς, ο επιγραμματικός - μικροπερίοδος λόγος και, κατά δεύτερον, η κυριολεκτική - δηλωτική διατύπωση.

Ο επιγραμματικός - μικροπερίοδος λόγος (π.χ. στην πρώτη παράγραφο) στηρίζεται στην παρατακτική σύνδεση, είναι απλός και σαφής και δίνει γρήγορο ρυθμό στον λόγο. Προφανώς, επιλέχθηκε από τον συντάκτη για να προσδώσει ζωντάνια στη διατύπωση και για να γίνει πιο εύκολα κατανοητός από τον αναγνώστη.

Ο δεύτερος εκφραστικός τρόπος που κυριαρχεί στο κείμενο είναι ο κυριολεκτικός - δηλωτικός («Όλοι γνωρίζουμε...ουσιαστική σχέση»). Ο συγγραφέας δείχνει ότι έχει την ικανότητα να βρίσκει την κατάλληλη λέξη για την παραμικρή έννοια, σκέψη ή ιδέα που θέλει να εκφράσει. Με την κυριολεξία, ο συντάκτης δίνει στο λόγο του ακρίβεια και σαφήνεια,

άρα κατορθώνει όχι απλώς να ενημερώνει αλλά ακόμη και να πείθει - για τον παραμικρό ισχυρισμό του- ακόμη και τον πιο καχύποπτο αναγνώστη, μιας και είναι ευσύνοπτος και απόλυτα ξεκάθαρος ως προς την ουσία όσων θέλει να μεταδώσει.

### B3.

**α.** «Το τι είναι η Αγάπη, εξαρτάται από το πού βρισκόμαστε σε σχέση με αυτήν. Όταν βρισκόμαστε ασφαλείς μέσα της, μπορούμε να την αισθανόμαστε τόσο φυσική και απαραίτητη, όσο τον αέρα – υπάρχουμε μέσα της χωρίς καλά καλά να το προσέχουμε. Όταν τη στερηθούμε, μπορούμε να τη νιώθουμε σαν εμμονή. Να μας εξαντλεί, σχεδόν σα σωματικός πόνος. [...] Αυτό που μας χωρίζει από την αγάπη, τα εμπόδια που μπαίνουν ανάμεσά μας. Αυτές τις στιγμές που προσπαθούμε να ξεπεράσουμε τα εμπόδια, η Αγάπη είναι τα πάντα».

Όσο η παράγραφος ήταν διατυπωμένη σε β' ενικό πρόσωπο, το ύφος ήταν ζωντανό, οικείο, άμεσο, αφού το β' πρόσωπο είναι το κατεξοχήν πρόσωπο του διαλόγου και της διά ζώσης επικοινωνίας. Μόλις, όμως, τη μετασχημάτισαμε σε α' πληθυντικό πρόσωπο, το ύφος τροποποιήθηκε, αφού το συγκεκριμένο πρόσωπο φανερώνει μετριοφροσύνη και απουσία έπαρσης ή ελιτίστικου πνεύματος, μιας και ο γράφων ταυτίζεται με το αναγνωστικό του κοινό, συμμετέχει συναισθηματικά στις ιδέες του, συμμερίζεται τις ανησυχίες του και δεν εκπροσωπεί αποκλειστικά προσωπικές του θέσεις. Το α' πληθυντικό πρόσωπο προσδίδει ακόμη κύρος και βαρύτητα στα λόγια του συγγραφέα, ενώ, παράλληλα, τον βοηθά να επισημάνει τις ορθές διαστάσεις του προβλήματος, καθώς και να υπογραμμίσει την κοινή ευθύνη για την αντιμετώπισή του.

**β.** Προτιμήθηκε η ενεργητική σύνταξη, προφανώς για να τονιστεί το υποκείμενο που ενεργεί (εδώ, ο εγκέφαλος). Επίσης, χάρη στην ενεργητική φωνή, το νόημα γίνεται πιο σαφές και το ύφος πιο απλό, ζωνρό και άμεσο.

Πώς μετατρέπεται η σύνταξη από ενεργητική σε παθητική:

«Στην πραγματική αγάπη ή στο πραγματικό δέσιμο και στην πραγματική αφοσίωση απελευθερώνεται ένας τεράστιος συνδυασμός ορμονών από τον εγκέφαλο: Φερομόνες, Ντοπαμίνη, Νορεπινεφρίνη, Σεροτονίνη, Ωκυτοκίνη και βαζοπρεσίνη (ADH)».

Γ. Το ποίημα του Χαλίλ Γκιμπράν «Όταν η αγάπη σε καλεί», είναι μια υμνωδία, ένας διθύραμβος στην αγάπη. Βέβαια, ο ποιητής μας δεν εξωραΐζει το ευγενέστερο αυτό συναίσθημα του ανθρώπου, αλλά προσπαθεί να το προσεγγίσει όσο πιο πολύπλευρα και ρεαλιστικά μπορεί, ώστε να φωτίσει τόσο τις φανερές όσο και τις αθέατες όψεις του. Να αναδείξει και τις άκρως ελκυστικές αλλά και τις ομολογουμένως επώδυνες πλευρές του, τις αντισταθμιστικές. Εν προκειμένω, λοιπόν, από τη μία παροτρύνει τους αναγνώστες του να μην λιποψυχούν, όποτε η αγάπη, «τους κλείνει το μάτι» ή τυχαίνει στο διάβα τους («Όταν η αγάπη... ακολούθησέ την»), αλλά να της παραδίνονται με όλη τους την προθυμία και καλοπιστία («Και όταν τα φτερά της... παραδώσου»). Από την άλλη, όμως, παραδέχεται ότι η αγάπη επιφυλάσσει και πολλές δυσάρεστες εκπλήξεις σε όποιον τη «βιώσει», εκπλήξεις που μεταφράζονται σε αναποδιές, ανατροπές, ανακατατάξεις και απογοητεύσεις πολλών μορφών («...τα μονοπάτια της είναι τραχιά και απότομα», «μόλο που το σπαθί...σε πληγώσει», «μόλο που η φωνή της...ερημώνει τον κήπο»). Η αγάπη ή που θα σε «εξυψώνει» ή που θα σε αποκαθηλώνει. Δεν υπάρχει μέση οδός. Άλλοτε σε απογειώνει στους ουρανούς κι άλλοτε σε συνθλίβει στα Τάρταρα. Είναι Ανάσταση, είναι, όμως, και Γολγοθάς («Γιατί όπως η αγάπη...σταυρώσει»). Διότι άλλοτε σε σπκώνει πέντε πόντους από τη γη, κι άλλοτε, πάλι, σε «κλαδεύει», μέχρι να σε «κουτσουρέψει» («Κι όπως είναι...το κλάδεμά σου»). Ωστόσο, ο Γκιμπράν, αν και ομολογεί τη διχοστασία αυτή, επιμένει ότι η στροφή στην αγάπη είναι μονόδρομος, έστω και κακοτράχαλος. Απλώς, πρέπει να γίνεις πιο κιμπάρης μαζί της, να πάρεις χωρίς πολλές περιαιτολογίες την ευθύνη πάνω σου και να ορμήσεις στην πρόκληση, ανεξαρτήτως των απωλειών που θα έχεις.

Οι κειμενικοί δείκτες που κυριαρχούν στο ποίημα είναι το **β' ρηματικό πρόσωπο** (ο ποιητής μας απευθύνεται σε ένα «εσύ», πιθανόν στον οποιοδήποτε αναγνώστη του, για να γίνει πιο φιλικός και οικείος μαζί του, κάτι που το επιτρέπει, αν όχι το επιτάσσει, και το θέμα με το οποίο καταπιάνεται), η **οριστική** (για να δηλώσει με τρόπο σίγουρο, βέβαιο και πραγματικό τις συνέπειες που προκαλεί η αγάπη στην ψυχосύνθεσή μας) και η **προστακτική έγκλιση** (για να παροτρύνει, να εμψυχώσει ο ποιητής τους αναγνώστες του να εμπιστευτούν την αγάπη, όσο και αν συχνά «κοστίζει» ως επιλογή), ενώ στους γραμματικούς χρόνους επικρατεί ο ενεστώτας (για να τονιστεί η κατ' επανάληψη συναγωγή κάποιων πανομοιότυπων συμπερασμάτων). Το ποίημα επιστρατεύει

ακόμα και τις αφηγηματικές τεχνικές της περιγραφής («Όταν η αγάπη σε καλεί....πληγώσει»), της **αφήγησης** («Γιατί όπως η αγάπη σε...σταυρώσει», «Κι όπως ανεβαίνει ως την... τρεμοσαλεύουν στον ήλιο»), του **διαλόγου** (με βουβό αποδέκτη) και των **αφηγηματικών σχολίων** («μονοπάτια...τραχιά και απότομα», «η φωνή της μπορεί...κήπο»). Ο διάλογος και η αφήγηση, ως πράξεις επικοινωνίας, προϋποθέτουν δύο πρόσωπα, τον πομπό – αφηγητή και τον αποδέκτη της αφήγησης, ώστε, έστω και εικονικά – φασματικά, να αναδυθεί περισσότερη ζωντάνια και δραματικότητα στα εξιστορούμενα. Η περιγραφή φωτίζει πιο λεπτομερώς τα επιμέρους στοιχεία των ιδιοτήτων της αγάπης, ενώ τα αφηγηματικά σχόλια αποτυπώνουν με ενάργεια και σαφήνεια τις κρίσεις και τα συναισθήματα του δημιουργού για αυτήν.

#### Δ.

«Αγάπη: ο πιο ισχυρός ψυχικός δεσμός»

Πόσοι και πόσοι στοχαστές ανά την υφήλιο και ανά εποχή δεν έχυσαν τόνους μελάνης, για να περιγράψουν, να υμνήσουν, να εκθειάσουν ή ακόμη και να φιλοσοφήσουν πάνω σε αυτό το μοναδικό συναίσθημα συμπάθειας και αφοσίωσης που αναπτύσσουν μεταξύ τους οι άνθρωποι, την αγάπη! Έναν από τους ισχυρότερους ψυχικούς δεσμούς που ενώνουν τους ανθρώπους, που τους προάγουν ηθικά και πνευματικά και τους μεταρσιώνουν σε σφαίρες ανώτερες και ιδανικές.

Βέβαια, για να κατέχει την προεξάρχουσα θέση μεταξύ των διαιώνιων ανθρωπιστικών αξιών, αυτό σημαίνει ότι διέπεται από ένα πλήθος ευεργετημάτων και συγκριτικών πλεονεκτημάτων, που την καθιστούν αυτομάτως την κορυφαία όλων και μακράν ανώτερη και από την πλέον αντίζηλη ανταγωνίστριά της που έρχεται τυχόν δεύτερη.

Καταρχάς, και μόνο από τις μορφές της να την εξετάσει κανείς, διαπιστώνει εύλογα πόσα πολλά είδη σχέσεων επηρεάζει, καλλιεργώντας την αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων και ενισχύοντας το πνεύμα της αυτοθυσίας και της αλληλοπροσφοράς μεταξύ τους. Η αναφορά και μόνο πείθει για του λόγου το αληθές: Μητρική αγάπη, οικογενειακή, αδελφική, συζυγική, φιλική, θεολογική και άλλες. Αγάπη για την πατρίδα, αγάπη για τον πλησίον, τον εαυτό μας, την επιστήμη, τον πολιτισμό, τη φύση, την αληθινή γνώση, την ειρήνη, το σύμπαν και τόσα άλλα. Όταν προσφέρεται ανεξαιρέτως προς όλους και όλα, χωρίς διακρίσεις, όρια ή ιδιοτελή κίνητρα,

τότε πώς μπορεί κάποιος να αμφισβητήσει την κινητήριό της ισχύ και τη μεταμορφωτική της δύναμη; Η αγάπη είναι η προσφιλέστερη όλων των αξιών, γιατί έχει δοκιμαστεί σκληρά μέσα στους αιώνες. Και αν η έμπρακτη της εφαρμογή έχει δικαιώσει «μία φορά» τον άνθρωπο για την εμπιστοσύνη που της δείχνει, η απουσία της έχει «δύο φορές» καταδικάσει ουκ ολίγες κοινωνίες σε καταστροφή και αφανισμό. Ίσως γιατί η ανυστεροβουλία που προϋποθέτει, το πνεύμα αλληλεγγύης, το ανυπόκριτο του χαρακτήρα, η αγνότητα των προθέσεων, η γενναιοψυχία, η αμοιβαία εμπιστοσύνη, η ταπεινοφροσύνη είναι όλα αρετές που ευνοούνται ή υπονομεύονται από το εκάστοτε σύστημα ηθικών αξιών που διαπνέει τις ανθρώπινες σχέσεις. Άρα, το αξιακό σύστημα της κάθε κοινωνίας ή εποχής είναι αυτό που αντιμετωπίζει, τελικά, την αγάπη ως «αιχμή του δόρατος» ή ως είδος πολυτελείας, που τείνει προς εξαφάνιση.

Η αγάπη είναι η κορωνίδα των αξιών, διότι τις ενσαρκώνει όλες και τελειώνει (=ολοκληρώνει) τον άνθρωπο, ωθώντας τον στη δημιουργία ανώτερων και ωφέλιμων έργων. Αυτό το κατορθώνει, καθώς αποδιώχνει από την ψυχή του κάθε κακία και τη γεμίζει με καλοσύνη και καλοκαγαθία. Για να μπορεί κάποιος να αγαπήσει τον συνάνθρωπο ως εαυτόν, πρέπει να φτάσει στην αυταπάρνηση. Και, για να φτάσει στην αυταπάρνηση, πρέπει πριν από όλα να απαλλαχτεί από πάθη και αδυναμίες, ναρκισσιστικές έξεις και παθολογικούς παρορμητισμούς. Η αγάπη τονώνει αποδεδειγμένα το άτομο με αισιοδοξία και αυτοπεποίθηση, με ανεξάντλητη διάθεση να παλέψει να αλλάξει τον κόσμο γύρω του και μέσα του. Όταν εκπαιδεύεται να καλλιεργεί την αλληλοκατανόηση και τη συγκατάβαση, την υπομονή και την επιμονή, την ανεκτικότητα και τη διαλλακτικότητα, θέτει τα θεμέλια, τις υγιείς βάσεις για την κατάκτηση της εσωτερικής ισορροπίας και την πρόταξη του κοινωνικού συμφέροντος έναντι του ατομικού. Και λέμε «εκπαιδεύεται», διότι όλα, τελικά, είναι ζήτημα παιδείας και κοινωνικών προτεραιοτήτων. Όταν μια κοινωνία επιθυμεί την εύρυθμη συλλογική συμβίωση και την αρμονική συνεργασία μεταξύ των μελών της, υπαγορεύει και προσανατολίζει τον κάθε πολίτη μεμονωμένα στο σεβασμό προς την ανθρώπινη προσωπικότητα, το συνάνθρωπο, τη Φύση, τον Κόσμο. Μόνο έτσι τον παρακινεί να βγει από το τέλμα και από την αδράνεια, να πάψει να βλέπει τα πράγματα ομφαλοσκοπικά, να αναπτύξει κοινωνική δράση και να συνδράμει παντί τρόπω στην καταπολέμηση της κοινωνικής αθλιότητας, απαλύνοντας έτσι τον πόνο και τη θλίψη των χειμαζόμενων συμπολιτών του.



Η αγάπη, επομένως, είναι η μόνη κινητήριος δύναμη που προωθεί το πνεύμα του συναγωνισμού, επιβάλλει τον ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό των κυβερνητικών πολιτικών, προωθεί τις κοινωνικές αρετές και παρωθεί τον κάθε άνθρωπο εξατομικευμένα σε έναν αδιάκοπο προσωπικό αγώνα για αυτοβελτίωση, ηθική καλλιέργεια και πίστη στην ικανότητά της να μορφοποιεί την ανθρώπινη ύπαρξη. Γιατί η αγάπη εμπνέει, διδάσκει, εξευγενίζει, εξισορροπεί. Αν η ανθρωπότητα θέλει να ξεφύγει από όσα τη στραγγαλίζουν, την πνίγουν και τη νεκρώνουν καθημερινά, πρέπει να στραφεί στην αγάπη. Γιατί όπου εδράζει η φιλαλληλία και η στοργή, εκλείπει ο πόνος και η εκμετάλλευση. Και τα δυο μαζί δε γίνεται.

Επιμέλεια: Σκιαδαρέσης Χρήστος

7<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A.** Ο συγγραφέας αναφέρεται στον εθελοντισμό επισημαίνοντας πως οι αιτίες που ωθούν τους ανθρώπους στον ατομικό ή οργανωμένο εθελοντισμό είναι συχνά αδιευκρίνιστες. Οι εθελοντικές δραστηριότητες καλύπτουν τα κρατικά κενά σε ατομικά ή κοινωνικά προβλήματα που γεννούν οι ίδιες οι κοινωνίες. Σύμφωνα με έρευνες η προσφορά του εθελοντισμού είναι αμφίδρομη. Οι εθελοντές αποκομίζουν ικανοποίηση και ισορροπία στη ζωή τους, αισιοδοξία και κάλυψη των προσωπικών, κοινωνικών και εργασιακών κενών που μπορεί να νοιώθουν.

**B1.**

- α.** Λάθος (προκύπτει απ' την εμφανή ανεπάρκεια των δομών ...)
- β.** Σωστό (η ένταξη σε μια νέα ... οικογενειακή τους ζωή)
- γ.** Λάθος (η διαφορά ... μπορεί να προσφέρει)
- δ.** Σωστό (δεν αποσκοπεί ... υποκατάστατό του)
- ε.** Λάθος (ο εθελοντισμός προωθεί τη δημιουργία ... την εργασία)

**B2.**

- **Ερωτήματα:** προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο. Ο αναγνώστης αφυπνίζεται και προβληματίζεται σχετικά με τον εθελοντισμό.
- **Γ' πρόσωπο:** το κείμενο αποκτά τυπικό ύφος, αντικειμενικότητα και ουδετερότητα. Ο συγγραφέας αποστασιοποιείται και τα λεγόμενά του αποκτούν καθολική ισχύ

## B3.

## Ενδεικτικοί τίτλοι

- Τα οφέλη του εθελοντισμού
- Προσφορά: το μονοπάτι προς την προσωπική ικανοποίηση
- Ο εθελοντισμός και οι εκφάνσεις του
- Εθελοντισμός: μαθήματα ζωής και ανθρωπιάς

**B4.** Ο συγγραφέας ακολουθεί παθητική σύνταξη. Με την παθητική τονίζεται η πράξη, επιτυγχάνεται η αποστασιοποίηση, η ουδετερότητα και το τυπικό ύφος.

## B5.

- Τρόπος πειθούς: επίκληση στη λογική και τεκμήρια (τα παραδείγματα του Προμηθέα και του Ηρακλή).
- Τι επιτυγχάνει: με απτά και ευρέως γνωστά παραδείγματα ο αναγνώστης έχει χειροπιαστές αποδείξεις που τον βοηθούν να κατανοήσει καλύτερα την έννοια και αξία του εθελοντισμού.

## B6.

- Σύμφωνα με το συγγραφέα ο εθελοντισμός έχει ως στόχο την ατομική και κοινωνική ευημερία. Συνδράμει ανιδιοτελώς στην παροχή βοήθειας δρώντας συμπληρωματικά στις κρατικές δομές και αποτελεί φιλοσοφία και στάση ζωής.
- Τρόπος πειθούς: λογική με επιχειρήματα

## Γ.

- **Κύριο θέμα:** η αδυναμία παροχής βοήθειας και η έλλειψη αλληλεγγύης στους σημερινούς χαλεπούς καιρούς.
- **Γλωσσικές επιλογές:** συγκινησιακός λόγος (γεμίζει φέρετρα), χρήση α' ενικού προσώπου, σχήματα λόγου (να ξεγλιστρά σα χέλι).

## Δ.

**Παραγωγή λόγου**

**Επικοινωνιακό πλαίσιο:** άρθρο

**Προσφορά**

- Ξεφεύγουμε απ' τη χρησιμοθηρική αντίληψη ζωής και αναγνωρίζουμε την αξία της προσφοράς
- Καταπολέμηση του εγωκεντρισμού και του ατομικισμού
- Καλλιέργεια συλλογικότητας και αλληλεγγύης
- Κοινωνικοποίηση με την ένταξη σε εθελοντικές ομάδες
- Ανακούφιση σε ευπαθείς ομάδες και άτομα που χρήζουν ανάγκης
- Καταπολέμηση ρατσισμού και ξενοφοβίας με την επαφή με αλλοδαπούς αναξιοπαθούντες
- Καλλιέργεια σωστής και ολοκληρωμένης προσωπικότητας με ουσιαστικές αρχές και αξίες

**Τρόποι υιοθέτησης εθελοντισμού**

- Γαλούχηση από μικρή ηλικία με αρχές και αξίες
- Υγιή πρότυπα απ' τους γονείς και τη σχολική κοινότητα
- Πρωτοβουλίες και εθελοντικές δράσεις απ' το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον
- Ανθρωπιστική παιδεία
- Προβολή μέσω των ΜΜΕ αναγκών και εθελοντικών οργανώσεων και δράσεων

**Επιμέλεια:** Τσιάκαλου Μαρία

8<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A.** Η συγγραφέας αναφέρεται στην αλληλεγγύη, επισημαίνοντας ό τι εν μέσω της σημερινής πανδημίας οι άνθρωποι συνειδητοποιούν πως ευθύνονται για ποικίλα προβλήματα του πλανήτη. Αυτά απορρέουν απ' την έλλειψη αλληλεγγύης ανθρώπων και κοινωνιών, η οποία αποτελεί συνέπεια εγωκεντρικών συμπεριφορών. Ο τωρινός φόβος εξαιτίας της ασθένειας ωθεί τους ανθρώπους να συνεργαστούν για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων, αποβάλλοντας τον εγωκεντρισμό και υιοθετώντας την αλληλεγγύη ως μοναδικό τρόπο αλληλοκατανόησης και αλληλοστήριξης των ανθρώπων.

**B1.**

- α. Σωστό (στο ατροφικό ... κυνισμό)
- β. Σωστό (η αλληλεγγύη ... ποιοτικότερη ζωή)
- γ. Λάθος (για την επίτευξη ... στο πρόβλημά του)
- δ. Λάθος (βλέπουμε για παράδειγμα ... Μεγαλύτερο ρόλο στη ζωή μας)
- ε. Σωστό (είναι φανερό ... εαυτόν ξεχωριστό)

**B2.**

- **Τρόποι πειθούς:** λογική με τεκμήρια (παραδείγματα όπως εστίες πολέμων, ανέχεια, κ.λπ.) και συναίσθημα με συγκινησιακά φορτισμένο λόγο, όπως «προβάλλουν απειλητικές», «θίγουν συθέμελα».
- **Πώς βοηθούν:** τα τεκμήρια αποτελούν χειροπιαστές αποδείξεις που πείθουν τον αναγνώστη με την αλήθεια τους και ο συγκινησιακός λόγος τον αφυπνίζει και τον προβληματίζει σχετικά με τα προβλήματα που ο άνθρωπος έχει προκαλέσει

**B3.** Αμεριμνησία, στηρίζονται, αλληλοβοήθειας, αδύναμο, δυσκολία, έρμαιο, εθελουφλίας, ωμότητα

**B4.**

- Γλωσσικές επιλογές: συγκινησιακός λόγος (φονικής αρρώστιας), σημεία στίξης («δαμόκλειο σπάθη»), μεταφορές (να γκρεμίσουμε τα τείχη).
- Χρήση α' προσώπου: προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, οικειότητα και δείχνει τη συμμετοχή του συγγραφέα στο πρόβλημα.
- Μήνυμα: μόνο μέσα απ' την αποβολή του εγωκεντρισμού και με την καλλιέργεια της αλληλεγγύης μπορούν οι άνθρωποι να αντιμετωπίσουν τη φονική πανδημία και να βρουν λύσεις.

**B5.** Αναπτύσσει τη θέση του με παραδείγματα. Τα παραδείγματα είναι πειστικά γιατί αποτελούν τεκμήρια, χειροπιαστές αποδείξεις και η πληθώρα που παραθέτει ο συγγραφέας κάνει τη θέση του πειστική.

**Γ.** Το κύριο θέμα του ποιήματος είναι ο ακούσιος εγκλωβισμός του ποιητή που αισθάνεται πως τα «τείχη» που κάποιοι άλλοι έχουν υψώσει γύρω του τον αποκλείουν απ' τη συνέχιση της καθημερινής φυσιολογικής του ζωής.

Ρηματικά πρόσωπα: α' ενικό και γ' πληθυντικό

- **Α' ενικό**: προσδίδει στο ποίημα εξομολογητικό τόνο. Βοηθά τον ποιητή να κάνει μια κατάθεση ψυχής και το ποίημα αποκτά βαθιά οικειότητα με τον αναγνώστη και αμεσότητα.
- **Γ' πληθυντικό**: μιλώντας αόριστα γι' αυτούς που τον εγκλώβισαν τους επιρρίπτει την ευθύνη χωρίς να τους κατονομάζει.

#### Δ. Παραγωγή λόγου

Επικοινωνιακό πλαίσιο : ομιλία

##### Τα θετικά της καραντίνας

- Βαθιά ενδοσκόπηση και γνωριμία με τον εσώτερο εαυτό μας.
- Ανακάλυψη και καλλιέργεια ιδιαίτερων δεξιοτήτων.
- Απόκτηση ελεύθερου χρόνου.
- Διάβασμα βιβλίων, παρακολούθηση ταινιών, διαδικτυακών παραστάσεων που δεν είχαμε το χρόνο ή την ευκαιρία να απολαύσουμε.
- Παραγωγικός και ουσιαστικός χρόνος με την οικογένεια και σύσφιξη σχέσεων.
- Άθληση.
- Καλλιέργεια διάφορων ενασχολήσεων, όπως κατασκευές, κηπουρική, κ.λπ.

Επιμέλεια: Τσιάκαλου Μαρία

9<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## Α.

- Το θέμα του κειμένου είναι αν στα χρόνια μας ο άνθρωπος είναι πιο διεφθαρμένος ή τιμιότερος.
- Η θέση του συγγραφέα είναι ότι ο κυνισμός και η ειρωνεία είναι τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της ανηθικότητας της εποχής μας και ότι περιφρονούμε τους νόμους περισσότερο από ποτέ άλλοτε

## B1.

- Ηθική διαφθορά υπήρχε σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κοινωνίες.
- Σήμερα το πρόβλημα της ηθικής διαφθοράς προβάλλει πιο έντονο γιατί υποτίθεται ότι ζούμε σε ανθρωπιστικές κοινωνίες.
- Δεν υπάρχει αίσθημα ντροπής αλλά κυνισμός αφού επικρατεί το δόγμα ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα.
- Στη σύγχρονη εποχή η ένταση του φαινομένου είναι πιο έντονη, γεγονός απαράδεκτο αν σκεφτούμε ότι έχει βελτιωθεί το βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπου.
- Έχει χαθεί η έννοια της δικαιοσύνης, η οποία υπήρχε σε όλες τις εποχές και κοινωνίες, ερμηνευόμενη με διαφορετικό τρόπο.
- Σήμερα η ηθική έχει αντικατασταθεί από την ιδιοτέλεια και την ανελέητη κερδοσκοπία.
- Άρα, σήμερα η ηθική διαφθορά είναι περισσότερο κατακριτέα από ποτέ άλλοτε.

## B2.

- **έκλυση:** η έκλυση ηθών της εποχής μας οδηγεί στην απαξίωση των ανθρωπιστικών ιδεωδών.
- **κερδοσκοπία:** η κερδοσκοπία των τραπεζών ζημιώνει τους πολίτες που έχουν συνάψει δάνεια με αυτές.
- **αποτίμηση:** η αποτίμηση της οικονομικής κατάστασης της χώρας μας είναι τραγική γιατί τα χρέη είναι υπέρογκα.



- **παρεκτροπές:** οι παρεκτροπές ορισμένων βουλευτών κατά τη συνεδρίαση της Βουλής αποδεικνύουν ότι δεν έχουν δημοκρατική συνείδηση.
- **κυνισμός:** αντιμετώπισε την τραγωδία με πρωτοφανή κυνισμό, ούτε ένα δάκρυ δεν έτρεξε από τα μάτια του.

### B3.

Η συνοχή μεταξύ των περιόδων της δεύτερης παραγράφου επιτυγχάνεται με τη χρήση των παρακάτω διαρθρωτικών λέξεων:

- **Όμως** = αντίθεση
- **Βέβαια** = επιβεβαίωση
- **Αλλά** = αντίθεση
- **Έπειτα** = προσθήκη
- **Εάν** = υπόθεση

### B4.

Η επιχειρηματολογία που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας είναι πειστική, γιατί τεκμηριώνει την άποψή του με αυθεντία. Το μέσο πειθούς που χρησιμοποιείται είναι η άποψη του Θουκυδίδη, που θεωρείται άτομο κύρους. Έτσι, το επιχειρήμα του αποκτά ισχύ και αξιοπιστία.

**Γ.** Το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει την ικανοποίησή του για την αυτόνομη και ασυμβίβαστη στάση ζωής που τήρησε. Η χαρά αυτή τον γεμίζει με πληρότητα και γαλήνη καθώς δεν ενδιαφέρεται για την άποψη των άλλων, των πολλών, των συμβιβασμένων, αλλά αρκείται στη συνέπεια που έδειξε σε μια αντικορφορμιστική στάση ζωής. Δεν υποτάχτηκε στα κοινωνικά στερεότυπα, δεν μαζοποιήθηκε, δεν εξετάζει αν έζησε ευτυχισμένος ή ευτυχισμένος εξαιτίας αυτής της στάσης. Αρκείται στη χαρά που του δίνει η αξιοπρεπής στάση ζωής και ο αυτοσεβασμός.

Σήμερα, η μαζοποίηση και η υποταγή στα κοινωνικές συμβάσεις χαρακτηρίζουν τους περισσότερους ανθρώπους, οι οποίοι κυριαρχούνται από τα καταναλωτικά – υλιστικά πρότυπα. Διέπονται από την αντίληψη ότι η ευτυχία απορρέει από τα υλικά αγαθά, δεν ενδιαφέρονται για την καλλιέργεια της προσωπικότητάς τους, γίνονται αναξιοπρεπείς όταν ασπάζονται το δόγμα ότι «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».

## Δ. ΑΙΤΙΑ ΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

- Τα οικονομικά συμφέροντα που έχουν οδηγήσει στη θυσία του ανθρωπισμού στο βωμό του κέρδους.
- Η αλαζονεία και η ματαιοδοξία του ανθρώπου, που θέλει να κερδίζει συνεχώς περισσότερα με οποιονδήποτε τρόπο.
- Η επικράτηση των υλιστικών προτύπων και η αδυναμία του ανθρώπου να αντισταθεί στον καταναλωτισμό και στις διαρκώς αυξανόμενες υλικές ανάγκες του.
- Η έλλειψη ανθρωποκεντρικής παιδείας και κριτικής σκέψης, με αποτέλεσμα ο άνθρωπος να μην μπορεί να ιεραρχήσει τις αξίες και τις ανάγκες του.
- Η δυσλειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, η ψηφοθηρία, η εξουσιομανία των πολιτικών.
- Τα ΜΜΕ αναπαράγουν διαρκώς τα κυρίαρχα καταναλωτικά πρότυπα και αποτελματώνουν την κριτική σκέψη λειτουργώντας ως προπαγανδιστικοί μηχανισμοί.
- Η λανθασμένη χρήση της τεχνολογίας, η οποία σε πολλές περιπτώσεις έχει υποκαταστήσει την ανθρώπινη δραστηριότητα.
- Η παθητικότητα και η αδιαφορία των περισσότερων ανθρώπων για το συνάνθρωπό τους.
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα, αν και είναι θεσμικά κατοχυρωμένα, διαρκώς παραβιάζονται κατά καιρούς και κατά τόπους.
- Υποκρισία κρατών και κυβερνήσεων για τον ανθρωπιστικό και δημοκρατικό χαρακτήρα τους, ενώ στην πραγματικότητα συχνά χρησιμοποιούν αυταρχικές μεθόδους.
- Απαξίωση κάθε παραδοσιακού στοιχείου ως αναχρονιστικό, ακόμη και των ηθικών αναστολών.
- Απουσία πνευματικών ανθρώπων, οι οποίοι με το έργο τους και τις πράξεις τους μπορούν να αποτελέσουν πρότυπα προς μίμηση για την κοινή γνώμη.

## ΠΩΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΘΑ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΣΤΟΝ ΕΠΑΝΑΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ ΜΑΣ

- Ο δάσκαλος οφείλει να μεταλαμπαδεύσει στα παιδιά τις αξίες του ανθρωπισμού και την αντίληψη ότι τα υλικά αγαθά δεν είναι αυτοσκοπός και χρειάζεται μέτρο σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής.
- Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να αποκτήσει επιτέλους ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό. Οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, να δίνεται έμφαση στην κριτική σκέψη, στη συνεργασία, στο διάλογο, στην καλλιτεχνική και αθλητική παιδεία, στα προγράμματα ανταλλαγής μαθητών, στη γνωριμία με άλλους λαούς και πολιτισμούς. Πρέπει να σταματήσει η μηχανιστική μάθηση, η βαθμοθηρία και ο ανταγωνισμός.
- Εθελοντικές δράσεις για ενίσχυση του αισθήματος της αλληλεγγύης και της ανιδιοτέλειας (βοήθεια σε αναξιοπαθούντες, οικολογικές δράσεις, συνδρομή σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, όπως οι πρόσφυγες, οι χρονίως πάσχοντες, παιδιά που ζουν σε ιδρύματα κτλ).
- Κοινωνική αγωγή: σωστή οδηγική συμπεριφορά, τήρηση των κανόνων υγιεινής, προτεραιότητα σε ηλικιωμένους και ΑΜΕΑ, σεβασμός στη διαφορετική άποψη, ενεργή συμμετοχή στα κοινά μέσω μαθητικών συμβουλίων.

Επιμέλεια: Φλέγκας Κωνσταντίνος

10<sup>ο</sup> ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

## Α.

- Οι δυσλειτουργίες διοικητικών τομέων του κράτους οφείλονται στην άγνοια και την ασυνεννοησία.
- Στην σημερινή εποχή στην άσκηση της εξουσίας πρέπει εκτός από τον σύγχρονο ηγέτη να συμμετέχουν επιχειρηματίες, επιστήμονες και η ενημερωμένη κοινή γνώμη, ώστε να διευρυνθεί η βάση άσκησης της εξουσίας.
- Η αυξανόμενη αποχή από τις εκλογές σχετίζεται με την αδιαφορία, την αμφισβήτηση και την απαξίωση των πολιτικών κομμάτων, τα οποία δεν μπορούν να επιλύσουν τα τρέχοντα προβλήματα.

## B1.

- Α → Σωστό
- Β → Σωστό
- Γ → Σωστό
- Δ → Λάθος
- Ε → Λάθος

## B2.

Ο κειμενογράφος υποστηρίζει τις απόψεις του με κοινά αποδεκτές αλήθειες, οι οποίες συνιστούν τεκμηριωμένο λόγο («οι δυτικές δημοκρατίες διαπιστώνουν πλέον την τυπική παρακμή τους και η κοινή γνώμη απομακρύνεται από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους»). Αναπτύσσει τις απόψεις του με αίτιο – αποτέλεσμα (Στρατηγική και τακτική φαίνονται πιο σημαντικές από τον προσδιορισμό συγκεκριμένων στόχων. Έτσι, οι δυτικές δημοκρατίες διαπιστώνουν πλέον την τυπική παρακμή τους και η κοινή γνώμη απομακρύνεται από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους) και σύγκριση – αντίθεση (Η κρίση, όμως, του σύγχρονου δημοκρατικού συστήματος δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία για την απόρριψη της ίδιας της δημοκρατίας). Χρησιμοποιούνται οι διαρθρωτικές λέξεις «έτσι» και «όμως».

## B3.

- α. «Η πλήρης κατανόηση και ο πλήρης έλεγχος της τεράστιας ποσότητας των πληροφοριών πριν από τη λήψη των αποφάσεων καθίστανται αναγκαία από την αυξανόμενη πολυπλοκότητα του κόσμου και τα προβλήματά του». Με τη χρήση της παθητικής σύνταξης το ύφος γίνεται απρόσωπο και δίνεται έμφαση στην πράξη.
- β. Το καθήκον της εκπαίδευσης είναι να διαμορφώνει άρτιες προσωπικότητες με ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό. Το πρόβλημα εστιάζεται στην αδυναμία κατανόησης των δεδομένων.  
Προτάσσεται η σκέψη και έπεται ο λόγος.  
Ο παθητικοποιημένος πολίτης απεμπολεί την κριτική του σκέψη.  
Ο χρόνος επιβραδύνει τη ροή του όταν βρίσκομαι στη φύση.

## B4.

Χρησιμοποιούνται δεοντολογική διατύπωση («πρέπει») και το επίρρημα «φυσικά» που ενδυναμώνει το επιχείρημά του. Επίσης, χρησιμοποιεί α πληθυντικό για να αποδώσει την κοινή ανάγκη όλων μας οι εξουσίες να αποκτήσουν νέα χαρακτηριστικά

## Γ.

**Εργασιακές σχέσεις:**

- Απόλυτος διαχωρισμός μεταξύ ντόπιων –ξένων (Ευρωπαίων), έγχρωμων - λευκών στον εργασιακό χώρο.
- Οι ντόπιοι αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους πάντες – Διάκριση ακόμα και στα εργατικά σωματεία και στο συνδικαλισμό.
- Ταξικός διαχωρισμός μεταξύ των λευκών (αφεντικά-υπάλληλοι).

**Κοινωνικές σχέσεις:**

- Ρατσιστικές αντιλήψεις Διονύση, Σταμάτη, Ευρωπαίων: Κοινωνικός αποκλεισμός των ντόπιων
- Ανθρωπιστική προσέγγιση Αριάγνης: απόρροια λαϊκής σοφίας – πηγαίας ανθρωπιάς.
- Στάση αλληλεγγύης υπέρ των αδυνάτων που απορρέει από ιδεολογική συνειδητοποίηση και τοποθέτηση (Ξένος – Μιχάλης).

**Κειμενικοί δείκτες:**

- Ο διάλογος αναδεικνύει ανάγλυφα τις παραβιάσεις εργασιακών δικαιωμάτων με ζωντάνια και παραστατικότητα.
- Τα ερωτήματα στο τέλος του αποσπάσματος δηλώνουν την απορία και τον προβληματισμό σχετικά με τις διακρίσεις ανθρώπων και την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

**Δ.****Καλός πολίτης:**

- Ενεργή συμμετοχή στα κοινά και άσκηση κριτικής στην εξουσία.
- Διάλογος με χρήση επιχειρημάτων και σεβασμό στη διαφορετική άποψη.
- Ενημέρωση και διασταύρωση των πληροφοριών μέσα από τις νέες τεχνολογίες.
- Κοινωνική ευθύνη και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Εθελοντικές δράσεις, άρση προκαταλήψεων και στερεοτύπων

**Καλός ηγέτης:**

- Εντιμότητα, ηθική ακεραιότητα, αντίσταση σε πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα.
- Απαρέγκλιτη τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Διάλογος και σεβασμός των πολιτικών αντιπάλων
- Όχι στο φανατισμό και στις επιθέσεις στο ήθος του αντιπάλου, αντιπαράθεση με επιχειρήματα και όχι με τον λαϊκισμό.
- Εξυπηρέτηση λαϊκών συμφερόντων.
- Προστασία του περιβάλλοντος, της παράδοσης, των ελευθεριών κάθε ατόμου.

**Επιμέλεια: Φλέγκας Κωνσταντίνος**